

נר איש וביתו

חלק ג'

דיני השתתפות בפרוטה באכסנאי ובעה"ב

והמסתעף

חנוכה תשע"ח

מען לקבלת תגובות:

יצחק שלמה פייגנבוים

הרב כהנמן 69/ב בני ברק

טל: 03-5795017

5795017@gmail.com

מפתחות

הקדמת הסוגיא..... י

חיוב ההדלקה י

דין מהדרין ומי מדליק י

דין מהדרין מן המהדרין ומי מדליק י

מקום ההדלקה י

הדלקה מדין חשד יא

נר שיש לה שני פיות יא

אכסנאי משתתף בפרוטה יב

שני בעלי בתים הדרים בבית או בחצר אחד אם יכולים להשתתף יחד בפרוטה. יב

שיטת רב שר שלום גאון והטור יב

ב' בעה"ב בחצר אחד משתתפין זה עם זה ולהידור מצוה מדליק כל אחד על פתח ביתו וביאור דבריהם יב

כמה תמיהות וספיקות בשיטת רב שר שלום גאון יב

יביא דברי הב"ח בביאור שיטת רב שר שלום גאון ודברי הלהורות נתן בביאור דברי הב"ח יד

יבאר דברי הב"ח דגם להסובר דהמהדרין אין מדליק כל אחד עבור עצמו. בב' בעה"ב כשהם מהדרין כל אחד מדליק עבור עצמו ובכדי שיהא ניכר ההידור מדליק כ"א על פתח ביתו יד

שיטת הלהורות נתן בביאור דברי רב שר שלום גאון וידחה דבריו טז

ישוב התמיהות על שיטת רב שר שלום גאון הנ"ל אות ג' יז

שיטת בעל העיטור יז

ב' בעה"ב בחצר אחד משתתפין זע"ז ולהידור מצוה מדליק כל אחד על פתח ביתו יז

שיטת שבלי הלקט יח

ב' בעה"ב בחצר אחת מדינא משתתפין זה עם זה אלא כיון דאיכא חשדא ידליק כל אחד בפני עצמו על פתח ביתו יח

שיטת הארחות חיים והכל בו..... כ

ב' בעה"ב הדרין בחצר אחת ונכנסין בפתח אחד משתתפין בפרוטה וי"א דאם כל אחד נכנס בפתח בפ"ע איכא חשדא וידליק כל אחד בפני עצמו..... כ

ביאור גדר אכסנאי לדעת הארחות חיים והכל בו..... כ
דינים העולים מדברי הארחות חיים והכל בו..... כא

שיטת התניא..... כב

ב' בעה"ב הדרין בחצר אחת או בבית אחד משתתפין בפרוטה וכמה הערות בדבריו.. כב
יבאר דשיטת התניא דאנשים הרבה בחצר משתתפין בפרוטה והגם דהמדליק מדליק על פתח ביתו הנוטה לחצר מתייחס ההדלקה לכל בני החצר..... כג
יתמה עמש"כ דההדלקה על פתח בית של האחד יתייחס גם לשאר בני החצר שאין דרין שם דבמה תתייחס ההדלקה במקום שאינו שייך לכולם ויבאר דלהתניא אפשר להדליק גם בפתח החצר הנוטה לרשות הרבים..... כג

יבאר דהתניא ס"ל דיש חילוק בין שני בעה"ב הדרין בבית אחד דמעיקר הדין אינם צריכים להדליק אלא להשתתף בפרוטה משא"כ ב' בעה"ב בחצר אחת הדרין כל אחד בביתו מעיקר הדין חייב כ"א להדליק בפ"ע ויכולים להשתתף בפרוטה..... כד

שיטת הריטב"א..... כה

ב' בע"ב הדרים בחצר אחת מעיקר הדין מדליק כל אחד בפ"ע על פתח ביתו ואין להם צורך להדליק על פתח החצר משום חשדא, ואם רוצים יכול אחד מהם להדליק על פתח החצר וישתתפו עמו בפרוטה..... כה

יבאר דהריטב"א ס"ל דקיום מצוות ההדלקה היא ע"י הדלקה בפתח הבית ולזה אנשים הרבה הדרין בחצר אחת מעיקר הדין ידליקו על פתח ביתם ואינם צריכים להדליק על פתח החצר..... כו

יבאר דלהריטב"א צריך כל אחד להדליק נרותיו בפני עצמו ואין מדליקין כולם יחד במקום אחד לכן היכא דמדליק כל אחד בפני עצמו מדליק על פתח ביתו ואין מדליקין כולם על פתח החצר..... כז

יבאר דלהריטב"א אין מועיל השתתפות אלא אם מדליק על פתח החצר אבל אם מדליק על פתח ביתו אין מועיל השתתפות..... כז

יבאר דלרב שר שלום גאון הרבה אנשים בחצר אחת מעיקר הדין מדליקין על פתח החצר ומשתתפין בפרוטה ולדעת הריטב"א מעיקר הדין מדליק כל אחד בפני עצמו וטעם מחלוקתם..... כח

- העולה מדברי הריטב"א להלכה למעשה..... כח
- שיטת רב האי גאון..... כט
- ב' בעה"ב בחצר אחד יכולים להשתתף בנר ולהדליק בפתח החצר הנוטה לרה"רמדין מהדרין מן המהדרין ידליק כל אחד על פתח החצר בפני עצמו..... כט
- חידושי דינים העולים מדברי רב האי גאון..... כט
- שיטת ספר התרומה והמחזור ויטרי..... לא
- ב' בעה"ב בבית אחד משתתפין בפרוטה..... לא
- יבאר דהאי אנשים הרבה שכתבו התרומה ומחזור ויטרי איירי באכסנאים אלא בבע"ב הדרין בבית זה שמשותפין בפרוטה..... לא
- יבאר דלשיטת התרומה והמחזור ויטרי ב' בעה"ב הדרים בבית אחד מעיקר הדין די להם בהשתתפות ואין להם חיוב להדליק כל אחד בפני עצמו אבל כשהן דרין בב' בתים בחצר אחד מעיקר הדין מדליק כל אחד בפני עצמו..... לב
- שיטת ספר הפרנס..... לג
- ב' בעה"ב הדרין בבית אחד ב' מעיקר הדין די להם בהשתתפות ואין להם חיוב להדליק כ"א בפני עצמו, והמהדרין ידליקו כל אחד בפני עצמו..... לג
- יבאר דלדעת הפרנס דין המהדרין מן המהדרין היינו שכל אחד ואחד מדליק עבור עצמו..... לד
- שיטת הראב"ה..... לה
- ב' בעה"ב בבית אחד משתתפין בפרוטה והמהדרין ידליקו כל אחד בפני עצמו..... לה
- ביאור שיטת הראב"ה דמדינא מוטל חיוב הדלקה על כל אחד ואחד מבני הבית ומה דסגי בנר איש וביתו הוא מדין שליחות ולכן המהדרין שאינו חפץ בשליחות מדליק כל אחד ואחד בפ"ע אבל באכסנאי לכתחילה לא תקנו חיוב הדלקה כי אם השתתפות בפרוטה..... לו
- שיטת רבנו דוד שהביא רש"י בתשובותיו..... לז
- ב' בעה"ב בבית אחד חייבים להדליק כ"א בפני עצמו..... לז
- יבאר דיתכן דרבנו דוד מדין חשדא קאמר אבל היכא דליכא חשדא ב' בעה"ב נמי יכולים להשתתף..... לז
- שיטת רש"י בתשובותיו..... לח
- ב' בעה"ב הדרין בבית אחד משתתפין בפרוטה..... לח

יבאר דרש"י לשיטתו דמקום ההדלקה הוא על פתח ביתו הנוטה לחצר ומעיקר הדין לא תקנו בבית אחד יותר מהדלקה אחת..... לח

יבאר דגם הרמב"ם ס"ל דמקום ההדלקה הוא על פתח ביתו הנוטה לחצר ומעיקר הדין לא תקנו בבית אחד יותר מהדלקה אחת..... לח

ביאור דברי חידושי מהרצ"א דלדעת הרמב"ם ב' בעה"ב בבית אחד סגי להו בנר אחד..... לט

שיטת המאירי..... לט

יביא דברי המאירי בדיני אכסנאי והמסתעף..... לט

יבאר דלשיטת המאירי חלוק דין אכסנאי מדין ב' בעה"ב הדרין בבית אחד דבאכסנאי מעיקר הדין אינו צריך להדליק בפני עצמו ובב' בעה"ב מעיקר הדין מדליק כל אחד בפ"ע ואם רוצים יכולים להשתתף..... מ

יבאר דעת המאירי באכסנאי הגם דמעיקר הדין משתתף בפרוטה אם רוצה יכול להדליק בפ"ע..... מא

יבאר דעת המאירי דגם ב' בעה"ב שאינן סמוכים על שולחן אחד יכולים להשתתףידחה דברי מי שכתב בדעת המאירי דב' בעה"ב שאין סומכין על שולחן אחד אינם יכולים להשתתף..... מב

יבאר סברת המאירי בגדר חיוב של אכסנאי דמה שמעיקר הדין הוא משתתף בפרוטה ואינו צריך להדליק לאו משום דקליש חיוביה אלא הוא משום דכיון דאינו בביתו שמא לא יהיה לו שמן להדליק..... מד

סיכום שיטת המאירי..... מה

שיטת המגיד משנה..... מה

דעת הפרי חדש בביאור דעת המגיד משנה דשני בעה"ב הדרין בבית אחד חייב כל אחד להדליק בפ"ע ואין יכולים להשתתף..... מה

תמיה על דברי הפרי חדש מאין יבא ההכרח לומר כן בדעת המגיד משנה..... מו

ישוב דברי הפרי חדש דלטעמיה אזיל דכל הסומך על שולחן בעה"ב חייב להשתתף בפרוטה ואינו נכללים בנר בעה"ב כי אם בניו הסמוכין על שולחנו ולפי"ז מוכרח דב' בעה"ב שאינן סמוכין אינן יכולים להשתתף..... מו

יבאר שיטת הפרי חדש דדין השתתפות בפרוטה נתחדש דווקא בסמוך על שולחן בעה"ב אבל אם אינו סמוך חייב להדליק בפני עצמו..... מז

- ביאור חדש בדברי הרב המגיד ולפי"ז אין הכרח למה שכתב הפרי חדש דב' בעה"ב
אינם יכולים להשתתף ואין הכרח לומר דהסמוכים על שולחן בעה"ב חייבים להשתתף
מח.....
- העולה להלכה בגדרי אכסנאי והשתתפות בפרוטה לדעת הרב המגיד..... מט
- שיטת הלבוש..... נ
- ב' בעלי בתים בבית אחד יכולים להשתתף..... נ
- שיטת הפרי מגדים..... נ
- ב' בעה"ב שאינם סמוכין על שולחן אחד מספק"ל אם יכולים להשתתף בפרוטה ואם
הם סמוכין על שולחן אחד די להם בנר אחד ואינם צריכים להשתתף..... נ
- שיטת המשנה ברורה..... נא
- ב' בעה"ב בבית אחד יכולים להשתתף..... נא
- חיוב אכסנאי בנר חנוכה הוא חיוב הבית או חיוב הגוף..... נג**
- כמה ספיקות בביאור גדר אכסנאי והשתתפות בפרוטה..... נג
- יביא סברא לומר דגדר חיוב אכסנאי הוא חיובא קלישא ואינו מקיים אלא חובת הבית
נה.....
- יבאר דחיוב אכסנאי בנר חנוכה הוא להשתתף בפרוטה ולא תקנו לו להדליק בפני עצמו
נה.....
- פתרון הספיקות הנ"ל אות א'..... נה
- במצוות נר חנוכה תקנו חכמים כמה דרגות של חיוב שלכולם יהיה יכולת להשתייך
למצוה זו..... נו
- דברי רבי ברוך פרענקיל זצ"ל דאכסנאי אינו אלא חיוב הגוף וביאור דבריו..... נז
- ידחה הראיה מדברי ר"ב פרענקיל זצ"ל דאירי באכסנאי שמדליקין עליו בביתו
והדלקתו מדין מהדרין ואז אינו מקיים כי אם חובת הגוף משא"כ אם אין מדליקין עליו
בביתו ויש עליו חיוב הבית..... נז
- תמיה לומר דמי שמדליקין עליו בביתו אינו מקיים כי אם חובת הגוף דכיון שאין
ההדלקה מדינא אלא מהידור כיצד שייך לברך עליה..... נח
- יבאר דזה עצמו נתחדש בדן המהדרין דגם המדליק משום חיוב גברא מצוה קעביד
ומברך עליה..... נט

מיישב קושיית רעק"א דכיון דהמדליק מדין מהדרין אינו מקיים אלא חיוב גברא אסור
 לו להדליק נרו מנר בעה"ב שבהדלקתו מקיים נמי חיוב הביתס

תמיה לומר דאכסנאי אינו מקיים כי אם חובת הגוף וראיה דלא מצינו בפוסקים אזהרה
 שלא להיות אכסנאי בחנוכהס

הוכחה דאכסנאי מקיים מצוות נר חנוכה בשלימות מדילפינן מיניה לב' בעה"ב דיכולים
 להשתתף בפרוטהסא

יביא דברי הרא"ש דהחידוש דאכסנאי חייב בנר חנוכה דס"ד שיהא נכלל בנר של
 בעה"ב ולא ס"ד דאכסנאי פטור כיון דאינו מקיים חובת הביתסא

יביא דברי הארחות חיים והכל בו דהחידוש דאכסנאי חייב בנר חנוכה דס"ד דחיוב נר
 חנוכה הוא כחיוב מזוזה ולא ס"ד דאכסנאי פטור כיון דאינו מקיים חובת הביתסב

יביא דברי הר"ן דהחידוש דאכסנאי חייב בנר חנוכה דס"ד דאכסנאי יהיה פטור כיון
 דחיוב נר חנוכה הוא חיוב הבית ויבאר דלמסקנא חיובא דאכסנאי אלימא כחיובא דבעל
 הביתסב

אם אכסנאי יש לו חיוב הדלקה או דלכתחילה לא תקנו לו הדלקה כי אם

השתתפות בפרוטהסד

יביא דעת המהרש"ל דמעיקר הדין אינו צריך להדליק אלא משתתף בפרוטה.סד

דעת השאילתות דמעיקר הדין אינו צריך להדליק אלא משתתף בפרוטה.סד

דעת המאירי דמעיקר הדין אינו צריך להדליק אלא משתתף בפרוטה.סד

יביא דעת הרמב"ם ויבאר דס"ל דמעיקר הדין אינו צריך להדליק אלא משתתף בפרוטה
 והרמב"ם לשיטתו אזיל דעיקר המצוה היא שכל בית מדליק נר אחד.סה

יביא דעת הטור דמעיקר הדין תקנו לאכסנאי שידליק בפני עצמו.סה

יביא דעת השולחן ערוך דמעיקר הדין אינו צריך להדליק אלא משתתף בפרוטה.סו

יבאר טעם הסוברים דאכסנאי מעיקר הדין משתתף בפרוטה ואינו צריך להדליק בפ"ע
סו

אם באכסנאי נתחדש דין מהדרין מן המהדריןסז

יביא ד' המהרש"ל דלא נתחדש דין מה"מ ודעת המאירי וסיעתו דנתחדש דין מה"מ.סז

דעת חידושי הר"ן דב' אכסנאין מדליקין בפני עצמם.סז

**אכסנאי שיש לו בית באותו העיר לכתחילה מדליק באכסניה ואינו צריך לילך
 לביתו להדליקסח**

דיני השתתפות בפרוטה באכסנאי ובב' בעה"ב סח

אכסנאי משתתף בפרוטה גם אם אינו סמוך על שולחן בעה"ב סח

ב' אכסנאין משתתפים זה עם זה בפרוטה סט

אכסנאי המדליק אצל בעה"ב בעה"ב יוצא ידי חובתו ע"י השתתפות בנר האכסנאי .. סט

הסמוך על שולחן בעה"ב בקביעות נחלקו הפוסקים אם ישתתף בפרוטה ע

ב' בעה"ב הדרין בבית אחד או בחצר אחת אם יכולין להשתתף בפרוטה..... עא

שיטות הראשונים דכמה בעה"ב בחצר אחת וכל אחד דר בבית בפ"ע יכולין להשתתף

בפרוטה..... עא

שיטות הראשונים דכמה בעה"ב בבית אחד משתתפין בפרוטה וידון לדבריהם אם כל

אחד דר בבית בפני עצמו אלא שהם בחצר אחת האם יכולין להשתתף עב

שיטות הראשונים דב' בעה"ב שאין סמוכין על שולחן אחד אינם יכולים להשתתף

בפרוטה..... עג

שיטת השו"ע ומסקנת ההלכה..... עג

המשתתף בפרוטה פוטר בזה כל אנשי ביתו עד**ההשתתפות היא בשמן או בכל חלקי הנר עה**

יביא מחלוקת הראשונים בזה וסתימת רוב הראשונים דסגי בהשתתפות בשמן עה

מי שאוכל סעודה אחת בבית חבריו באופן של קביעות האם נחשב לאכסנאי... עה

דעתו של מרן השבט הלוי זצ"ל בגדר אכסנאי..... עז

דין אכסנאי לפי הוראת הגאון רבי נתן הכהן קופשיץ שליט"א..... עח

הקדמת הסוגיא

א. בכדי להבין סוגיית הגמרא ודברי הראשונים אקדים בקצרה יסודות הסוגיא -

חייב ההדלקה

א. בגמרא שבת כא: ת"ר מצוות נר חנוכה נר איש וביתו והמהדרין נר לכל אחד ואחד והמהדרין מן המהדרין ב"ש אומרים יום ראשון מדליק שמנה מכאן ואילך פוחת והולך וב"ה אומרים יום ראשון מדליק אחת מכאן ואילך מוסיף והולך.

דין מהדרין ומי מדליק

ב. נחלקו הראשונים בהאי דינא דמהדרין, **דעת רש"י ותוס'** שם ד"ה והמהדרין דמהדרין אינם מדליקין כל אחד בפני עצמו אלא ראש הבית הוא המדליק נר בשביל לכל אחד, **ולדעת הרמ"א** סי' תרע"א ס"ב המהדרין כל אחד ואחד מדליק נר בפני עצמו, ועיין מש"כ באורך בספר נר איש וביתו ח"א במילואים פרק שני סי' א' מאות א' ואילך.

דין מהדרין מן המהדרין ומי מדליק

ג. **עוד נחלקו הראשונים בדינא דמהדרין מן המהדרין לדעת תוס'** שם קאי אנר איש וביתו והיינו דכשהוא מוסיף והולך אינו מדליק עבור כל אחד ואחד מבני הבית אלא ביום ראשון מדליק אחד וביום השני מדליק שנים וכן בשאר לילות הוא מוסיף והולך. ובטעמא דמילתא כתבו התוס' דאם יעשה נר עבור כל אחד ואחד אפילו יוסיף מכאן ואילך ליכא היכרא למהדרין שיסברו שכן יש בני אדם בבית. **ולדעת הרמ"א** שם ידליק כל אחד ואחד בפני עצמו וידליקו הנרות במקום מיוחד שיהיה ניכר התוספת.

מקום ההדלקה

ד. בגמרא שם ת"ר נר חנוכה מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ, ונחלקו הראשונים היכן הוא מקום זה, **דעת רש"י** ד"ה מבחוץ משום פרסומי ניסא ולא ברשות הרבים אלא בחצרו שבתיהן היו פתוחין לחצר, **ודעת**

התוס' שם ד"ה מצוה דמיירי דליכא חצר אלא בית עומד סמוך לרשות הרבים אבל אם יש חצר לפני הבית מצוה להניח על פתח חצר.

הדלקה מדין חשד

ה. בגמרא שבת כג. חצר שיש לה שני פתחים צריכה שתי נרות, אמר רבא לא אמרן אלא משתי רוחות אבל מרוח אחת לא צריך וכו', לעולם משום חשדא דבני מתא ודימנין דמיחלפי בהאי ולא חלפי בהאי ואמרי כי היכא דבהאי פיתחא לא אדליק בהך פיתחא נמי לא אדליק ע"ש.

נר שיש לה שני פיות

ו. מבואר בגמרא שבת כג: דעולה לשני בני אדם – ונחלקו הראשונים באלו **שני בני אדם איירי, דעת רש"י** שם ד"ה שתי פיות עולה לשני בני אדם למהדרין העושין נר לכל אחד ואחד, **דעת תוס'** כא: ד"ה מצוה דעולה לשני בני אדם משמע לשני בתים.

ולכי תידוק רש"י ותוס' לטעמייהו אזלי דתוס' דס"ל דמדליק על פתח החצר הנוטה לרשות הרבים שפיר שייך לפרש דעולה לשני בני אדם החייבים בהדלקה מעיקר הדין דהא כל אנשי החצר מדליקים נרותיהם בפתח החצר הנוטה לרה"ר, אבל רש"י דס"ל שההדלקה היא על פתח הבית הנוטה לחצר ובכה"ג ל"ש לומר דההדלקה שהיא על פתח ביתו של זה יתייחס גם בשביל חברו הדר בבית אחר וע"כ דקאי אמהדרין המדליקין נר לכל אחד ואחד ודו"ק בזה*.

* וזה כוונת המהרש"א אתוס' כא: ד"ה מצוה, וראה עוד שם במהרש"א שכתב וז"ל והתוספות לא משמע להו לפרש לקמן כפרש"י דהול"ל עולה לאיש וביתו כלישנא דקאמר הכא אלא לב' בני אדם היינו לב' בתים, ועוד לפי שיטת התוס' לעיל מהדרין מן המהדרין אין עושין נר לכל אחד ואחד עכ"ל, אלא דמש"כ דלשיטת התוס' לעיל מהדרין מן המהדרין אין עושין נר לכל אחד לא זכיתי להבין דהא רש"י כתב דקאי אמהדרין דעושין נר לכל אחד ולא כתב דאיירי במהדרין מן המהדרין ובמהדרין גם התוס' ס"ל דמדליק נר בשביל כל אחד ואחד וצ"ע, ואולי כוונתו לומר דכיון דתוס' ס"ל דאין כל אחד מדליק עבור עצמו אלא ראש הבית מדליק עבור כולם לא שייך לומר עולה לשני בני אדם דלאו שני בני אדם מדלקי, ולפי"ז צ"ל דס"ל בדעת רש"י דמהדרין כל אחד מדליק עבור עצמו וראה בספרי נר איש וביתו במילואים פרק שני סי' א' אות ב' מש"כ בביאור שיטת רש"י וצ"ע ואכמ"ל.

אכסנאי משתתף בפרוטה

ז. בגמרא שבת כג. אמר רב ששת אכסנאי חייב בנר חנוכה, א"ר זירא מריש כי הוינא בי רב הוי משתתפנא בפריטי בהדי אושפיזא, בתר דנסיבי איתתא אמינא השתא ודאי לא צריכנא דקא מדלקי עלי בגו ביתאי עכ"ד הגמרא.

שני בעלי בתים הדרים בבית או בחצר אחד אם יכולים להשתתף יחד בפרוטה

הנה דין השתתפות בפרוטה נתחדש לגבי אכסנאי, ויש לדון אם דין זה להשתתפות בפרוטה הוא דין מיוחד באכסנאי שאין לו בעלות בבית זה אבל בעה"ב בבית אחד אינם יכולים להשתתף ולא תקנו חכמים השתתפות בפרוטה למי שהוא בעלים בבית זה, או דילמא דין זה הוא דין כללי דכל היכא דב' אנשים חפצים להשתתף יחד בפרוטה שפיר דמי. ולאחר החיפוש מחיפוש מציאה ממציאה נר מנר ראיתי שדיברו הראשונים הרבה מדין זה כאשר עיניך תחזינה.

שיטת רב שר שלום גאון והטור

ב' בעה"ב בחצר אחד משתתפין זה עם זה

ולהידור מצוה מדליק כל אחד על פתח ביתו וביאור דבריהם

ב. בטור או"ח סי' תרע"ז כתב וז"ל **כתב רב שר שלום** אנשים הרבה הדריין בחצר אחת שורת הדין שמשותפין כולם בשמן ויוצאים כולן בנר אחד, אבל להידור מצוה כל אחד ואחד מדליק לעצמו על פתח ביתו, ואי פתח חד בבא לנפשיה חייב לאדלוקי משום חשדא עכ"ל.

כמה תמיהות וספיקות בשיטת רב שר שלום גאון

ג. המדייק היטב בדברי רב שר שלום יראה דמעיקר הדין די בהדלקת אחד מבני החצר על פתח החצר הנוטה לרה"ר ושאר הדריין בחצר ישתתפו עמו בפרוטה ולהידור מצוה לא ישתתפו זה עם זה אלא כל אחד ידליק בפ"ע על פתח ביתו הנוטה לחצר, וכמה תמיהות יש בדבריו -

- א. הלא הטור בסי' תרע"א ס"ב ס"ל דהמהדרין אין מדליקין כל אחד בפני עצמו אלא הבעה"ב הוא המדליק עבור כל בני הבית וכשיטת התוס' הנ"ל אות א', וא"כ מה נשתנה בבני חצר דהמהדרין כל אחד מדליק בפני עצמו.
- ב. גם אי נימא דס"ל לרב שר שלום כהרמ"א וסיעתו דהמהדרין כל אחד ואחד מדליק בפני עצמו מה נשתנו המהדרין שהן מדליקין על פתח ביתם הנוטה לחצר ואמאי לא ידליקו על פתח החצר הנוטה לרה"ר שהוא מקום ההדלקה כפי הדין.
- ג. ותו הלא הטור בסי' תרע"א ס"ה כתב דמדליק על פתח חצירו הנוטה לרה"ר וכשיטת התוס' הנ"ל אות א' וא"כ איך בני החצר יוצאים ידי חובתם במה שמדליקין על פתח ביתם הנוטה לחצר, וכבר תמה כן בהגהות פתח הדביר על בעל העיטור הל' חנוכה ס"ק כ"א ע"ש.
- ד. יש להסתפק היכא שכולם מדליקין מדין מהדרין האם אמרינן דאחד מבני החצר ידליק בפתח החצר הנוטה לרה"ר ושאר בני החצר ידליקו בפתח בתיהם הנוטה לחצר או דבאופן זה כל בני החצר ידליקו בפתח בתיהם ולא ידליק אחד מהם בפתח חצר הנוטה לרה"ר.
- ה. ממה שכתב אבל להידור מצוה כל אחד ואחד מדליק לעצמו על פתח ביתו מדויק דאימתי מדליקין על פתח ביתם דווקא אם מדליקין מדין המהדרין אבל כשאינם מן המהדרין ומשתתפין כולם בשמן מדליק אחד מבני החצר על פתח החצר הנוטה לרשות הרבים.
- ו. ויש לדון אם דין דהשתתפות בפרוטה נתחדש דווקא אם ההדלקה על פתח החצר שהיא משותפת לכל בני החצר דאז יש לומר דע"י ההשתתפות בפרוטה יש לו חלק בנר שהדליקו בפתח חצירו השייך לו אבל אם אחד מבני החצר מדליק בפתח ביתו הנוטה לחצר גם אם נאמר דע"י ההשתתפות יש לו חלק בנר במה יתייחס הדלקת הנר אליו הלא אינו עומד ברשותו, והגם דהדלקת הנר היא בפתח ביתו הנוטה לחצר והחצר משותפת לכולם מ"מ הני ד' אמות בסמיכות לבית שייך לבעל הבית וכדקיי"ל בשו"ע חו"מ סי' קע"ב ס"א.
- ז. אלא דיש סברא לומר דגם בכה"ג סגי בהשתתפות בפרוטה די"ל דההשתתפות בפרוטה פועל גם שייכות המשתתף לדירתו של המדלק והוי כאילו הדליק הנר בביתו.
- ח. בשו"ת מהרש"ל סי' פ"ה כתב וז"ל ומה שהאידינא הבחורים מחמירים על עצמם שלא להשתתף בפריטי ועדיפי לדעתיה מר' זירא זהו מנהג

אשכנז שמגביהין הטפל ומניחין העיקר והלואי שלא יקילו במצוות החמורות עכ"ל, ולדבריו כל היכא שנאמר דין השתתפות בפרוטה ליכא הידור להדליק בעצמו, ותמוה על דבריו מדברי רב שר שלום והטור דמבואר דיש הידור להדליק כל אחד ואחד בפני עצמו.

יביא דברי הב"ח בביאור שיטת רב שר שלום גאון

ודברי הלהורות נתן בביאור דברי הב"ח

ד. הב"ח בס"י תרע"ז ס"ד כתב בביאור דברי רב שר שלום וז"ל כתב רב שר שלום וכו' ויוצאין כולם בנר אחד פירוש דמשתתפין ומדליקין **בפתח החצר בנר אחד בשביל כל בני החצר** והוא על פי שיטת התוס' (שבת כא:): בד"ה מצוה להניחה, ומ"ש אלא להידור מצוה וכו' פי' כל אחד שיש לו בית בפ"ע מדליק על פתח ביתו **גם כן** נר אחד **אבל לא ידליקו כל בני הבית אפילו הם רבים** ואפילו להידור מצוה כדלעיל בסימן תרע"א (ס"ב) עכ"ל הב"ח. ובביאור דברי הב"ח כתב בשו"ת להורות נתן חי"ב סימן נ"ב אות ד' ו' דהב"ח בא ליישב קושיית הפתח הדביר הנ"ל אות ג' ס"ק ג' כיצד המהדרין המדליקין על פתח ביתם יוצאים ידי חובתם הלא מצוות ההדלקה היא על פתח החצר, ולזה כתב דמלבד ההשתתפות בני החצר בפרוטה עם זה שמדליק על פתח החצר הנוטה לרה"ר מדליק כל אחד ואחד מבני החצר על פתח ביתו משום המהדרין.

ובלהורות נתן שם תמה על דבריו דאי ס"ל דעיקר ההדלקה תהיה בפתח החצר הנוטה לרה"ר מה הידור יש בהדלקה על פתח הבית כיון דשם לא הוי מקום הדלקה כלל, ותו היכן מצינו מצוה מן המובחר להדליק בשני מקומות אם לא משום חשדא.

יבאר דברי הב"ח דגם להסובר דהמהדרין אין מדליק כ"א בפני עצמו בב' בעה"ב כשהם מהדרין כל אחד מדליק בפני עצמו ובכדי שיהא ניכר ההידור מדליק כ"א על פתח ביתו

ה. ולע"ד דמש"כ הב"ח פי' כל אחד שיש לו בית בפ"ע מדליק על פתח ביתו **גם כן** וכו' לאו למימרא דמשום הידור ידליקו גרות ב' פעמים בב' מקומות, אלא ודאי כוונת הב"ח **דבנוסף לאותו אחד מבני החצר שמדליק על פתח החצר הנוטה לרה"ר ידליקו שאר בני החצר** על פתח ביתם הנוטה לחצר ולא ישתתפו עם המדליק על פתח החצר הנוטה לרה"ר, נמצא דבחד ז' יהיו גרות

גם בפתח החצר הנוטה לרה"ר שמדליק אחד מבני החצר וגם בפתח בתיהם הנוטה לחצר שמדליקין שאר בי החצר, והאי **גם כן** שכתב הב"ח לא קאי על המדליק לומר שמלבד מה שצריך להשתתף עם המדליק על פתח החצר הנוטה לרה"ר הוא מדליק בפני עצמו דזה ודאי דלא מצינו דין כזה להדליק מחמת הידור ב' פעמים, אלא האי **גם כן** קאי על החצר דמלבד הנרות שיש בפתח החצר שהדליק אחד מבני החצר עבור עצמו ידליקו שאר בני החצר בפתח בתיהם ודו"ק בזה.

ומה שתמה איך יצא ידי חובתו על פתח ביתו הלא ס"ל כדעת התוס' דההדלקה היא על פתח החצר הנוטה לרה"ר ומה הידור יש אם מדליק בפתח ביתו. ובאמת הפליאה תגדל דהלא הטור בסי' תרע"א ס"ב ס"ל דמהדרין מן המהדרין בעל הבית מוסיף והולך ולא ידליקו שאר בני הבית ואמאי שתיק הטור לרב שר שלום דכתב דלהידור מצוה ידליקו על פתח בתיהם.

והנראה בזה דס"ל להטור דשאני דין שני בעה"ב מדין נר איש וביתו דהנה כל מש"כ התוס' הנ"ל אות א' וההולכים בשיטתו דהאי דינא דמהדרין קאי אנר איש וביתו איירי בבית דאין בו כי בעל הבית אחד ושאר בני הבית סמוכין על שולחנו ובכה"ג הדין הוא דראש הבית מדליק עבור כולם ואין כל אחד מדליק עבור עצמו, **אבל בשני בעה"ב הדרין בבית אחד** פשיטא דיש לכל בעה"ב חיוב בפני עצמו וכמו שכתבתי במילואים לספר נר איש וביתו פרק ב' סי' א' אות י"ד ט"ו, ומעתה כאשר אינן משתתפין זה עם זה חל ממילא חיוב עצמי על כל אחד וכל אחד ואחד מדליק בפני עצמו, אלא דאינם יכולים להדליק במקום אחד דהא לא יהא ניכר כמה נרות מדליקין וכמו שכתבו התוס' שבת כא: ד"ה והמהדרין וכו"ל אות א', ומהאי טעמא כתב רב שר שלום דידיקו כל אחד נרותיו במקום מיוחד על פתח ביתו.

והטור לשיטתיה אזיל דהגם דמעיקר הדין מדליק על פתח חצרו הנוטה לרה"ר מ"מ בעת הצורך מדליק על פתח ביתו הנוטה לחצר, וכמו שכתב הדרכי משה בסי' תרע"א ס"ט בביאור דעת הטור וז"ל נראה דבימי רבינו בעל הטור היה כן המנהג להדליק בפתח הבית ולכן כתב דאיכא היכרא, וכן כתב בתולדות אדם וחווה נתיב ט' חלק א' וז"ל ועתה נהגו להדליק מבפנים לפתח הסמוך לרה"ר ויש שנוהגים להדליק מבפנים לפתח הסמוך לחצר משום דשכיחי גויים וגנבים ועוד דאין רגילים לקבוע מזוזה בפתח הפתוח

לרה"ר משום גוים שיטלו אותה ויש מזוזה לפתח הפתוח לחצר ויהיה מזוזה בימין ונר חנוכה בשמאל עכ"ל ע"ש.

ומעתה הו"ה בנדון זה כיון דאין להם להדליק על פתח החצר ידליקו שאר בני החצר על פתח הבית והכל על מקומו יבא בשלום.

שיטת הלהורות נתן בביאור דברי רב שר שלום גאון וידחה דבריו

ו.

ובלהורות נתן שם פליג על דברי הב"ח ומפרש דבאמת דעת רב שר שלום כרש"י דמדליקין על פתח ביתו הנוטה לחצר, וגם היכא דכל בני החצר משתתפין בפרוטה מדליק אחד מהם על פתח ביתו הנוטה לחצר וע"י ההשתתפות בפרוטה נעשים כולם כבית אחד ויוצאין בהדלקתו **דהוי כעין עירוב דע"י שיתוף נעשין כולם כבית אחד** וזהו משורת הדין, אלא דלהידור מצוה שכל בעל הבית ידליק בפני עצמו על פתח ביתו ולא יסמוך על השיתוף בפרוטה.

ולע"ד צ"ע דבריו דהא הטור כתב להדיא בס' תרע"א ס"ה דמצוה להניחה על פתח חצירו הסמוך לרה"ר ואיך סתם הטור כדברי רב שר שלום גאון דמדליקין על פתח בתיים הנוטה לחצר, ותו דכבר כתבתי לעיל אות א' ס"ה מדיוק דברי רב שר שלום משמע דבאופן שכל בני החצר משתתפין בפרוטה ההדלקה היא על פתח החצר הנוטה לרשות הרבים מדכתב אבל **להידור מצוה** כל אחד ואחד מדליק לעצמו על פתח **ביתו** ואי ס"ל לטור דגם היכא שמשתתפין כל בני החצר ההדלקה היא על פתח הבית הנוטה לחצר ולא על פתח החצר הנוטה לרה"ר א"כ הול"ל ולהידור מצוה כל אחד ואחד מדליק **בפני עצמו** וממה שהדגיש רב שר שלום וכתב דמדליק על פתח **ביתו** משמע דבלא"ה מדליקין על פתח החצר, וראה עוד בריטב"א שבת כב. ד"ה דאמר רב הונא דמבואר להדיא דהיכא דמשתתפין מדליק אחד על **פתח החצר** והיכא דכל אחד מדליק ההדלקה היא על **פתח ביתו** יעו"ש.

ומה שכתב לחדש דע"י השתתפות בפרוטה נעשים כולם כבית אחד, לע"ד צ"ע לומר כן דהלא כל דין זה דהשתתפות נלמד מאכסנאי הדר בבית בעה"ב לזמן, ואז נתחדש דע"י השתתפות בפרוטה הוא נכלל בנר של בעה"ב, אבל לומר דהשתתפות בפרוטה פועל ב' דברים גם היותו נכלל בדירת בעה"ב וגם היותו נכלל בנר של בעה"ב הוא חידוש ואין לו בו אלא חידושו וצ"ע בזה.

ישוב התמיהות על שיטת רב שר שלום גאון הנ"ל אות ג'

- ז. ומעתה א"ש כל הני תמיהות והספיקות בשיטת רב שר שלום גאון והטור-
 - א. דאימתי אמרינן דהמהדרין אינם מדליקין בפ"ע כי אם ראש הבית מדליק עבור כולם דווקא היכא דהמהדליק הוא הבעה"ב בבית זה ושאר בני הבית סמוכים על שולחנו, אבל בשני בעה"ב כיון דיש לכל אחד חיוב עצמי היכא דאינם משתתפין ורוצים להיות מהדרין חל חיוב על כל אחד ואחד בפני עצמו.
 - ב. ובאופן זה שכל אחד מדליק אינם יכולים להדליק במקום אחד דלא יהא ניכר התוספת ולזה מדליק כל אחד בפני עצמו על פתח ביתו.
 - ג. והגם דמדינא צריך להדליק על פתח חצירו הנוטה לרה"ר מ"מ הטור לשיטתו אזיל דהיכא דא"א מדליק על פתח ביתו הנוטה לחצר.
 - ד. ונראה דגם באופן זה דבני החצר מדליקין בפני עצמם בפתח בתיהם הנוטה לחצר מ"מ אחד מבני החצר ידליק על פתח החצר הנוטה לרשות הרבים דמדינא שם הוא מקום ההדלקה וכמבואר בב"ח הנ"ל אות ה', ובכך לא יהא חשדא מבני רשות הרבים.²
 - ה. ומסברא נראה דפעולת ההשתתפות בפרוטה אינה פועלת בעלות והיינו דמי שאינו שוהה בבית זה לא מועיל לו ההשתתפות שוהה בבית זה לא מועיל לו השתתפות בפרוטה, אלא פעולת הפרוטה פועלת ומסייעת למי ששוהה בבית זה להיותו נכלל בנר שמדליק בעה"ב וכמו שכתבתי לעיל אות ו'.
 - ו. ומעתה א"ש גם התמיה ע"ד המהרש"ל דכל דברי המהרש"ל איירי באכסנאי דאין בעלות על בית זה ובכה"ג ס"ל דלא תקנו לו הדלקה בפ"ע, אבל בב' בעה"ב דכל אחד ואחד יש לו חיוב בפ"ע בודאי דשפיר טפי להיות מהמהדרין ולהדליק כל אחד בפני עצמו ופשוט.

שיטת בעל העיטור

ב' בעה"ב בחצר אחד משתתפין זה עם זה

ולהידור מצוה מדליק כל אחד על פתח ביתו

- ח. **כתב בעל העיטור הלכות חנוכה וז"ל** אמר רב ששת אכסנאי שלא נשא אשה חייב בנר חנוכה ואפילו שכיר ומלמדי תינוקות, ואמר רב זירא מריש

² אלא דצ"ע מי האיש הנבחר להדליק בפתח החצר הנוטה לרה"ר.

היה משתתפנא בתר דנסיבנא אמינא השתא ודאי לא צריכנא דקא מדליק עלי בגו ביתאי, **ש"מ אנשים הרבה בחצר אחת משתתפין בשמן יוצאים כלן בנר אחד** והכין שדרי ממתיתא, אבל להידור מצוה נר לכל אחד ואחד על **פתח ביתם**, ואי פתח חד בבא לנפשיה מחייב לאדלוקי משום חשדא עכ"ל.¹ ווהנה בעל העיטור כתב אנשים הרבה בחצר אחת ולא כתב **הדרין** בחצר אחת, והיה מקום לומר דהיכא דהני אינשי שבחצר הן דרין בחצר זה כיון דיש לכל אחד בית בפני עצמו חל על כל אחד חיוב הדלקה ואינם יכולים להשתתף, וכל דין השתתפות נאמר דווקא באכסנאים שאין להם בעלות בבית זה.

אלא דלאחר העיון נראה דגם בעל העיטור איירי דאנשי החצר דרין בחצר מדכתב אבל להידור מצוה נר לכאו"א **על פתח ביתם** אלמא דביש להם בית באותו חצר איירי ודו"ק.

שוב מצאתי בשבלי הלקט הל' חנוכה סי' קפ"ה שהעתיק דברי בעל העיטור וז"ל ובעל הדיברות כתב **שמעינן מינה אנשים הדרים** בחצר אחת משתתפין בשמן וכו' אלמא דאיירי ביש להם בית באותו חצר, וכ"כ בארחות חיים הל' חנוכה סי' י"ד וז"ל וכתב הבעל המאורות בשם ה"ר יצחק בר' אבא מארי (הוא בעל העיטור) דשמעינן מהכא דאנשים הרבה **הדרין** בחצר משתתפין בשמן כלן בנר אחד עכ"ל, וכן מבואר בספר התניא הלכות חנוכה סי' ל"ה בשם בעל העיטור ע"ש.

שיטת שבלי הלקט

ב' בעה"ב בחצר אחת מדינא משתתפין זה עם זה

אלא כיון דאיכא חשדא ידליק כל אחד בפני עצמו על פתח ביתו

ט. בשבלי הלקט הל' חנוכה סי' קפ"ה כתב וז"ל אמר רב ששת אכסנאי חייב בנר חנוכה, אמר רב זירא מריש כי הואי בי רב הוינא משתתפנא בפריטי בתר דאינסבנא אמינא השתא ודאי לא צריכא דקא מדלקי עלי בגו ביתי, והני מיילי דסמך מסמך אבל אגר ביתאי ופתח בבא לנפשיה אע"ג דנסיב חייב, ובעל הדיברות כתב **שמעינן מינה אנשים הדרים** בחצר אחת משתתפין

¹ נראה דאורחא דמילתא קתני דהיכא דסמך מסמך אצל בעה"ב ומפיתו יאכל ומימיו ישתה הוא דר ברשות בעה"ב ונכנס עם בעה"ב בפתח אחד, משא"כ היכא דאגר ביתא אורחא דמילתא דהוא דר ברשות בפני עצמו ופתח פתח לנפשיה ודו"ק.

בשמך ויוצאין כולן בנר אחד דהכי שדרא ממתיתבא, אבל להידור מצוה נר לכל אחד ואחד על פתח **ביתו**.

ונראה בעיני שאינה ראייה דבשלמא רבי זירא היה משתתף עם בעל ביתו לפי שהיה דר עמו בביתו אבל הכא בחצר אם ישתתפו איכא למיחש לחשדא דאפילו בחצר אחת אמרינן אם יש לה שני פתחים צריכה שני נרות כ"ש הכא, ומדברי הרב רבי ישעיה זצ"ל יש להוכיח כן שכתב אגר ביתו ופתח פתח לנפשיה חייב עכ"ל.

מבואר מדבריו דבאופן דליכא חשדא גם אנשים הרבה הדרין בחצר אחת יכולים להשתתף, אלא דמשום חשדא צריך כל אחד להדליק בפני עצמו.

אלא דאין מבואר בדבריו היכן ידליקו אותן אנשים הדרין בחצר אחת האם כל אחד ואחד ידליק בפני עצמו על פתח החצר הנוטה לרה"ר או שכל אחד ואחד ידליק על פתח ביתו הנוטה לחצר.

שוב ראיתי דהשבלי הלקט ס"ל דמיקום ההדלקה הוא בפתח ביתו הנוטה לחצר כשיטת רש"י הנ"ל אות א' וכתב שם ריש סי' קפ"ה וז"ל תנו רבנן נר חנוכה מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ ואם היה דר בעליה מניחה בחלון הסמוכה לרה"ר רבינו שלמה זצ"ל פירש מניחה מבחוץ משום פרוסומי ניסא ולא ברשות הרבים אלא בפתחים שבבתיהן שהן סמוכין לחצר עכ"ל, ולפי"ז אנשי החצר ידליקו כל אחד על פתח ביתו הנוטה לחצר, וכן מדויק ממש"כ מצוה לכל אחד ואחד על פתח **ביתו**.

אלא כיון דההדלקה צריכה להיות על פתח הבית הנוטה לחצר איך הסכים לדברי בעל העיטור שכתב דאנשים הרבה הדרין בחצר אחת משתתפין בפרוטה, הלא אותו המדליק הוא מדליק על פתח ביתו הנוטה לחצר ואיך תועיל ההשתתפות בפרוטה לייחס שאר בני החצר אל ההדלקה במקום שאין להם רשות בו וכנ"ל אות ז' ס"ק ה'.

ונראה דס"ל לשבלי הלקט כהריטב"א שבת כא: ד"ה מצוה וז"ל ומה שפרש"י ז"ל לא מבחוץ ברה"ר אלא מבפנים סמוך לרה"ר לאו למיסר בחוץ ממש אתא כי מנהג היה להדליק מבחוץ ממש וכו' אלא הכי בעי למימר דלא סוף דבר מצותו בחוץ ממש אלא ה"ה **סמוך לחוץ מבפנים** בענין **שיכירו בני רה"ר** עכ"ל, ולפי"ז א"ש דאה"נ דבאופן שמשותפין זה עם זה היה המדליק

מדליק על פתח החצר הנוטה לרשות הרבים אלא כיון דאיכא חשדא ידליק כל אחד על פתח ביתו הנוטה לחצר.

שיטת הארחות חיים והכל בו

ב' בעה"ב הדריין בחצר אחת ונכנסין בפתח אחד משתתפין בפרוטה וי"א דאם כל אחד נכנס בפתח בפ"ע איכא חשדא וידליק כל אחד בפני

עצמו

בארחות חיים הלכות חנוכה סי' י"ד וז"ל וכתב הבעל המאורות בשם ה"ר יצחק בר' אבא מארי (הוא בעל העיטור) דשמעינן מהכא **דאנשים הרבה הדריין בחצר משתתפין בשמן כלן בנר אחד** ע"כ, וי"א דדווקא שלא פתחו פתח לנפשם **כמנהג אכסנאי** וכ"כ בעל התרומה, **הא דאכסנאי אתא לאשמועינן** דהוה אמינא חובת תרעא הוא כמו מזוזה כיון שאמר מצוה להניחה על פתח ביתו ואימא שמי שיש לו פתח חייב ומי שאין לו פתח יפטר קמ"ל חייב ולא דמי למזוזה דמזוזה אפילו יש לו כמה פתחים כלן חייבים ונר חנוכה בחדא מינייהו סגי, ובן גדול בבית אביו ואינו סומך על שולחן אביו הרי הוא כאכסנאי, וי"א דאפילו סומך הרי הוא כאכסנאי דאין ידו כיד אביו עכ"ל.

וכ"כ הכל בו הלכות חנוכה סי' מ"ד וז"ל ואנשים הרבה הדריים בחצר משתתפין בשמן ויוצאין כולן בנר אחד, והוא שלא פתחו פתח לנפשם כמשפט אכסנאי, וכן כתב הרמב"ם ז"ל דאכסנאי אתי לאשמועינן דהוה אמינא נר חנוכה חובת תרעא הוא כמו מזוזה כיון שאמר מצוה להניחה על פתח ביתו ואמר שמי שיש לו פתח יהיה חייב ומי שאין לו יפטר קא מדשמע לן דחייב ולא דמי למזוזה דמזוזה אפילו יש לו פתחים הרבה כולן חייבין ונר חנוכה בחד מינייהו סגי, וכן הדר בעליה פטור ממזוזה וחייב בנר חנוכה, וכן גדול עומד בבית אביו ואינו סומך על שולחן אביו הרי הוא כאכסנאי עכ"ל.

ביאור גדר אכסנאי לדעת הארחות חיים והכל בו

יא. ויש לדון מה כוונת הארחות חיים והכל בו במה שכתבו הא דאכסנאי אתי לאשמועינן ומה קישור הדברים עם מה שכתב קודם לזה דאנשים הרבה הדריין בחצר אחד משתתפין בשמן, ואי נימא דכל מטרתו היתה לפרש רבותא דאכסנאי טפי הו"ל למכתב דבריו מקודם לזה בסעיף י"ג דשם איירי מדיני

אכסנאי ומה ראה לכותבו בסעיף י"ד דלא איירי באכסנאי כי אם בבעלי בתים הדרינן בחצר אחת.

ולאחר העיון נראה דהארחות חיים לבאר דברי בעל העיטור אתי דהיה מקום לומר דכל האי דינא דהשתתפות לא נתחדש כי אם באכסנאי דקליש חיוביה ובכה"ג ליכא חיובא להדליק בפ"ע וסגי בהשתתפות אבל ב' בעה"ב דיש לכל אחד חיוב בפ"ע לא סגי בהשתתפות בפרוטה, ולזה כתב דגם דגם מצד הסברא אכסנאי חייב בנר חנוכה דפשיטא לן דאכסנאי אליה חיוביה כבעה"ב אלא דס"ד דזה דווקא אם האכסנאי דר בבית בפני עצמו אבל אם הוא דר בבית בעה"ב לא יתחייב דחיובא דנר חנוכה כחיובא דמזוזה קמ"ל דלאו חובת תרעא הוא וכל אחד חייב בנר חנוכה בפני עצמו. ומעתה שפיר שייך ללמוד דין השתתפות בפרוטה בשני בעה"ב מדין אכסנאי דהא לא שאני חיובא דאכסנאי מחיובא דבעה"ב.

דינים העולים מדברי הארחות חיים והכל בו

יב. ובדברי הארחות חיים והכל בו נתחדש לן כמה חידושי דינים בדיני אכסנאי

- א. חיובא דאכסנאי אלימא כחיובא בעה"ב וחייב להדליק בפני עצמו, ואם ירצה משתתף בפרוטה בהדי בעה"ב.
- ב. **בן גדול בבית אביו ואינו סומך על שולחנו** הרי הוא כאכסנאי וצריך להשתתף עם אביו.
- ג. **בן גדול בבית אביו הסמוך על שולחנו** י"א דהוא נכלל בנר של אביו ואינו צריך להשתתף, וי"א כיון דיש לו יד בפ"ע אינו נכלל בנר של אביו וצריך להשתתף^ד.
- ד. ב' בעה"ב הדרינן בחצר אחד משתתפין בפרוטה, אלא די"א דאם פתח כל אחד פתח לעצמו איכא חשדא ולא ישתתפו אלא ידליקו כל אחד בפ"ע.

^ד ולפי"ז הסמוך על שולחן בעה"ב בקביעות כיון דאין ידו כיד בעה"ב צריך להשתתף, והארכתי בזה במילואים לספר נר איש וביתו פרק ב' סי' ב' ס"ו יעו"ש.

שיטת התניא

ב' בעה"ב הדרין בחצר אחת או בבית אחד משתתפין בפרוטה

וכמה הערות בדבריו

יג. בספר התניא הלכות חנוכה סי' ל"ה כתב וז"ל אנשים הדרים בחצר אחד אע"פ שכל אחד ואחד דר בביתו יכולים הם להשתתף בשמן ולהדליק נר אחד לכולן, אבל להידור מצוה נר לכל אחד ואחד **כן כתב בעל הדיברות**, אבל בשם רבינו שלמה ז"ל מצאתי **שני בעה"ב היו בבית אחד** והצריכם רבינו דוד הלוי שתי נרות זה בפתח זה וזה בפתח זה, אבל שאר רבותינו ז"ל אומרים **אין צריכים בבית אחד** אלא להשתתף יחד עכ"ל.

והתניא קיצר בלשונו ואבאר דבריו –

א. הנה לגבי מיקום ההדלקה ס"ל להתניא כשיטת רש"י הנ"ל אות א' וכמו שכתב התניא ריש סי' ל"ה שכתב וז"ל נר חנוכה מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ משום פרסומי ניסא ולא ברשות הרבים אלא בבתי הפתוחים לחצר וסמוכים לחצר עכ"ל.

ולפי"ז באופן שאין בני החצר חפצים להשתתף אלא להדליק בפני עצמם מדליק כל אחד על פתח ביתו הנוטה לחצר.

ב. ומעתה צ"ב באופן שמשתתפין כל בני החצר בשמן ואחד מהן מדליק היכן ידליק נר זה הלא מדינא ההדלקה היא על פתח הבית הנוטה לחצר ובאופן זה איך יתייחס ההדלקה אל שאר בני החצר שאין להם שייכות כלל לבית זה וכמו שכתבתי לעיל אות ז' ס"ק ה' יעו"ש.

ג. עוד צריך ביאור למדייק בדברי התניא דהעתיק דברי בעל העיטור ושינה בלשונו דז"ל בעל העיטור **ש"מ אנשים הרבה בחצר אחת משתתפין בשמן יוצאים כלן בנר אחד** והכין שדרי ממתיבתא, אבל להידור מצוה נר לכל אחד ואחד על **פתח ביתם**, ובספר התניא הוסיף על הדברים וכתב אנשים הדרים בחצר אחד אע"פ שכל אחד ואחד דר בביתו יכולים הם להשתתף בשמן וכו' ומה כוונתו במה שהוסיף להדגיש אע"פ **שכל אחד ואחד דר בביתו**, ותו דבעל העיטור כתב אבל להידור מצוה נר לכל אחד ואחד על **פתח ביתם** והתניא כתב אבל להידור מצוה **נר לכל אחד ואחד** והשמיט תיבות על פתח ביתם והלא דבר הוא.

**יבאר דשיטת התניא דאנשים הרבה בחצר משתתפין בפרוטה
והגם דהמדליק מדליק על פתח ביתו הנוטה לחצר
מתייחס ההדלקה לכל בני החצר**

יד.

ולאחר העיון דבריו היה נראה לומר נראה דשיטת ספר התניא דגם באופן שאחד מבני החצר מדליק על פתח ביתו הנוטה לחצר מהני השתתפות לשאר בני החצר.

ולפי"ז מדוייקים דבריו להפליא במש"כ אע"פ שכל אחד ואחד דר בביתו יכולים הם להשתתף בשמן דס"ד דבכה"ג לא מהני השתתפות בשמן כיון שההדלקה היא על פתח ביתו של המדליק ובמה יתייחס האי הדלקה לשאר החצר קמ"ל דמהני ההשתתפות.

ואם כנים אנו בזה א"ש נמי מה שהשמיט בדינא דהדלקה מדין הידור דמדליק כל אחד על פתח ביתו, דדווקא בעל העיטור דס"ל דבאופן שמשתתפין בפרוטה ההדלקה היא על פתח החצר הנוטה לרה"ר היה צריך להדגיש דכשהן מהדרין ומדליק כל אחד בפ"ע ההדלקה היא על פתח הבית הנוטה לחצר, אבל התניא דס"ל דגם באופן שמשתתפין ההדלקה על פתח הבית הנוטה לחצר אינו צריך להדגיש דהיכא שמדליקין בפ"ע מדליקין על פתח הבית דפשיטא הוא דשם היא ההדלקה ודו"ק בכל זה.

יתמה איך יתכן דהדלקה על פתח בית של האחד יתייחס לשאר בני החצר שאין דרין שם ובמה תתייחס ההדלקה במקום שאינו שייך לכולם ויבאר דלהתניא אפשר להדליק גם בפתח החצר הנוטה לרשות הרבים
טו. אלא דמסברא צ"ע במה יתייחס ההדלקה בפתח ביתו של זה לשאר בני החצר הדרין כל אחד בפ"ע, ואת"ל דע"י ההשתתפות בחצר הוי כעין עירוב דע"י שיתוף נעשין כולם כבית אחד וכמו שכתב הלהורות נתן הנ"ל אות ו', א"כ אמאי לא ביאור הראשונים להדיא דע"י השתתפות נעשין כולם כבית אחד ומסתימת דבריהם משמע דההשתתפות בשמן פועל השתייכות לנר ותו לא. והנראה לומר דהתניא ס"ל כמו שכתב הריטב"א שבת כא: ד"ה מצוה וז"ל ומה שפרש"י ז"ל לא מבחין ברה"ר אלא מבפנים סמוך לרה"ר לאו למיסר בחוץ ממש אתא כי מנהג היה להדליק מבחוץ ממש וכו' אלא הכי בעי למימר דלא סוף דבר מצותו בחוץ ממש אלא ה"ה סמוך לחוץ מבפנים בענין שיכירו בני רה"ר עכ"ל, ומעתה י"ל דבאמת גם התניא ס"ל דהיכא שמשתתפין בפרוטה מדליק על פתח החצר הנוטה לרה"ר דבאופן זה משתייכים כולם לנר כיון דהחצר רשות לכולן, ומה שהדגיש התניא וכתב

אנשים הדרים בחצר אחד **אע"פ שכל אחד ואחד דר בביתו** יכולים הם להשתתף בשמן הכי קאמר דאע"פ שכל אחד ואחד דר בביתו והו"א דההדלקה תהיה דווקא על פתח הבית הנוטה לחצר קמ"ל דבכה"ג ההדלקה היא על פתח החצר הנוטה לרה"ר, ולפי"ז היכא שהן מהדרין ומדליק כל אחד בפ"ע פשיטא היא דכל אחד מדליק על פתח ביתו הנוטה לחצר דהכי הוא מעיקר הדין, ולא היה צריך התניא לפרש דבר זה לאחר שכבר הדגיש דמן הדין היה ראוי להדליק על פתח ביתו הנוטה לחצר.

יבאר דהתניא ס"ל דיש חילוק בין שני בעה"ב הדרין בבית אחד

דמעיקר הדין אינם צריכים להדליק אלא להשתתף בפרוטה

משא"כ ב' בעה"ב בחצר אחת הדרין כל אחד בביתו

מעיקר הדין חייב כ"א להדליק בפ"ע ויכולים להשתתף בפרוטה

טז. פש לן לבאר מש"כ התניא בהמשך דבריו **אבל** בשם רבינו שלמה ז"ל מצאתי **שני בעה"ב היו בבית אחד** והצריכם רבינו דוד הלוי שתי נרות זה בפתח זה וזה בפתח זה, אבל שאר רבותינו ז"ל אומרים **אין צריכים בבית אחד** אלא להשתתף יחד עכ"ל, וממה שכתב **אבל** מבואר דרבנו דוד לאפלוגי אתי ע"ד בעל העיטור וס"ל דב' בעה"ב לא מהני להו השתתפות בפרוטה. אלא דצריך ביאור מש"כ אבל שאר רבותינו אומרים **אין צריכים** בבית אחד **אלא להשתתף** יחד, ומשמע מדבריו דב' בעה"ב בבית אחד לא הוטל עליהם חיוב הדלקה כלל ומעיקר הדין די להם בהשתתפות בפרוטה, והוא סותר למש"כ בריש דבריו בשם בעל העיטור אנשים **הדרים בחצר אחד** אע"פ שכל אחד ואחד **דר בביתו יכולים הם** להשתתף בשמן ולהדליק נר אחד לכולן, אלמא דמעיקר הדין יש חיוב על כל אחד בפ"ע להדליק נר אלא דהרשות בידם להשתתף יחד.

והנראה לומר דס"ל להתניא דמעיקר הדין מצוות נר חנוכה היא מוטלת על הבית והיינו דהגם דזה ברור דמצוה זו היא חיוב הגוף המוטל על כל איש ישראל תקנו חכמים דחיוב זה יקיימו ע"י הדלקת נר אחד בפתח הבית היכן שהם דרין ובכך יצאו כל בני הבית י"ח, וכל זה כשבני הבית סמוכים על שולחן בעה"ב אבל אם הוא אכסנאי שאינו סמוך על שולחן בעה"ב הגם דאין לו חיוב הדלקה בפ"ע כיון שהוא דר בבית זה שמדליקין נר על פתח הבית מ"מ אינו נכלל ממילא בנר זה אלא א"כ ישתתף בפרוטה.

וכל זה היכא שכולם דרין בבית אחד אבל הרבה בעה"ב הדרין בחצר אחת וכל אחד ואחד דר בבית בפני עצמו הלא מעיקר הדין יש לכל בית חיוב בפ"ע ובכה"ג מעיקר הדין מדליק כל אחד מבני החצר על פתח ביתו אלא כיון דיש לכל הני בעה"ב שייכות להדדי במה שהם דרין בחצר המשותפת לכולם אם רוצים יכולים להשתתף בפרוטה ויצאו ידי חובתם בנר שמדליק אחד מבני החצר על פתח החצר, וע"ע לקמן אות ל"ה ל"ז מש"כ בביאור סברא זו.

שיטת הריטב"א

ב' בע"ב הדרים בחצר אחת מעיקר הדין מדליק כל אחד בפ"ע על פתח ביתו ואין להם צורך להדליק על פתח החצר משום חשדא, ואם רוצים יכול אחד מהם להדליק על פתח החצר וישתתפו עמו בפרוטה

כתב הריטב"א שבת כב. וז"ל הא דאמר רב הונא חצר שיש לה שני פתחים צריכה שתי נרות כתב הרב בעל התרומות ז"ל (סי' רכ"ח) דהני מילי לדידהו דמדלקי מבחוץ אבל לדידן דמדליקין מבפנים ליכא שום חשד ודי שידליק בפתח אחד, דהא ידעי בני הבית דשני הפתחים של אדם אחד הם ע"כ, ואנן דמדליקין סמוך לפתח דנראה לעוברים דיננו כדין התלמוד וכיון דמשום חשדא דבני מתא הוא היכא דידענא מילתא שעיקר תשמישו בפתח האחד די לו שידליק שם וכן נהגו.

וחצר גדולה שדרין בה בעלי בתים הרבה כל אחד בחדרו או בעלייתו היה נראה כי די לכל בני החצר שידליקו נר אחד של חנוכה בפתח החצר כדי לעשות היכרא לבני רשות הרבים וישתתפו כולם בו, אבל יש אומרים דכיון דאמרינן מצות נר חנוכה נר איש וביתו מדליק כל אחד מהם בביתו ואינם צריכים להדלקה בחוץ כלום דהוי ליה כמי שדר בעליה שאינה יוצאה לחוץ שמגיחה שם וחשדא ליכא דהא ידעי בני מתא דכל חד וחד דייר לנפשיה ומדליק לנפשיה וכן נהגו בכל הארצות אלו עכ"ל.

נמצינו למדין מדברי הריטב"א דבהאי דינא דחצר שיש לה שני פתחים צריכה שתי נרות משום חשדא איכא ג' חילוקים –

א. אם הוא מדליק בתוך הבית גם אם יש לו כמה פתחים ליכא משום חשדא ודי שידליק בפתח אחד.

^ה הוא ט"ס וצ"ל רכ"ט וכוונתו לדברי ספר התרומה במפתחות ושם מבואר כן.

ב. בחצר שאין בה אלא בעה"ב אחד והוא מדליק על פתח הבית הנוטה לחצר בענין שהוא ניכר לבני רשות הרבים ויש לו שני פתחים אם ידוע הוא שעיקר תשמישו הוא בפתח האחד ליכא משום חשדא ודי שידליק בפתח זה.

ג. בחצר שדריין בה בעלי בתים הרבה וכל אחד דר בחדרו ובעלייתו ואם ידליק כל אחד בפתח ביתו לא יהא ניכר ההדלקה לבני רה"ר י"א שדי לכל בני החצר שידליקו נר אחד על פתח החצר הנוטה לרה"ר וישתתפו כולם בו משום היכרא לבני רה"ר, אבל הריטב"א כתב דבכה"ג ליכא למיחש לחשדא דידוע הוא דכל אחד דר בעלייתו.

יבאר דהריטב"א ס"ל דקיום מצוות ההדלקה היא ע"י הדלקה בפתח הבית ולזה אנשים הרבה הדריין בחצר אחת מעיקר הדין ידליקו על פתח ביתם ואינם צריכים להדליק על פתח החצר

יח. הנה מה שכתב הריטב"א בחלוקה השלישית דכיון דאמרינן מצות נר חנוכה נר איש וביתו מדליק כל אחד מהם בביתו משמע דס"ל דההדלקה היא דווקא על פתח ביתו הנוטה לחצר דהא מפרש דתיבת **וביתו** קאי על מיקום ההדלקה, וזה תמוה דהא בשבת כא: ד"ה מצוה כתב הריטב"א וז"ל ומה שפרש"י ז"ל לא מבחוץ ברה"ר אלא מבפנים סמוך לרה"ר לאו למיסר בחוץ ממש אתא **כי מנהג היה להדליק מבחוץ ממש** וכו' אלא הכי בעי למימר דלא סוף דבר מצותו בחוץ ממש אלא ה"ה **סמוך לחוץ מבפנים** בענין שיכירו בני רה"ר עכ"ל.

ותו דהא הריטב"א עצמו כתב בהמשך דבריו וז"ל מדליק כל אחד מהם בביתו ואינם צריכים להדלקה בחוץ כלום, ומדכתב ואינם צריכים להדלקה מבפנים משמע דאין איסור להדליק בחוץ אלא דאינם צריכים להדליק שם. והנראה בזה דלא היתה כוונת הריטב"א לומר דההדלקה תהיה על פתח ביתו ולא על פתח חצירו אלא אתי למימר דלא תימא דאנשים הרבה הדריין בחצר אחת לא תקנו להם הדלקה לכל בית בפני עצמו אלא ישתתפו כולם בנר שמדליק אחד מהם בפתח החצר, וע"ז כתב דוודאי דמעיקר הדין תקנו חיוב לכל בית ובית בפ"ע אלא דיש להם אפשרות שלא ידליקו כל אחד בפני עצמו אלא ישתתפו בפרוטה, ועל כן לא מסתברא לומר דהיכא דאיכא חשדא יעקרו עיקר הדין ונאמר להם שלכתחילה לא ידליקו בפני עצמם אלא ישתתפו, וע"כ דבכה"ג ליכא משום חשדא ולא נאמר דין חשדא לגרע אלא

להוסיף דהיכא דאיכא חשדא כגון חצר שיש לה שני פתחים מדליק ב' נרות על שני הפתחים.

יבאר דלהריטב"א צריך כל אחד להדליק נרותיו בפני עצמו ואין מדליקין כולם יחד במקום אחד ולכן היכא דמדליק כל אחד בפני עצמו מדליק על פתח ביתו ואין מדליקין כולם על פתח החצר

אלא דעדיין תמוה כיון דס"ל לריטב"א דאפשר גם להדליק על פתח החצר הנוטה לרה"ר נימא להו דכל אחד ואחד מבני החצר ידליק בפני עצמו בפתח החצר הנוטה לרה"ר ומנלן דבכה"ג מדליק כל אחד על פתח ביתו ולא חיישינן לחשדא.

ונראה דהריטב"א לטעמיה אזיל דכתב בשבת כא: וז"ל והמהדרים מן המהדרים וכו' יש שפירשו שמונה לכל אחד ואחד וכו' ור"י ז"ל פירש כי מנהגינן הוא חשוב מהדרין מן המהדרין דאיכא פרסומי ניסא טפי כי אם היה כל אחד מוסיף נרו לב"ה כו' לא יכירו העולם דמשום פרי החג או משום מעלין בקודש הוא אלא שיאמרו בני הבית נתרבו או נתמעטו עכ"ל, ומעתה ליכא למימר לכל בני החצר להדליק על פתח החצר וע"כ דמדליקין על פתח ביתם כל אחד בפני עצמו ודו"ק בכל זה.

יבאר דלהריטב"א אין מועיל השתתפות אלא אם מדליק על פתח החצר אבל אם מדליק על פתח ביתו אין מועיל השתתפות

פש לן עוד לבאר מש"כ הריטב"א היה נראה כי די לכל בני החצר שידליקו **נר אחד** של חנוכה **בפתח החצר** כדי לעשות **היכרא לבני רשות הרבים** וישתתפו כולם בו, ומבואר מדבריו דהיכא דאחד מבני החצר מדליק ושאר בני החצר משתתפין עמו ההדלקה היא על פתח החצר ולא על פתח ביתו, וצריך ביאור הלא הריטב"א ס"ל דמעיקר הדין מדליק על פתח ביתו ומאי שנא היכא דכולם משתתפין בפרוטה דצריך להדליק דווקא בפתח החצר הנוטה לרה"ר.

וצריך לומר כמוש"כ לעיל אות ו' דהשתתפות בפרוטה אינו מייצר בעלות וכל היכא דאין לאדם שייכות לבית זה לא יועיל ההשתתפות בפרוטה וכל ההשתתפות בפרוטה מהני הוא למי ששוהה בבית זה אלא חסר לו שייכות לנר דאינו סמוך על שולחן בעה"ב ולזה מהני ההשתתפות לייחסו לנר זה ולזה היכא דכל בני החצר משתתפין בפרוטה אילו ידליק בפתח ביתו לא

ייתייחס הדלקת הנר לשאר בני החצר כיון שאין לו שייכות לבית זה שהנר דולק על פתחו ולזה תהיה ההדלקה בדווקא בפתח החצר הנוטה לרה"ר ובאופן זה מתייחס הנר לכל בני החצר שיש להם השתמשות בחצר זו ודו"ק בכל זה.

יבאר דלרב שר שלום גאון הרבה אנשים בחצר אחת מעיקר הדין מדליקין על פתח החצר ומשתתפין בפרוטה, ולדעת הריטב"א מעיקר

הדין מדליק כל אחד בפני עצמו וטעם מחלוקתם

כא. פש לן לבאר דהנה לעיל אות ב' הובא שיטת רב שר שלום גאון והטור דאנשים הרבה הדרין בחצר אחת שורת הדין שמשתתפין כולם בשמן ויוצאים כולן בנר אחד אמנם הריטב"א פליג עלייהו וכתב דמעיקר הדין כל אחד מדליק בפני עצמו על פתח ביתו.

ונראה דלטעמייהו אזלי דדעת רב שר שלום והטור דמעיקר הדין מיקום ההדלקה היא על פתח החצר הנוטה לרה"ר נמצא דיסוד חיוב ההדלקה היא בפתח החצר ובהדלקה על מקום זה מקיימין מצוות נר חנוכה ולזה גם אנשים הרבה הדרין בחצר אחת מעיקר הדין סגי להו בנר אחד וישתתפו כולם בו, ולהידור מצוה ידליק כל אחד על פתח ביתו, אבל הריטב"א לשיטתו דס"ל דמעיקר הדין ההדלקה היא על פתח ביתו אלמא דיסוד חיוב ההדלקה היא על כל בית ובית בפני עצמו ולזה מעיקר הדין מדליק כל אחד ואחד בפ"ע על פתח ביתו ודו"ק.

העולה מדברי הריטב"א להלכה למעשה

כב. ונתחדש לן כמה חידושי דינים בדברי הריטב"א-

- א. המהדרין מן המהדרין אחד מבני הבית מדליק עבור כולם ולא ידליקו עבור כל אחד ואחד מבני הבית דלא יהא ניכר ההוספה.
- ב. דין חשדא לא נאמר כי אם בחצר שיש לה שני פתחים אבל אם יש לה פתח אחד ומחולקת לדירין הרבה לא חיישינן לחשדא.
- ג. כמה בעלי בתים הדרים בחצר אחת כל אחד מהם בביתו ובעלייתו מעיקר הדין מדליק כל אחד ואחד בפני עצמו בפתח בתייהם, ולא ידליקו בפתח החצר הנוטה לרשות הרבים דבכה"ג לא יהא ניכר הפרסומי ניסא.

- ד. ואם ירצו מדליק אחד מהם על פתח החצר הנוטה לרה"ר ושאר בעה"ב משתתפין בפרוטה.
- ה. וכל זה אם ההדלקה ברשות המשותפת לשניהם וכגון שמדליקין בפתח חצרם דיש לשניהם רשות בחצר, או באופן ששניהם דרין בבית אחד ומדליקין על פתח הבית, אבל אם כל אחד דר בבית לעצמו ואחד מהם מדליק בפתח ביתו לא יועיל השתתפות לבעה"ב הדר בחצר זו בבית אחר.

שיטת רב האי גאון

ב' בעה"ב בחצר אחד יכולים להשתתף בנר ולהדליק בפתח החצר הנוטה לרה"ר, ומדין מהדרין מן המהדרין ידליק כל אחד על פתח החצר בפני עצמו

- כג. כתב רבינו האי וז"ל וששאלתם הרבה בני אדם **הדרים** בחצר אחד חייב כל אחד ואחד בנר חנוכה או משתתפין כולם בנר אחד, שורת הדין אם משתתפין כולם בשמן יוצאים כולם בנר אחד, אבל מי שרצה לחבב ולהדר את המצוות כל אחד ואחד מדליק נר לעצמו דת"ר מצות נר חנוכה נר איש וביתו והמהדרין נר לכל אחד ואחד עכ"ל, והובא דבריו בתשובות הגאונים שערי תשובה סי' רל"ד.

חידושי דינים העולים מדברי רב האי גאון

- כד. והמעין היטב בדברי רבינו האי ימצא כמה חידושי דינים -
- א. **אם בני החצר מדליקין בפני עצמם ידליקו בפתח הנוטה לרה"ר -** דהנה רב שר שלום גאון הנ"ל אות ב' כתב אנשים הרבה **הדרין** בחצר אחת **שורת הדין שמשתתפין כולם בשמן ויוצאים כולם בנר אחד**, אבל **להידור מצוה** כל אחד ואחד מדליק לעצמו על פתח ביתו, ובדבריו מבואר דהיכא שכולם משתתפין בשמן ואחד מדליק הדלקתו תהיה על פתח החצר הסמוך לרה"ר אבל אם כל אחד מדליק בפ"ע ההדלקה תהיה על פתח ביתו הנוטה לחצר וכנ"ל אות ג' ז', אמנם בדברי רב האי גאון שכתב אבל מי שרצה לחבב ולהדר את המצוות כל אחד ואחד מדליק נר לעצמו ומדלא הדגיש דההדלקה היא על פתח ביתו משמע דאין חילוק אם כולם משתתפין בשמן ואחד מדליק או אם כולם מדליקין בתרוייהו ההדלקה הא באותו מקום.

ב. אלא דאין מבואר בדבריו היכן הוא מיקום ההדלקה, ונראה דמיקום ההדלקה הוא בפתח החצר הנוטה לרה"ר דהלא באופן שהן משתתפין בפרוטה ע"כ דההדלקה היא בפתח החצר הנוטה לרשות הרבים וכנ"ל אות כ' ע"ש, וא"כ גם באופן שאינם משתתפין וכל אחד מדליק בפני עצמו ההדלקה היא על פתח החצר הנוטה לרה"ר.

וכן כתב בלהורות נתן חיי"ב סי' נ"ב אות ב' וז"ל ונראה לפרש דסבירא ליה כתוס' שבת כא: ד"ה מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ דאם יש חצר לפני הבית מצוה להניחה על פתח חצר ברשות הרבים עיי"ש, ועל כן שאל השואל אם סגי שאחד ידליק בפתח החצר ברשות הרבים וישתתף כל אחד בשמן, או דבעינן שכל אחד ישיש לו בית בחצר זה ידליק בפתח החצר היוצא לרה"ר, ועל זה השיב הגאון דמשורת הדין סגי אם כולם ישתתפו בשמן וידליקו רק נר אחד בפתח החצר הפונה לרה"ר, אבל משום הידור מצוה ידליק כל אחד ואחד בפתח החצר הפונה לרשות הרבים עכ"ל.

ג. המדליקין מדין מהדרין מן המהדרין כל אחד ואחד מבני הבית מדליק עבור עצמו וכשיטת הרמ"א סי' תרע"א ס"ב, ומדויק כן ממש"כ רב האי אבל מי שרצה לחבב ולהדר את המצוות כל אחד ואחד מדליק נר לעצמו דת"ר מצות נר חנוכה נר איש וביתו והמהדרין נר לכל אחד ואחד עכ"ל, ומדיליף דין ב' בעה"ב מדינא דהמהדרין נר לכל אחד ואחד ואי אמרינן דס"ל כתוס' וסיעתו הנ"ל אות א' דהמהדרין אין מדליקין בפ"ע מה"ת לומר דב' בעה"ב ידליק כ"א בפ"ע וע"כ דס"ל כרמ"א וסיעתו הנ"ל אות א' דדין המהדרין הוא לכל אחד ואחד שידליק עבור עצמו ודו"ק.

ד. עוד נלמד מדבריו רב האי דאפשר לבני החצר להדליק כולם נרותיהם בפתח החצר ולא חיישינן למה שלא יהא ניכר התוספת ופליג בזה אתוס' וסיעתו הנ"ל את א' יעו"ש, ובאמת י"ל דרב האי לשיטתו אזיל דהלא מש"כ התוס' כא: ד"ה והמהדרין דהמהדרין מן המהדרין לא ידליקו בפ"ע דאם יעשה נר לכל אחד אפילו יוסיף והולך ליכא היכרא למהדרין שישברו שכך בני אדם יש בבית, אמנם רב האי דס"ל דכל אחד מדליק בפ"ע ע"כ דלא חייש להאי חששא שכתבו התוס' וע"כ ידליקו כל בני החצר בפתח החצר הנוטה לרה"ר, והוא כשיטת הרמב"ם פ"ד מחנוכה ה"ג ודו"ק.

שיטת ספר התרומה והמחזור ויטרי

ב' בעה"ב בבית אחד משתתפין בפרוטה

כה.

בספר התרומה במפתחות סי' רכ"ט כתב וז"ל ונר שמן שיש לה שני פיות עולה לשתי נרות, **ואנשים הרבה בבית אע"פ שחלוקים באכילה ישתתפו יחד לקנות נר אחד ותו לא**, ואם הוא במקום אחר¹ כגון תלמידים הבאים ללמוד חוץ לביתם או אורח אין צריך ליתן בנר אם יודע שאשתו או בניו או אביו ואמו מדליקין בשבילו במקומו כדאמר רבי זירא מרישא הוינא משתתף בהדי אושפיזאי כיון דנסיבנא לא צריכנא דקא מדלקי עלאי בגו ביתאי עכ"ל. **ובמחזור ויטרי** סי' רל"ח העתיק דברי ספר התרומה וז"ל דיני חנוכה **כמו שפי' ר' ברוך בספר התרומה** וכו' ונר שמן שיש לה שתי פיות עולה לשתי נרות, **ואנשים הרבה בבית אעפ"י שחלוקים באכילה ישתתפו לקנות נר אחד ותו לא**, ואם הוא במקום אחר כגון הבאים ללמוד חוץ לביתם או אורח אין צריך ליתן בנר אם יודע שאשתו או אביו ואמו מדליקין במקומן כדא"ר זירא כי הוינא בי רב כו' עכ"ל.

יבאר דהאי אנשים הרבה שכתבו התרומה ומחזור ויטרי

כו.

לא איירי באכסנאים אלא בבע"ב הדריין בבית זה שמשותפין בפרוטה יש לדון במה שכתבו ואנשים הרבה בבית וכו' אי איירי דהני אנשים הרבה בבית אכסנאים נינהו בבית זה ולפי"ז י"ל דדווקא אכסנאין נתחדש בהו השתתפות בפרוטה אבל ב' בעה"ב בבית אחד לא נתחדש להו השתתפות בפרוטה וחייב כל אחד להדליק בפני עצמו, או די"ל דמסתימת דבריהם משמע דבכל גווני איירי וגם ב' בעה"ב משתתפין בפרוטה. עוד צריך ביאור מש"כ בסוף דבריהם לגבי אכסנאי "ואם הוא במקום אחר" ומה רצונם להדגיש ולומר דאכסנאי נמצא במקום אחר. ולאחר העיון נראה דרישא איירי בב' בעה"ב שמקום זה הוא דירתן ובבית זה מקום חיובן להדליק ואין להם מקום אחר ובאופן זה צריכין להשתתף בפרוטה, וסיפא איירי **באכסנאי שהוא במקום אחר** והיינו דיש לו בית ועכשיו הוא נמצא במקום אחר ובאופן זה כיון שמדליקין עליו בביתו הקבוע אינו צריך להשתתף.

¹ בספר התרומה הגירסא אחד (בדל"ת) והוא ט"ס דמוכה וצ"ל אחר (ברי"ש) וכונתו לומר שיש לו בית במקום אחר ואינו בביתו וכן העתיק המחזור ויטרי שהוא בסמוך.

ואין לומר דגם רישא איירי בב' אכסנאין אלא שאין מדליקין עליהן בביתם ולזה צריכים להשתתף בבית זה בפרוטה וסיפא איירי באכסנאי שמדליקין עליו בביתו, דא"כ לא הול"ל בסיפא ואם הוא במקום אחר דהא רישא נמי איירי שהם במקום אחר דהא הם אכסנאים בבית זה, והכי הול"ל ואם מדליקין עליו בביתו אין צריך ליתן בנר, וע"כ דרישא איירי בב' בעה"ב הדרין בבית זה ואין להם בית אחר וסיפא איירי באכסנאי שיש לו בית אחר והוא אינו בביתו ואין צריך להשתתף כיון שמדליקין עליו בביתו ודו"ק היטב.

יבאר דלשיטת התרומה והמחזור ויטרי ב' בעה"ב הדרים בבית אחד מעיקר הדין די להם בהשתתפות ואין להם חיוב להדליק כל אחד בפני עצמו, אבל כשהן דרין בב' בתים בחצר אחד מעיקר הדין מדליק כל אחד בפני עצמו

כז. פש לן לבאר מה שכתבו ואנשים הרבה בבית אעפ"י שחלוקים באכילה **ישתתפו לקנות** נר אחד **ותו לא** וכתבו בלשון ציווי **ישתתפו לקנות** נר אחד והוסיפו וכתבו **ותו לא** ומבואר בדבריהם דבכה"ג דכמה בעה"ב דרין בבית אחד לא תקנו חז"ל הדלקה לכל אחד בפ"ע אלא ישתתפו בפרוטה.

והנראה לומר דס"ל דמעיקר הדין מצוות נר חנוכה היא מוטלת על הבית והיינו דהגם דמצוה זו היא חיוב הגוף המוטל על כל איש ישראל אבל קיום חיוב זה תקנו שיהיה ע"י הדלקת נר אחד בפתח הבית היכן שהם דרין ובכך יצאו כל בני הבית י"ח, וכמו שכתב הרמב"ם פ"ד ה"א וז"ל מצוותה שיהיה כל בית מדליק נר אחד בין שהיו אנשי הבית מרובין בין שלא היה בו אלא אדם אחד עכ"ל, וכל זה באופן שבני הבית סמוכים על שולחן בעה"ב אבל באכסנאי שאינו סמוך על שולחן בעה"ב או שני בעה"ב הדרין בבית אחד הגם דמעיקר הדין לא ידליקו כל אחד ואחד בפני עצמו דלא תקנו חכמים להדליק על פתח הבית כי אם נר אחד מ"מ אינו נכלל ממילא בנר זה אלא א"כ ישתתף בפרוטה.

ומעתה א"ש קישור המשך הדברים עם מה שכתבו בריש דבריהם ונר שמן שיש לה שני פיות עולה **לשתי נרות, ואנשים הרבה בבית** וכו', דהא לכאורה צ"ב הלא בגמרא איתא עולה לשני בני אדם ומה ראו לשנות ולומר עולה לשתי נרות, ולהאמור א"ש היטב דהא נר חנוכה צריך להדליק מימין הפתח ואי מיירי האי מימרא בב' בעה"ב הדרין בב' בתים ויש להם ב' פתחים נמצא דהאי נר שיש לו שני נרות הוי לזה מימין ולזה משמאל וע"כ דאיירי באופן

ששתיהם דרין בבית זה, ולזה כתבו ודייקו דלא תימא דהאי דינא דנר שיש לה שני פיות עולה לב' בני אדם איירי באופן שדרין ב' בעה"ב בבית אחד דבכהאי גוונא אין מדליקין ב' נרות דמעיךר הדין משתתפין לקנות נר אחד ותו לא, וע"כ דהאי דינא דעולה לשני בני אדם איירי למהדרין המדליקין נר לכל אחד ואחד וכמו שכתב רש"י שבת כג: ד"ה שתי פיות, וע"ע מש"כ לקמן אות ל"ה – ל"ז ביאור סברא זו.

עוד משמע מדבריהם דדוקא בב' בעה"ב הדרין בבית אחד ישתתפו לקנות הנרות ותו לא אבל ב' בעה"ב הדרין בב' בתים הגם דהן דרין בחצר אחד מ"מ מעיקר הדין מדליק כל אחד בפ"ע על פתח ביתו וכמו שכתבתי בביאור שיטת התניא לעיל אות ט"ז הנ"ל ודו"ק.

שיטת ספר הפרנס

ב' בעה"ב הדרין בבית אחד ב' מעיקר הדין די להם בהשתתפות ואין להם חיוב להדליק כ"א בפני עצמו, והמהדרין ידליקו כל אחד בפני עצמו

כח. בספר הפרנס ס' קנ"ב ודיוורין הרבה בבית אחד ישתתפו לקנות הנרות ותו לא צריך, והמהדרין מן המהדרין נר לכל אחד ואחד, ומי שהוא אורח ויודע שמדליקין עליו בביתו אשתו או אביו ואמו או בני ביתו אז אין צריך ליתן להם מעות להשתתף במקום שהוא עכ"ל.¹
ובדבריו מבואר כמוש"כ לעיל אות כ"ז בביאור שיטת התרומה ומחזור ויטרי דבכה"ג שדרין כמה בעה"ב בית אחד לא תקנו חז"ל הדלקה לכל אחד בפ"ע ומעיקר הדין די להם בהשתתפות בפרוטה.

ומשמע נמי מדבריו דדוקא בב' בעה"ב הדרין בבית אחד ישתתפו לקנות הנרות ותו לא אבל ב' בעה"ב הדרין בב' בתים והן בחצר מעיקר הדין מדליק

¹ וע"ש בהגהות אמרי צבי שכתב וז"ל ועיין באו"ח ס' תרע"ז בפמ"ג בא"א ס"ק ג' שכתב דב' בעה"ב בחדר אחד ואין סומכין וכ"א אוכל משלו צ"ע אם די בשיתוף דאפשר צריך כל אחד מדינא להדליק בשלו ואורח אפשר הקילו, וע"ש בסק"ח שכתב דהלבוש והפר"ח חולקין בזה, ומדברי רבינו שכתב ודיוורין הרבה בבית אחד ישתתפו וכו' מבואר שדי בשיתוף עכ"ל.

כל אחד בפ"ע על פתח ביתו וכמו שכתבתי בביאור שיטת התניא לעיל אות ט"ז הנ"ל ודו"ק.

יבאר דלדעת הפרנס

דין המהדרין מן המהדרין היינו שכל אחד ואחד מדליק עבור עצמו

כט.

פש לן לבאר מה שכתב הפרנס בהמשך דבריו דהמהדרין מן המהדרין נר לכל אחד ואחד, והנה בגמרא שבת כא: מבואר דהמהדרין נר לכל אחד ואחד והמהדרין מן המהדרין ב"ה אומרים יום ראשון מדליק אחד ומוסיף והולך, ואיהו ארכביה אתרי ריכשי והול"ל והמהדרין נר לכל אחד ואחד או והמהדרין מן המהדרין מוסיף והולך.

וע"כ לומר דמש"כ והמהדרין מן המהדרין נר לכל אחד לאו במנין הנרות איירי אלא לאפוקי מעיקר הדין דהגם דמעיקר הדין די בהשתתפות וא"צ כל אחד להדליק בפ"ע המהדרין מן המהדרין כל אחד ואחד מדליק נר בפני עצמו ובמנין הנרות לא איירי הכא.

ל.

פש לן לבאר מש"כ הפרנס דמה"מ נר לכל אחד ואחד וצריך ביאור כמאן ס"ל דהלא נחלקו הראשונים בדינא דמהדרין ולדעת התוס' הנ"ל אות א' דהאי דינא דמהדרין קאי אנר איש וביתו והיינו דראש הבית מוסיף והולך עבור כל בני הבית ושאר בני הבית לא ידליקו, והפרנס כתב דהמהדרין כל אחד ואחד מדליק נר בפני עצמו.

אלא דכבר כתבתי לעיל אות ה' בביאור שיטת רב שר שלום דכל דברי התוס' איירי דוקא בהני הסמוכין על שולחן בעה"ב אבל ב' בעה"ב כיון שכל אחד דר בבית בפני עצמו חל חיוב על כל אחד בפני עצמו ואם חפצים להיות מהדרין מדליק כל אחד ואחד בפתח ביתו, ומעתה י"ל דהפרנס ס"ל כתוס' ושאני ב' בעה"ב המהדרין דמדליקין כל אחד בפני עצמו.

אלא דעדיין יש לדון בזה כיון דספר הפרנס איירי בב' בעה"ב הדרין בבית אחד וס"ל דמעיקר הדין בבית אחד ליכא חיוב הדלקה על כל אחד ואחד להדליק ובסמוכין על שולחן בעה"ב נכללין ממילא בנרו, ובאינם סמוכים כגון ב' בעה"ב אין כל אחד מדליק בפ"ע אלא משתתפין בפרוטה, ומעתה גם באופן שהם רוצים להיות מהמהדרין לא שייך לומר שכל אחד ידליק בפני עצמו כיון דבבית אחד לא תקנו כי אם הדלקה אחת.

וע"כ צ"ל דהפרנס ס"ל כשיטת הרמ"א סי' תרע"א ס"ב דגם הסמוכין על שולחן בעה"ב מדליקין כל אחד ואחד בפ"ע מדין המהדרין וכ"ש לשני בעה"ב בבית אחד דכל אחד מדליק בפני עצמו, וכן הוא שיטת רב האי גאון הנ"ל אות כ"ד ודו"ק.

שיטת הראב"ה

ב' בעה"ב בבית אחד משתתפין בפרוטה והמהדרין ידליקו כל אחד בפני עצמו

לא. כתב הראב"ה שבת סי' קצ"ט וז"ל וקרוב הדבר בעיני דאכסנאי משתתף בפריטי לנר של שבת כמו לנר של חנוכה אם לא מדליקין עליה בגו ביתה, אם מוסר לו בעה"ב ביתו בחינם, ואם ב' בעה"ב דרים ביחד דמי להא דתניא (כא:) והמהדרין נר לכל אחד ואחד, וכ"ש לשאינן בני ביתו עכ"ל. ודבריו צריכים ביאור -

א. מש"כ דב' בעה"ב דמי להא דתניא והמהדרין נר לכל אחד צריך ביאור, דהלא הראב"ה איירי בנר שבת, ומאי ראיא איכא מנר חנוכה לשבת הלא בשבת לא נתחדש דין מהדרין ומהיכי תיתי לומר לגבי שבת דכ"א מדליק בפ"ע.

ב. ממה שכתב בראש דבריו דאכסנאי משתתף בפריטי לנר של שבת כמו לנר של חנוכה ואחר כך כתב דב' בעה"ב דרים ביחד דמי לדינא דמהדרין דמדליקין נר לכל אחד ואחד, מבואר דבאכסנאי לא נתחדש דין המהדרין ואינו מדליק בפ"ע אלא משתתף בפריטי, והדברים צריכים ביאור דהלא הראב"ה כתב דאם דרין ב' בעה"ב ביחד דמי להא דהמהדרין נר לכל אחד ואחד מבואר דס"ל דהמהדרין כל אחד מדליק עבור עצמו וכדעת הרמ"א סי' תרע"א ס"ב, והלא לדעת הרמ"א אפילו בני ביתו הסמוכין על שולחנו כל אחד מדליק עבור עצמו מדין מהדרין, וא"כ כ"ש אכסנאי שאינו מבני ביתו ידליק בפ"ע, ואמאי כתב הראב"ה דאכסנאי משתתף ואינו מדליק בפ"ע.

ג. צריך ביאור מה שכתב דאכסנאי משתתף בפריטי אם מוסר לו ביתו בחינם ומשמע דאם משכיר לו ביתו אינו משתתף ומ"ש שכירות משאלה.

ביאור שיטת הראבי"ה דמדינא מוטל חיוב הדלקה על כל אחד ואחד מבני הבית ומה דסגי בנר איש וביתו הוא מדין שליחות ולכן המהדרין שאינו חפץ בשליחות מדליק כל אחד ואחד בפ"ע

לב. אבל באכסנאי לכתחילה לא תקנו חיוב הדלקה כי אם השתתפות בפרוטה ולאחר העיון נראה לבאר דהנה ממש"כ הראבי"ה ואם ב' בעה"ב דרים ביחד דמי להא דתניא (כא:) והמהדרין נר לכל אחד ואחד מבואר דס"ל כשיטת הרמ"א סי' תרע"א ס"ב דהמהדרין כל אחד ואחד מדליק בפני עצמו, ויש לחקור האם דין מהדרין הוא דין מחודש, ואבאר דברי הנה מדינא מצוות נר חנוכה נר איש וביתו, ויש לבאר האי דינא בב' צדדים א. דמה דסגי בנר אחד לכל בני ביתו הוא מדין שליחות דבאמת יש לכל אחד ואחד מבני הבית חיוב עצמי אלא דהמדליק שליחותיהו קא עביד, ולפי"ז היכא שחפצים להיות מהמהדרין ואינם רוצים בשליחות זו חל על כל אחד ואחד חיוב עצמי, ב. או דילמא דמעיקר הדין לא חייבו חכמים לכל אחד ואחד והחוב הוא על ראש הבית להדליק עבור כולם, והמהדרין בהדלקתן מוסיפין על עיקר הדין ומדליקין כל אחד עבור עצמו.

והנראה לבאר דהראבי"ה ס"ל דמעיקר הדין החיוב הוא על כל אחד ואחד בפ"ע, והוכחתו מדין מההדרין דאי אמרינן דהמהדרין אינן מקיימין עיקר המצוה אלא היא מדין תוספת והידור כיצד יתכן לברך על הדלקה זו והיכן מצינו ברכה על הידור מצוה, וע"כ דמעיקר הדין יש חיוב לכל אחד ואחד בפ"ע ומה דסגי בנר איש וביתו הוא מדין שליחות וע"כ במקום שרוצין להיות מהמהדרין ולהדליק בפני עצמם הרי הדלקתן היא מדינא ושפיר שייך לברך על ההדלקה, וכמבואר בשו"ת רעק"א מהדו"ת סי' י"ג ע"ש, ומעתה א"ש כל הקושיות –

- א.** דמש"כ הראבי"ה ואם ב' בעה"ב דרים ביחד דמי להא דתניא (כא:) והמהדרין נר לכל אחד ואחד וכו' כוונתו לומר דכיון דלגבי נר חנוכה אשכחן דין מהדרין לכל אחד ואחד ע"כ דמדינא יש חיוב לכל אחד בפני עצמו, וא"כ הגם דלגבי נר חנוכה אמרינן דמעיקר הדין סגי בנר איש וביתו ה"מ באופן דכל בני הבית סמוכין על שולחנו וממילא נכללין בנרו אבל ב' בעה"ב בבית אחד כיון דכל אחד הוא בעלים לעצמו מעיקר הדין צריך כל אחד להדליק בפני עצמו.
- ב.** אלא דכל דין זה דמהדרין הוא דוקא בב' בעה"ב או בבני ביתו הסמוכין על שולחנו אבל אכסנאי לכתחילה לא תקנו לו חיוב הדלקה בפ"ע

אלא סגי ליה מדינא בהשתתפות בפרוטה וכשיטת מהרש"ל בשו"ת סי' פ"ה וא"ש.

ג. ולפי"ז כל מה דאמרינן דאכסנאי משתתף איירי שנותן לו ביתו בחינם ואינו נחשב לבעה"ב בפ"ע אבל אם משכיר לו ביתו נחשב לבעה"ב ואז לכתחילה מדליק בפ"ע.

שיטת רבנו דוד שהביא רש"י בתשובותיו

ב' בעה"ב בבית אחד חייבים להדליק כ"א בפני עצמו

לג. **בתשובות רש"י סי' מ"ח** כתב וז"ל שני בעה"ב היו בבית אחד והצריכם רבנו דוד הלוי זצ"ל להדליק שתי נרות זה בפתח זה וזה בפתח זה, אבל שאר רבותינו אומרים אין צריכין בבית אחד אלא להשתתף יחד עכ"ל. ומבואר בדברי רבנו דוד דהאי דינא דהשתתפות בפרוטה לא נתחדש כי אם באכסנאי אבל שני בעה"ב הדרינן בבית אחד אין להם דין השתתפות בפרוטה.

יבאר דיתכן דרבנו דוד מדין חשדא קאמר אבל היכא דליכא חשדא ב'

בעה"ב נמי יכולים להשתתף

לד. והנה בספרי נר איש וביתו סי' ב' הערה כ"ח כתבתי דיתכן גם רבנו דוד ס"ל דמעיקר הדין ב' בעה"ב נמי יכולים להשתתף ומה דהצריכם להדליק זה בפתח זה וזה בפתח זה הוא מדינא דחשד כיון דיש לבית זה ב' פתחים איכא חשדא מהעוברים ושבים, ואל תתמה ותאמר דכיון דאינו מדליק בפתח החצר הנוטה לרה"ר ליכא חשדא דכל דין חשד הוא במדליק על פתח החצר כלישנא דגמרא כג. **חצר** שיש לה שני פתחים, דהלא שיטת רש"י היא דמדינא מדליקין על פתח ביתו הנוטה לחצר וכנ"ל אות א' וע"כ דלרש"י הו"ה בית שיש לו ב' פתחים איכא חשדא ואפילו אם דר בו בעה"ב אחד וכ"ש בב' בעה"ב דאיכא חשדא, וראה לעיל אות י"ז מש"כ בשם הריטב"א.

אלא דא"כ תמוה מש"כ רש"י שם בשם שאר רבותינו **אין צריכין** בבית אחד **אלא** להשתתף יחד ואי אמרינן דהאי דינא דרבנו דוד דכל אחד מדליק בפ"ע הוא משום חשדא אבל מעיקר הדין יכולים להשתתף הו"ל לשאר רבותינו למימר דבבית אחד יכולים נמי להשתתף ואין הכרח שידליק כל אחד בפ"ע ואמאי אמר אין צריכין בבית אחד אלא להשתתף יחד וע"כ דלאו מדין חשדא

איירי ועיקר הדין אתי לאשמועינן דרבנו דוד ס"ל דלא נתחדש בבעה"ב דין השתתפות ושאר רבותינו פליגי עליה וס"ל דאדרבא ב' בעה"ב בבית אחד מעיקר הדין אינן צריכים להדליק כי אם להשתתף ומעיקרא לא תקנו חז"ל הדלקה לכל בעה"ב בפני עצמו אם הן דרין בבית אחד.

והנראה דלעולם י"ל דבדין חשד פליגי ורבנו דוד ס"ל דהגם דמעיקר הדין מועיל השתתפות בב' בעה"ב מ"מ אם יש לבית ב' פתחים איכא חשדא וע"ז קאמרי שאר רבותינו כיון דמעיקר הדין ב' בעה"ב בבית אחד לא תקנו חכמים הדלקה לכל אחד ליכא חשדא דידעי בני רה"ר דבכה"ג אין צריך יותר מנר אחד וכעין מה שכתב הריטב"א הנ"ל אות י"ז.

שיטת רש"י בתשובותיו

ב' בעה"ב הדרין בבית אחד משתתפין בפרוטה

ולכי תידוק בדברי רש"י בתשובותיו הנ"ל אות ל"ג שהביא דברי רבנו דוד ומסיק **אבל** שאר רבותינו אומרים אין צריכין בבית אחד אלא להשתתף יחד עכ"ל, משמע דלמסקנא ס"ל דב' בעה"ב בבית אחד משתתפין בפרוטה ואדרבא מעיקר הדין אינם צריכים להדליק בפ"ע וכן"ל אות ל"ד.

לה.

יבאר דרש"י לשיטתו דמקום ההדלקה הוא על פתח ביתו הנוטה לחצר

ומעיקר הדין לא תקנו בבית אחד יותר מהדלקה אחת

ונראה דרש"י לטעמיה אזיל דס"ל דמקום ההדלקה הוא על פתח ביתו הנוטה לחצר וכן"ל אות א' אלמא דמעיקר הדין הדלקת נר חנוכה הוא חובת הבית ומעיקר הדין לא תקנו בבית אחד כי אם הדלקה אחת גם אם דרין בו ב' בעה"ב, ולזה ב' בעה"ב ישתתפו יחד ואינן מדליקין כל אחד בפני עצמם, וכן"ל אות כ"ז כ"ח ע"ש.

לו.

יבאר דגם הרמב"ם ס"ל דמקום ההדלקה הוא על פתח ביתו הנוטה

לחצר ומעיקר הדין לא תקנו בבית אחד יותר מהדלקה אחת

ואם כנים אנו בזה יבואר בזה שיטת הרמב"ם שכתב בפ"ד מחנוכה ה"א מצותה שיהא כל בית ובית מדליק נר אחד בין שהיו אנשי הבית מרובין בין

לז.

שלא היה בו אלא אדם אחד עכ"ל, ומבואר דעיקר התקנה היא על הבית שיהא כל בית מדליק נר אחד. ולפי"ז יש לבאר דמה דסתם הרמב"ם שם הל' ז' וכתב נר חנוכה מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ דס"ל כרש"י דההדלקה תהא דווקא על פתח ביתו דהמצוה היא על הבית שיהא מדליק נר חנוכה.

ביאור דברי חידושי מהרצ"א

דלדעת הרמב"ם ב' בעה"ב בבית אחד סגי להו בנר אחד

והנה בחידושי מהרצ"א סוגיא ג' בביאור דברי הרמב"ם כתב וז"ל ומשמע לפילו חלוקים בעיסתן כיון דדרין בבית אחד סגי בנר אחד והה"מ פ"ג הל' ד' כתב דבחלוקין בעיסתן מדליק כל אחד בפ"ע וכו' איך שיהיה מדברי רבינו נראה דסגי בנר אחד אפילו חלוקים בעיסתן עכ"ל, וכ"כ שם המהרצ"א בפסקי הלכה לדעת הרמב"ם מן הדין כל בית צריך להדליק רק נר אחד בכל לילה אפילו רבים בני הבית ואפילו חלוקים בעיסתן עכ"ל, וגם השפ"א שבת כא: ד"ה בגמ' ת"ר מצוות נר חנוכה נסתפק בסברא זו דילמא חיוב נר חנוכה הוא כמצוות מזוזה דכל בית סגי ליה בנר אחד והא דאושפיזא משתתף בפריטי י"ל שהוא כדי לעשות המצוה בממונו ע"ש. ובספרי נר איש וביתו במילואים פרק ב' סי' א' סעיף י"ד ט"ו תמתתי על דבריהם הלא זה ברור דגם להרמב"ם הוא חובת הגוף ואינה כמצוות מזוזה שהיא חובת הבית וכמבואר להדיא בארחות חיים הנ"ל אות י'. ולהאמור א"ש דכו"ע מודו דבנר חנוכה איכא נמי חובת הגוף להשתייך לנר חנוכה אבל עיקר התקנה של ההדלקה לאו אגוף רמיא אלא אבית ומימלא כל היכא דב' בעה"ב דרין בבית אחד לא ידליקו כי אם נר אחד ובכדי להשתייך לנר חנוכה ישתתפו בפרוטה ועדיין צ"ע ודו"ק בכל זה.

שיטת המאירי

יביא דברי המאירי בדיני אכסנאי והמסתעף

במאירי שבת כג. כתב וז"ל אכסנאי חייב בנר חנוכה ומ"מ אינו צריך להדליק לעצמו אלא שישתתף עצמו עם בני הבית ויסייע להם בפרוטה לשמן, בד"א כשאינו פותח דלת לעצמו אבל אם פותח דלת לעצמו אעפ"י שאוכל ושותה עמהם" חייב להדליק.

^ח פירוש ובכה"ג מעיקר הדין אינו צריך להשתתף דהוא נכלל בכלל נר של בעה"ב וכמבואר בס' תרע"ז ס"א ובמג"א שם ריש הסימן ואעפ"כ חייב להדליק משום חשדא.

ומ"מ אם היה נשואי שנמצא שקובע בית לעצמו בעיר אחרת אע"פ שאין לו בית בזו העיר אינו צריך **אף לשיתוף** שהרי מדליקין עליו בביתו ואפילו פתח דלת לעצמו, שאינו דומה לחצר שיש בה שתי רוחות שצריך להדליק בשתייהן שזה אינו אלא מפני שאין העובר בזו יודע בשל זו, והוא שאמרו שברוח אחת אינו צריך שאין חשד בדבר שמרגישים הם שעל האחרת הוא סומך וחוקרים עליו ואף בזה חוקרים הם עליו ויודעים שעל ביתו הוא סומך.

ויש חולקים לומר שאין ביתו מפקיעו אלא כשאין פותח פתח לעצמו "ולעניין שיתוף הא כל שפותח לעצמו מדליק מפני החשד והדברים קרובים.

חכמי התוס' כתבו ששני **בעלי בתים הדרים בבית אחד** וסמוכים על שולחן אחד אפילו בן גדול ונשואי בבית אביו צריך **להדליק או להשתתף**, וזו השניה אינה נראית כלל שלא נאמרו הדברים אלא בזרים שאינם מכלל בני הבית אבל כל שהוא מכלל בני הבית אינו צריך כלום עכ"ל, ומ"מ אף הם כתבו שצריך ליהזר בשיתוף זה שלא ידליק זה לילה אחת וזה לילה אחרת אלא יהא השמן משותף בכל לילה ולילה, או יתן לו פרוטה לזכות בו חלק בכל הלילות ואלו ודאי דברים ברורים עכ"ל.

עוד כתב המאירי בדף כג: וז"ל נר שיש לו שני פיות [עולה] לשני בני אדם, ופרשהו גדולי הצרפתים למהדרים שעושים נרות כחשבון בני הבית, ויש מפרשים אותה לעניין **בעל הבית ואכסנאי** או שאר בני אדם הדרים בבית אחד עכ"ל.

יבאר דלשיטת המאירי חלוק דין אכסנאי מדין ב' בעה"ב הדרין בבית אחד דבאכסנאי מעיקר הדין אינו צריך להדליק בפני עצמו וב' בעה"ב מעיקר הדין מדליק כל אחד בפ"ע ואם רוצים יכולים להשתתף

ולכי תידוק היטב בדברי המאירי תראה דהמאירי ס"ל דשאני דין אכסנאי מדין בעה"ב וכמו שכתב ריש דבריו **אכסנאי חייב בנר חנוכה ומ"מ אינו צריך להדליק לעצמו אלא שישתתף עצמו עם בני הבית**, מבואר בדברי המאירי דאכסנאי לא חייבוהו חכמים להדליק ומה דאמרינן אכסנאי חייב בנר חנוכה אין חייב זה כשאר אינשי אלא החיוב שהטילו עליו חכמים הוא להשתתף בפרוטה עם בעה"ב, משא"כ בשני בעה"ב הדרין בבית אחד יש לכל אחד ואחד חיוב הדלקה בפני עצמו, וכמו שכתבו חכמי התוס' דב' בעה"ב

^ט כוונתו לומר או לעניין שיתוף דגם היכא שהוא פטור מדינא מהדלקה כגון שמדליקין עליו בתוך ביתו או שהוא משתתף בפריטי אם פותח דלת לעצמו כיון דאיכא חשד מדליק בפני עצמו ודו"ק.

הדרים בבית אחד **צריך להדליק** או להשתתף, ומבואר דמדינא כל אחד צריך להדליק והרשות הידם נמי להשתתף יחדיו בנר.

יבאר דעת המאירי באכסנאי הגם דמעיקר הדין משתתף בפרוטה אם רוצה יכול להדליק בפ"ע

מא. ויש להסתפק לדעת המאירי האם מותר לאכסנאי להדליק בפני עצמו ולא להשתתף, דמן הסברא י"ל כיון דיש לו חיוב הדלקת נרות אלא דיכול לקיימם ע"י השתתפות בפרוטה הרשות ניתנה לו לומר אני חפץ להדליק בפני עצמי, או דילמא כיון דמעיקר הדין לא תקנו לו הדלקה אלא השתתפות בפרוטה עם הדלקת בעה"ב אין לו רשות להדליק בפ"ע והוי ברכה שאינה צריכה.¹ ולאחר העיון נראה דאם רוצה להדליק בפני עצמו הרשות בידו דהא המאירי גופיה בדף כג: כתב נר שיש לו שני פיות [עולה] לשני בני אדם, ופרשהו גדולי הצרפתים למהדרים שעושים נרות כחשבון בני הבית, ויש מפרשים אותה לעניין בעל הבית ואכסנאי או שאר בני אדם הדרים בבית אחד עכ"ל. ומבואר להדיא בדבריו דאכסנאי הנמצא אצל בעה"ב יכול להדליק בפ"ע, ואין לומר דמה שהאכסנאי מדליק בפ"ע אינו לכתחילה דהא המאירי הביא בתחילה דעת המפרשים דעולה לשני בני אדם איירי במהדרין העושים נר לכל אחד, ולא ניהא ליה בפירוש זה ולזה הביא דעת המפרשים דאיירי בבעה"ב ואכסנאי או שני בעה"ב הדרין בבית אחד, ואתה תחזה דמגמת דבריו לבאר דהגמרא איירי בב' בני אדם החייבים בהדלקה מעיקר הדין ומדכתב דאיירי בבעה"ב ואכסנאי מבואר דאכסנאי המדליק אצל בעה"ב הרשות בידו לצאת ידי חיובו ולהדליק בעצמו. וליכא למימר דאיירי באופן שהאכסנאי פתח פתח לעצמו דאז מדליק בפ"ע משום חשדא, דבאופן זה הבעה"ב מדליק בפתחו והאכסנאי מדליק בפתח אחר שפתח לעצמו ולא שייך האי דינא דעולה לשני בני אדם ודו"ק.

¹ ראה בשו"ע הרב סי' רי"ג ס"ז וז"ל ואפילו רבים שעושים מצוה אחת שלימה לאדם אחד שכולן מוטלות עליו חובה כגון שמפרישין חלה מעיסותיו או קובעים מזוזה בפתחיו או מלין את בניו בשעה אחת אין רשאים לחלק אלא צריכין לעשות ביחד כדי שיברך אחד לכולם וכו' אבל אם מלין ב' תינוקות של ב' בני אדם רשאים לחלק ולמולם בזה אחר זה ולברך כל אחד לעצמו ונכון לעשות כן ע"ש, וע"ע בשו"ע הרב סי' תנ"ז ס"ד, ובמ"ב שם ס"ק ד' ואכמ"ל.

יבאר דעת המאירי דגם ב' בעה"ב שאינן סמוכים על שולחן אחד יכולים להשתתף, וידחה דברי מי שכתב בדעת המאירי דב' בעה"ב שאין סומכין על שולחן אחד אינם יכולים להשתתף

מב.

כתב המאירי וז"ל חכמי התוס' כתבו ששני בעלי בתים הדורים בבית אחד וסמוכים על שולחן אחד אפילו בן גדול ונשואי בבית אביו צריך להדליק או להשתתף, וזו השניה אינה נראית כלל שלא נאמרו הדברים אלא בזרים שאינם מכלל בני הבית אבל כל שהוא מכלל בני הבית אינו צריך כלום עכ"ל.

והנה הפמ"ג בסי' תרע"ז א"א ס"ק ג' כתב ז"ל אם שני בעה"ב דרין בחדר אחד ואין סומכין וכל אחד אוכל משלו צ"ע אם די בשיתוף דאפשר דצריך כל אחד להדליק בשלו ואורח אפשר הקילו עכ"ל, ובספר חמדת ימים (להרה"ג ישראל מאיר פרצוביץ שליט"א ב"ב י"ל תשע"ג) שבת כג. דדין אכסנאי אות ו' עמ' ס"ז רצה לדייק מלשון המאירי וז"ל אולי אפשר לדייק מזה שכתוב וסמוכים על שולחן אחד אבל באינם סמוכים יהיה הדין שחייבים ולא יועיל שיתוף, ויהיה לנו ראייה מהמאירי לספיקת הפמ"ג ששני בעה"ב הדורים בבית אחד ואין סומכין שחייב כל אחד להדליק עכ"ל. ולפום ריהטא היה נראה דהצדק עם דבריו דמסברא תמוה לומר דלמאירי ב' בעה"ב יכולים להשתתף דהלא המאירי ס"ל דמעיקר הדין אכסנאי אינו צריך להדליק אלא להשתתף בפרוטה וע"כ הוא משום דס"ל דחיובא דאכסנאי קלישא מחיוב בעה"ב וא"כ מה"ת לומר דגם בב' בעה"ב מהני השתתפות דמי אמר דהיכא דיש חיוב הבית סגי בהשתתפות.

אלא דלאחר העיון עדיין צ"ע דאי אמרינן דב' בעה"ב אינם יכולים להשתתף והוא משום דלחיוב הבית לא סגי בהשתתפות א"כ גם אם הם סמוכים על שולחן אחד חיוב הבית להיכן פרח, ומה תאמר כיון שאחד סמוך על שולחן חבירו הרי הוא מכלל בני ביתו וסגי ליה בנר בעה"ב א"כ למאי צריך להשתתף בפרוטה וכי היכא שמדליק נר עבור כל בני ביתו אמרינן דבני ביתו צריכים להשתתף בפרוטה.

וראיה לזה הוא ממש"כ הביאור הלכה סי' תרע"ז ד"ה לתת פרוטה וז"ל עיין מ"ב מש"כ בחור הסמוך על שולחן בעה"ב דאין צריך להשתתף והוא מדברי המג"א, ועיין בפרי חדש דבכל גוונא צריך להשתתף, ומה שהביא המ"א ראייה מדברי מהרי"א בשם א"ה לעניין בן הסמוך על שולחן אביו המאירי הביא

בשם חכמי התוס' דגם בזה צריכים להשתתף, ואף למאירי שחולק שם עליהם עכ"פ דינא דהמג"א בודאי דמודה להם דצריך להשתתף עי"ש בדבריו עכ"ל.

ולכי תידוק תראה דנחלקו הפוסקים במי שהוא סמוך על שולחן בעה"ב בקביעות האם הוא נכלל בהדלקת בעה"ב והפרי חדש סבר דכל האי דינא דנר איש וביתו דכל בני הבית נכללין בהדלקת אביהם הוא דווקא במי שקבוע על שולחן בעה"ב תמיד כבניו ובנותיו אבל בחור הסמוך על שולחן בעה"ב הגם שאוכל על שולחנו ימים רבים מ"מ אינו נחשב קבוע לתמיד ואינו יוצא בהדלקתו ודין אכסנאי עליו שצריך להשתתף, והוכיח הבה"ל כדבריו מדברי המאירי שכתב חכמי התוס' כתבו ששני **בעלי בתים הדרים בבית אחד** וסמוכים על שולחן אחד אפילו בן גדול ונשואי בבית אביו צריך **להדליק או להשתתף**, אלמא דב' בעה"ב הסמוכים צריכים להדליק או להשתתף.

ואי אמרת דכל הדגשת המאירי במה שכתב והם סמוכין על שולחן אחד הוא ללמדנו דב' בעה"ב שאין סמוכים על שולחן אחד אינם יכולים להשתתף נמצא דהאי דינא דמאירי לא קאי כלל על דין אכסנאי אלא דין ב' בעה"ב הדרין בבית אחד אתי לאשמועינן דאם אינם סמוכים ל"ש בהו דין השתתפות ובסמוכים שייך בהם דין השתתפות, וא"כ היכא מייתי ראייה מדברי המאירי דכל הסמוך על שולחן בעה"ב צריך להשתתף דדילמא רק בבעלי בתים שכל אחד הוא אדון לעצמו ויש עליו חיוב עצמי ובכה"ג לכה"פ צריך להשתתף אבל אכסנאים הקבועים על שולחן בעה"ב דאין להם בעלות וחיוב בפ"ע מי יימר שאינם נכללים בנר של בעה"ב גם בלא השתתפות.

וע"כ דס"ל לבה"ל בהבנת דברי המאירי דגם ב' בעה"ב דאינם סמוכין על שולחן אחד יש להם דין השתתפות ומעתה דין ב' בעה"ב ודין אכסנאי ובעה"ב דין אחד להם ומדכתב המאירי דהיכא שהם סמוכין על שולחן אחד צריכים להשתתף הו"ה לגבי אכסנאי דהגם שהוא סמוך על שולחן בעה"ב בקביעות צריך להשתתף וכדברי הפרי חדש.

ולכי תידוק היטב בדברי המאירי וחכמי התוס' תראה שלא באו ללמדנו דין השתתפות אלא באו ללמדנו דיני סמוכים על שולחן בעה"ב האם הם נכללים בנרו של בעה"ב ולזה דייק המאירי וכתב **שני בעלי בתים הדרים בבית אחד וסמוכים על שולחן אחד** אפילו בן גדול ונשואי בבית אביו צריך **להדליק או להשתתף**, והקדים הדלקה לשיתוף ואילו הו"ס"ל דדין אכסנאי עליהם הו"ל להקדים דין השתתפות, ותו דאי איתא דכל מטרתו היתה ללמדנו אימת

מועיל שיתוף הכי הול"ל הא דאמרינן דמהני שיתוף דווקא היכא שסמוך על שולחן בעה"ב אבל אם אינו סמוך לא מהני, וממה שהאריך בעיקר דין חיוב בעה"ב ובנו גדול הנשוי משמע דעיקר דבריו אתי ללמדנו דהגם דהסמוך על שולחן בעה"ב נכלל בהדלקתו מ"מ בב' בעה"ב וכיו"ב גם אם הם סמוכים אינם נכללים בהדלקת בעה"ב וכנ"ל.

וכבר הארכתי בביאור דבריהם במילואים לספר נר איש וביתו פרק שני סי' ב' אות ג' ד' דמה שכתבו חכמי התוס' והם סמוכים על שולחן אחד לאו משום דין שיתוף קאתי עלה אלא כוונתם הוא לבאר דבפשטות האי דינא דנר איש וביתו איירי באופן שבני ביתו בטלים אל האב ואין להן יד בפ"ע ואז נכללים בנר של הבית אבל היכא דיש לכל אחד יד בפני עצמו ואפילו בן גדול הסמוך על שולחן אביו כיון שיש לו יד בפ"ע וכמבואר בשו"ע או"ח ברמ"א סי' שס"ו ס"י ובכה"ג אינן נכללין בנר של בעה"ב, והמאירי פליג עליהו דבנו שאני כיון שרגיל תמיד על שולחן אביו הוא נכלל בהדלקת אביו ע"ש.

יבאר סברת המאירי בגדר חיוב של אכסנאי דמה שמעיקר הדין הוא משתתף בפרוטה ואינו צריך להדליק לאו משום דקליש חיוביה אלא הוא משום דכיון דאינו בביתו שמא לא יהיה לו שמן להדליק

מג.

פש לן לבאר כיון דהמאירי ס"ל דשאני דין אכסנאי מדין בעה"ב ובאכסנאי מעיקר הדין משתתף בפרוטה ואינו צריך להדליק בפני עצמו משא"כ ב' בעה"ב לכתחילה צריכים להדליק, וצריך לומר דחיובא דאכסנאי היא חיובא קלישא ואין לו חיוב הבית כי אם חיוב הגוף ולזה סגי בהשתתפות. ומעתה תמוה מנלן דב' בעה"ב משתתפין בפרוטה הלא דינא דהשתתפות בפרוטה נתחדש באכסנאי וי"ל דדווקא אכסנאי דאינו מקיים חיוב הבית ויש עליו רק חיוב הגוף סגי ליה בהשתתפות אבל בעה"ב דיש עליו גם חיוב הבית אינו יוצא ידי חובתו אם לא ידליק בפני עצמו.

וע"כ לומר דס"ל למאירי דלא שאני גדר חיוב אכסנאי מגדר חיוב בעה"ב ושפיר שייך למילף מאכסנאי דב' בעה"ב משתתפין בפרוטה ומה דבאכסנאי תקנו לכתחילה דמשתתף י"ל כיון דאכסנאי אינו בביתו והדרך ממעתה את השמן וכיו"ב הקילו עליו חז"ל דלכתחילה סגי בהשתתפות בפרוטה משא"כ בעה"ב שהוא בביתו בודאי דלכתחילה ידליק בפ"ע ולא יסמוך על ההשתתפות.

סיכום שיטת המאירי

מד. ומעתה אכתוב עיקרי הדינים היוצאים משיטת המאירי –

- א. **ב' בעה"ב הדרין בבית אחד** אפי' אם הם סמוכין על שולחן אחד לכתחילה צריך כל אחד להדליק בפ"ע והרשות בידם להשתתף בפרוטה.
- ב. **בן נשוי הדר אצל אביו וסמוך על שולחנו** לדעת חכמי התוס' לכתחילה צריך להדליק בפ"ע והרשות בידו להשתתף, ולדעת המאירי הוא בכלל אנשי ביתו ונכלל בכלל הדלקת אביו ואינו צריך להדליק בפני עצמו.
- ג. **אכסנאי אפילו אם הוא סמוך על שולחן בעה"ב** אינו בכלל בני הבית וחייב להשתתף בשמן עם בעה"ב ואם רוצה הרשות בידו להדליק בפ"ע.

שיטת המגיד משנה

דעת הפרי חדש בביאור דעת המגיד משנה דשני בעה"ב הדרין בבית

אחד חייב כל אחד להדליק בפ"ע ואין יכולים להשתתף

מה. בשו"ע סי' תרע"ז ס"א כתב וז"ל אכסנאי שאין מדליקין עליו בביתו צריך לתת פרוטה לבעה"ב להשתתף עמו בשמן של נר חנוכה, ואם יש לו פתח פתוח לעצמו צריך להדליק בפתחו אע"פ שאותו בית אינו מיוחד אלא לשניה והוא אוכל על שולחן בעה"ב, **וה"ה לבן האוכל על שולחן אביו.** וכתב הפרי חדש שם ס"א ד"ה השלישי וז"ל והו"ה לבן האוכל על שולחן אביו, ומיהו כל שאינו סמוך על שולחן אביו והם חלוקים בעיסתם אע"פ שנכנסים בפתח אחד **לא מהני שיתוף** וכאו"א צריך להדליק וכמו שכתבתי בשם המגיד משנה [חנוכה ד, ד] בסימן תרע"א סעיף ה' עכ"ל. ואעתיק לשון המגיד משנה הרמב"ם פ"ד מהל' חנוכה ה"ד כתב וז"ל נר שיש לו שני פיות עולה לשני בני אדם עכ"ל, וכתב הרב המגיד וז"ל מימרא שם (דף כג:) שם כלשונו, ופירש"י ז"ל לשני בני אדם למהדרין שעושין נר לכל אחד ואחד וכן פירשו בעיטור, ולי נראה אפילו לשאינן מהדרין כגון שפתחי בתי שני בני אדם סמוכין זה לזה בכדי שהנר הוא לכל פתח בטפח הסמוך לו, אי נמי כגון שני בני אדם הנכנסין בפתח אחד והם חלוקין בעיסתן ואינן סמוכין על שולחן אחד שכל אחד צריך להדליק כך נראה לי עכ"ל הרב המגיד.

וממה שכתב הרב המגיד דשני בני אדם הנכנסין בפתח אחד והם חלוקין בעיסתן וכו' **שכל אחד צריך להדליק** מסיק הפרי חדש דבכה"ג לא מהני השתתפות.

תמיה על דברי הפרי חדש

מאין יבא ההכרח לומר כן בדעת המגיד משנה

מו. ולפום ריהטא דברי הפר"ח תמוהים מאד היכן מצינו בדברי הרב המגיד דב' בעה"ב אינם יכולים להשתתף, הלא גם אי נימא דב' בעה"ב חייבים להשתתף מדינא כל אחד מב' הבעה"ב חייב לקיים מצוות נר איש וביתו ולהדליק בפני עצמו, וא"כ י"ל דהרב המגיד איירי היכא שרוצים להדליק כל אחד בפ"ע ולא להשתתף ובכה"ג נר שיש לו שני פיות עולה לשניהם, שוב מצאתי שכבר תמה כן בחובת הדר (מהדו"ק) פ"א הערה ל"א, וכן תמה בשו"ת משנת יוסף ח"ו סי' קל"ד אות ב'.

ישוב דברי הפרי חדש דלטעמיה אזיל דכל הסומך על שולחן בעה"ב

חייב להשתתף בפרוטה ואינן נכללים בנר בעה"ב כי אם בניו הסמוכין

על שולחנו ולפי"ז מוכרח דב' בעה"ב שאינן סמוכין אינן יכולים

להשתתף

מז. ולאחר העיון נראה לע"ד דהפרי חדש לשיטתיה אזיל דהנה המג"א ריש סי' תרע"ז כתב וז"ל כתוב בתשובת רש"ל סי' פ"ה שגם הבחורים צריכים להשתתף ואפשר דדוקא כשאוכל בפני עצמו אבל אם הוא סמוך על שולחן אביו הוא בכלל בני ביתו ומדינא אינו צריך להדליק אלא אם הוא רוצה להיות מן המהדרין עכ"ל. אמנם הפרי חדש שם ס"א כתב וז"ל ומיהו ודאי צריך לאשתתופי בפריטי עם אביו וכל זה הוא הדין בחתן האוכל אצל חמיו עכ"ל, והביאו הבה"ל שם ד"ה לתת פרוטה ע"ש.

נמצינו למדין דלדעת הפרי חדש כל האי דינא דנר איש וביתו דכל בני הבית נכללין בנר של בעה"ב הוא דווקא בבניו ובני ביתו הסמוכין על שולחנו אבל אם הם נשואין אינן נכללים בנרו וצריכים להשתתף וכ"ש בחורים אפילו אלו הסמוכין על שולחן בעה"ב בקביעות דצריכים להשתתף.

ומהשתא א"ש היטב דברי הפרי חדש דהרב המגיד כתב וז"ל אי נמי כגון שני בני אדם הנכנסין בפתח אחד והם חלוקין בעיסתן ואינן סמוכין על

שולחן אחד שכל אחד צריך להדליק עכ"ל, מדוייק בדבריו דכל זה דוקא כשהני בעה"ב אין סומכין אבל אם סומכין אינם צריכים להדליק כלל".^א והוא תמוה מאד דהלא אפילו בנו וחתנו שאינם בעה"ב בבית זה והם סמוכין על שולחנו בקביעות צריכים להשתתף כ"ש ב' בעה"ב דכל אחד בעל הבית בפני עצמו בבית זה בוודאי דצריכים להשתתף, וע"כ דה"ק דב' בעה"ב שאינן סומכין חייבים להדליק בפ"ע ואינן יכולים להשתתף בפרוטה הא סומכים על שולחן אחד אינם צריכים להדליק אבל משתתפין בפרוטה. ולפי"ז ע"כ לומר דב' בעה"ב שאין סומכין אינם יכולים להשתתף דאי ס"ל דהרשות בידם להשתתף בפרוטה ליכא חילוק בין ב' בעה"ב הסוכין על שולחן אחד לב' בעה"ב שאין סומכין ודו"ק היטב בכל זה.

יבאר שיטת הפרי חדש

דין השתתפות בפרוטה נתחדש דווקא בסמוך על שולחן בעה"ב

אבל אם אינו סמוך חייב להדליק בפני עצמו

והמתבונן בשיטת הפרי חדש יראה דס"ל דפעולת ההשתתפות בפרוטה אינה יכולה לפעול בפני עצמה אלא דווקא באופן שסמוכין על שולחן בעה"ב באה השתתפות בפרוטה ומשלמת התייחסות הסמוכין להדלקת הנר של בעה"ב. ואבאר דברי דהנה מעיקר הדין מצוות נר חנוכה נר איש וביתו והיינו דכל בני ביתו נכללים בהדלקת הנר שהודלק בביתם, ודין זה נתחדש באשתו ובניו ובנותיו הסמוכים על שולחנו והם ממילא נכללים בנרו ואין נדרש מהם לפעולה כל שהיא בכדי להכלל בנר, וס"ל להפרי חדש כל זה הוא דווקא בבני ביתו אבל בשאר אינשי גם אם הם סמוכין על שולחנו לא תקנו חז"ל דיהיו נכללים בנר שהדליק בעה"ב כי אם ע"י שיעשו פעולה כדי להיותם נכללים בנר והוא ע"י ההשתתפות בפרוטה בשמן וע"י ההשתתפות נחשבים כבני ביתו ונכללים בנר של בעה"ב.

ומעתה באופן דבבית זה איכא אינשי דאינם סמוכין על שולחן בעה"ב לא מהני להו השתתפות בפרוטה וחייבים להדליק בפני עצמם, וכמבואר בדברי הרב המגיד דב' בעה"ב דרין בבית אחד ואינם סמוכים על שולחן אחד לא מהני השתתפות בנר דהיא בפני עצמה אינה פועלת התייחסות לנר.

ומעתה נתחדש לן דמה דאמרינן בגמרא דאכסנאי משתתף בפריטי הוא דווקא אם הוא סמוך על שולחן בעה"ב אבל אם אינו סמוך על שולחנו חייב להדליק בפ"ע.

^א וכן מדוייק מדברי הפמ"ג א"א ס"ק ג' וכמבואר לקמן אות נ"ב ודו"ק.

ביאור חדש בדברי הרב המגיד

ולפי"ז אין הכרח לדברי הפרי חדש דב' בעה"ב אינם יכולים להשתתף

ואין הכרח לומר דהסמוכים על שולחן בעה"ב חייבים להשתתף

מט.

ואני בעניי לאחר העיון בדברי רבותינו הראשונים שזכינו לאורן בדור האחרון נראה לי דאין הכרח מדברי הרב המגיד כלל דב' בעה"ב אינם יכולין להשתתף, דהנה הנמוקי יוסף שבת כג: ד"ה שני פיות כתב וז"ל משום שיש לו פיות חלוקות לא מחזי מדורה, ואפילו בלא שום כפיית כלי עולה לשני בני אדם, וה"ה שאם היו לו פיות לכל ימי חנוכה שהיא עולה לכולן כמנהגינו אלא החידוש הוא שעולה לשני בני אדם כדפירש רש"י ז"ל למהדרים שעושים נר לכל אחד ואחד, והיה נראה שהיה צריך נרות חלוקות, ויש שפירשו **אפילו** אינן מהדרין אלא כגון שפתחי בתי בני אדם סמוכים זה לזה בכדי שהנר הוא לכל פתח בטפח הסמוך, אי נמי כגון שני בני אדם הנכנסים בפתח אחד והם חלוקין בעיסתן ואינם סמוכים על שולחן אחד שכל אחד ואחד צריך להדליק ומהו דתימא בעי נרות מחולקות קמ"ל דבפיות חלוקות אפילו בנר אחד סגי בלא כפיית כלי כמו בקערה בכפיית כלי עכ"ל.

והמעייין היטב בדבריו יראה דבדווקא נקט עולה לשני בני אדם ולא נקט עולה לשני נרות דזה פשיטא שאם הוא מהמהדרין שמוסיף והולך בכל יום דזה ודאי דעולה לשנים אלא הרבותא היא דעולה לשני בני אדם שכל אחד ואחד מדליק נר בפני עצמו ואפ"ה עולה לשנים.

ובאיזה ב' בני אדם איירי נחלקו הראשונים דרש"י פירש דאיירי במהדרין שעושים נר לכל אחד ואחד, ולפי"ז יש לומר דה"מ אם ההדלקה היא מדין מהדרין אז סגי בפיות חלוקות² אבל כשב' בני אדם צריכים להדליק מעיקר הדין באופן זה צריך שיהא ניכר כל נר בפני עצמו ובעי כפיית כלי.

ועל זה פליג הנמוקי יוסף וכתב דאפילו אי איירי באופן שהני ב' בני אדם כל אחד ואחד מדליק מדינא בפ"ע מדינא נמי עולה לב' בני אדם, ואשכחן האי דינא בב' אופנים א. כשפתחי בתי בני אדם סמוכים זה לזה, ב. שני בני אדם הנכנסים בפתח אחד ואינם סמוכים על שולחן אחד.

² דהא רש"י ס"ל דמהדרין הוא חיוב על ראש הבית והוא מדליק באופן של הידור עבור כל אחד ואחד מבני הבית וכן"ל אות א', וכיון דמצוה דידיה הוא י"ל דלא בעינן היכר כ"כ וסגי בפיות חלוקות.

ומהשתא א"ש הכל דבאמת י"ל דגם ב' בעה"ב שאין סומכין יש להם אפשרות להשתתף בפרוטה אבל מעיקר הדין יש לכל אחד ואחד חיוב בפני עצמו ורבותא קמ"ל דגם באופן זה עולה לשני בני אדם, אבל ב' בעה"ב הסומכין גם אם הם עושין נר לכל אחד ואחד אינן אלא מהמהדרין ובכה"ג לאו רבותא היא ודו"ק.

ולכי תידוק הן הן דברי הרב המגיד אלא שקיצר בלשונו ואעתיק שוב דבריו ז"ל וז"ל נר שיש לו שני פיות עולה לשני בני אדם עכ"ל, וכתב הרב המגיד וז"ל מימרא שם (דף כג:): שם כלשונו, ופירש"י ז"ל לשני בני אדם למהדרין שעושין נר לכל אחד ואחד וכן פירשו בעיטור, ולי נראה אפילו לשאין מהדרין כגון שפתחי בתי שני בני אדם סומכין זה לזה בכדי שהנר הוא לכל פתח בטפח הסמוך לו, אי נמי כגון שני בני אדם הנכנסין בפתח אחד והם חלוקין בעיסתן ואינן סומכין על שולחן אחד שכל אחד צריך להדליק כך נראה לי עכ"ל, ודו"ק בדבריו שלאחר שהביא דברי רש"י כתב ולי נראה אפילו לשאין מהדרין וכו' ומוכח מיניה דפליג על פרש"י וס"ל דאפילו באופן שמדליקין מחיוב ולא מדין המהדרין נמי עולה לשני בני אדם וכמו שכתב הנמוקי יוסף ודו"ק בכל זה.

ואם כנים אנו בזה שוב י"ל דב' בעה"ב הסומך על שולחן חבירו פטור מדינא מנר חנוכה ואינו צריך להשתתף בפרוטה ואם עושין נר לכל אחד אינו אלא מדין המהדרין ודו"ק בכל זה.

העולה להלכה בגדרי אכסנאי והשתתפות בפרוטה לדעת הרב המגיד

נ. ואלו הן עיקרי הדינים היוצאים משיטת הרב המגיד—

- א. לא גרע חיובא דאכסנאי מחיובא דבעל הבית וכמו דנתחדש השתתפות בפרוטה לגבי אכסנאי הוא הדין לגבי ב' בעה"ב הדרין בבית אחד דנאמר דין השתתפו בפרוטה.
- ב. אכסנאי הנמצא בבית בעה"ב וסמוך על שולחנו משתתף בפרוטה לכו"ע.
- ג. אכסנאי הדר בביתו של בעה"ב ואינו סמוך על שולחנו של בעה"ב לדעת הפרי חדש לא מהני ליה השתתפות בפרוטה, ולע"ד יתכן דמהני ליה השתתפות בפרוטה.
- ד. שני בעה"ב הדרין בבית אחד וסומכין על שולחן אחד לדעת הפרי חדש חייבים להשתתף בפרוטה, ולע"ד יתכן דמדינא אם הסמיכות על שולחן חבירו בקביעות הוי ליה כבני ביתו ודי להם בנר אחד מעיקר הדין דנר איש וביתו.

ה. שני בעה"ב הדרין בבית אחד ואינם סומכין לדעת הפרי חדש לא מהני להו השתתפות בפרוטה, ולע"ד נראה דמהני להו השתתפות בפרוטה.

שיטת הלבוש

ב' בעלי בתים בבית אחד יכולים להשתתף

נא. כתב הלבוש סי' תרע"ז ס"ג וז"ל שורת הדין הוא אפילו אנשים הרבה **הדרים בבית אחד** יכולים להשתתף כולן בשמן ולצאת בנר אחד, אבל להידור מצוה נוהגין להדליק כל אחד בפני עצמו, ואפילו בן הסמוך על שולחן אביו ואפילו קטן שהגיע לחינוך מדליק בפני עצמו ומברך כמו שכתבנו למעלה עכ"ל. והגם דמקור דברי הלבוש הם מדברי רב שר שלום הנ"ל אות ב' לא ס"ל כוותיה בכל פרטי דבריו דרב שר שלום כתב דין זה אפילו באנשים הרבה הדרין **בחצר אחת** דשורת הדין שמשותפתין בפרוטה, אבל הלבוש כתב דין זה באנשים הרבה הדרין **בבית אחד**, ויתכן דס"ל דהיכא דכיון דכל אחד ואחד דר בבית בפני עצמו לא מהני להו השתתפות בפרוטה בהדלקה שעל פתח החצר וראה לעיל אות ט"ז כ"ז כ"ח מש"כ בזה וצ"ע.

שיטת הפרי מגדים

ב' בעה"ב שאינם סמוכין על שולחן אחד מספק"ל אם יכולים להשתתף

בפרוטה ובסמוכין די להם בנר אחד ואינם צריכים להשתתף

נב. כתב הפמ"ג באשל אברהם ס"ק ג' וז"ל ודע דאכסנאי צריך להדליק דלא תימא כיון שאוכל על שולחן בעה"ב כבני ביתו דמי ומדינא די בנר אחד קמ"ל דלא כיון דאורח הוא ולמחר ילך לביתו צריך לשתף בפרוטה וכו', וב' **בעה"ב בחדר אחד ואין סומכין כי אם כל אחד אוכל משלו צ"ע אם די בשיתוף** וצריך כל אחד מדינא להדליק בשלו ואורח אפשר הקילו כאמור עיין אות ח' עכ"ל.

עוד כתב הפמ"ג באשל אברהם ס"ק ח' וז"ל ועיין לבוש סעיף ג' כתב **מדינא הרבה אנשים בבית אחד יכולין להשתתף** וכו' יעו"ש, ועיין פרי חדש לא משמע הכי ועיין מה שכתבתי אות ג' עכ"ל הפמ"ג.

והמדייק היטב בדברי הפמ"ג יראה דבדיני ההשתתפות מצינו ה' חלוקות – א. אכסנאי הסמוך על שולחן בעה"ב דמשתתף בפרוטה, ובביאור האי תקנה דהשתתפות יש להסתפק אם דין כללי הוא בנר חנוכה והו"ה בב'

בעה"ב, או דילמא דין מיוחד הוא באורח שהקילו עליו להשתתף בפרוטה כיון שהדרך ממעט את השמן ואת הממון אבל בשאר אינשי לא תקנו דין זה.

ב. אכסנאי שאינו סמוך על שולחן בעה"ב נמי משתתף בפרוטה ומוכח לה מסוף דבריו שכתב ואורח אפשר הקילו דמצי להשתתף בפרוטה כי קא מספק"ל בשתי בעה"ב שאינם סמוכים וכל אחד אוכל משלו וכו', אלמא דמה שאינן סמוכין אינו מעכב להשתתף בפרוטה וכל הספק הוא מחמת שהן בעה"ב ולא אורח.

ג. ב' בעה"ב הסמוכין על שולחן אחד דבהא פשיטא ליה דמשתתפין זה עם זה כיון דהסמיכות היא בקביעות, ומוכח לה מדכתב כיון דאורח הוא ולמחר ילך לביתו צריך לשתף בפרוטה וכו' וב' בעה"ב בחדר אחד ואין סומכין כי אם כל אחד אוכל משלו צ"ע אם די בשיתוף אלמא דכל הספק הוא בב' בעה"ב שאין סומכין אבל כשהם סמוכין בוודאי דדמי בזה לאכסנאי דמשתתפין בפרוטה.

ד. ב' בעה"ב בחדר אחד ואינן סומכין דמספק"ל בזה אי הלכה כדברי הלבוש דיכולין להשתתף או כדברי הפרי חדש ואינן יכולין להשתתף.

ה. הסמוך על שולחן בעה"ב בקביעות כבני ביתו דמי ונכלל ממילא בנר של בעה"ב ואינו צריך להשתתף, ופליג ע"ד הפר"ח הנ"ל אות מ"ה.

שיטת המשנה ברורה

ב' בעה"ב בבית אחד יכולים להשתתף

נב. בביאור הלכה סי' תרע"ז ס"א ד"ה עמו כתב וז"ל עיין בפרי מגדים באשל אברהם אות ג' שכתב אם שני בעה"ב דרים בחדר אחד ואין סומכין וכל אחד אוכל משלו צריך עיון אם די בשיתוף דאפשר דצריך כל אחד מדינא להדליק בשלו ואורח אפשר הקילו עכ"ל, ובאות ח' הביא דחולקין בזה הלבוש והפרי חדש וע"ש בפרי חדש הביא ראייה לדבריו מדברי המגיד משנה בפרק ד' מהלכות חנוכה דצריך להדליק, אמנם מדברי השבלי הלקט בהלכות חנוכה סי' קפ"ה בשם רבותינו מסתימת דבריו משמע כיון שהן בבית אחד די בשיתוף עכ"ל.

ויש לתמוה ע"ד הבה"ל אמאי הביא ממרחק לחמו ולא ציין לדברי רב שר שלום גאון המובא בטור סי' תרע"ז הנ"ל אות ב' דאנשים הרבה הדרין בחצר אחת שורת הדין שמשתתפין כולם בשמן ויוצאין כולן בנר אחד עכ"ל, שוב מצאתי שכבר תמה כן במנחת אריאל שבת כג. אות י"ב, עוד תמוה אמאי

לא התייחס הרב הבית יוסף בשולחנו הערוך לדין זה דאנשים הרבה בחצר וכו'.

ותו תמוה מה דמסיק הבה"ל מדברי השבלי הלקט בהלכות חנוכה סי' קפ"ה בשם רבותינו **מסתימת דבריו** משמע **כיון שהן בבית אחד די בשיתוף**, ומשמע מדבריו דדוקא משום דדרין בבית אחד מהני להו שיתוף אבל אם דרין בחצר אחת כיון שכל אחד ואחד דר בבית בפני עצמו לא מהני להו שיתוף, והמעין בדברי השבלי הלקט יראה שכתב וז"ל ובעל הדיברות כתב **שמענין מינה** אנשים **הדרים** בחצר אחת משתתפין בשמן ויוצאין כולן בנר אחד דהכי שדרא ממתכתא, אבל להידור מצוה נר לכל אחד ואחד על פתח **ביתו**, ונראה בעיני שאינה ראייה דבשלמא רבי זירא היה משתתף עם בעל ביתו **לפי שהיה דר עמו בביתו** אבל הכא בחצר אם ישתתפו איכא למיחש לחשדא דאפילו בחצר אחת אמרינן אם יש לה שני פתחים צריכה שני נרות כ"ש הכא, **ומדברי הרב רבי ישעיה זצ"ל** יש להוכיח כן שכתב אגר ביתו ופתח פתח לנפשיה חייב עכ"ל, ואתה תחזה דגם להשבלי הלקט אי לאו משום חשדא גם אנשים הרבה בחצר אחת משתתפין בשמן הגם שכל אחד ואחד דר בבית בפ"ע.

והנראה דקושיא חדא מתורצת בחברתה דס"ל לבה"ל מדלא מייתי השו"ע לדברי רב שר שלום אלמא דלא ס"ל כוותיה במה שכתב דאנשים הרבה הדרין בחצר אחד אינן יכולים להשתתף וכמדויק בדברי הלבוש הנ"ל אות נ' דכתב שורת הדין הוא אפילו אנשים הרבה **הדרים בבית אחד** יכולים להשתתף כולן בשמן ולצאת בנר אחד, ולזה הביא הבה"ל בדווקא את דברי השבלי הלקט דמסתימת דבריו שכתב ונראה בעיני שאינה ראייה דבשלמא רבי זירא היה משתתף עם בעל ביתו **לפי שהיה דר עמו בביתו** וכו' מבואר דדדוקא אנשים הרבה הדרין בבית אחד ליכא משום חשדא ושפיר דמי להשתתף.²¹

²¹ אלא דיש להעיר עמש"כ הבה"ל דהשבלי הלקט כתב זאת **בשם רבותינו** והוא לא כתבו כי אם בשם רבינו ישעיה, ובאמת בספר התניא הל' חנוכה סי' ל"ה מבואר וז"ל אבל שאר **רבותינו** אומרים אין צריכים בבית אחד אלא להשתתף ודו"ק בזה.

חוב אכסנאי בנר חנוכה

הוא חיוב הבית או חיוב הגוף

בגמרא שבת כג. אמר רב ששת אכסנאי חייב בנר חנוכה, א"ר זירא מריש כי הוינא בי רב הוי משתתפנא בפריטי בהדי אושפיזא, בתר דנסיבי איתתא אמינא השתא ודאי לא צריכנא דקא מדלקי עלי בגו ביתאי עכ"ד הגמרא.

כמה ספיקות בביאור גדר אכסנאי והשתתפות בפרוטה

נג.

ויש לדון בגדר חיוב אכסנאי מכמה אנפי ואבאר דברי –

א. אמאי ס"ד דאכסנאי יהיה פטור מחיוב נר חנוכה וכי אכסנאי לאו בר ישראל הוא.

ב. הנה רב ששת סתם דבריו ואמר אכסנאי **חייב** בנר חנוכה ומפשטות דבריו נראה דחיובא דאכסנאי לא שאני מחיובא דבעה"ב וחייב להדליק נר חנוכה בבית האכסניה, ויש להסתפק אי רבי זירא דאמר מריש הוי משתתפנא בפריטי אתי לאפלוגי על דברי רב ששת ולומר דחיובא דאכסנאי אינו כחיובא דבעה"ב דאכסנאי דחיוב נר חנוכה הוא חובת בית ואכסנאי כיון דאינו בביתו אין עליו חובת בית כי אם חובת הגוף ולזה מעיקר הדין לא תקנו לו חיוב בפ"ע אלא סגי בהשתתפות בפרוטה, או דילמא דרב זירא לא אתי לאפליגו על מה שאמר רב ששת וס"ל דאכסנאי לא קלישא חיוביה ומעיקר הדין חייב בהדלקת הנר כבעה"ב אלא דאתי לחדושי דאפשר לצאת ידי חובתו הדלקת נר חנוכה גם ע"י השתתפות.

וכמה נפק"מ איכא בין הני צדדי –

א. אי אמרינן דחיובא דאכסנאי הוא חיובא קלישא כיון דאין לו חובת הבית א"כ מעיקר הדין סגי ליה בהשתתפות בפרוטה ולא חיובהו בהדלקה אבל אי אמרינן דחיובא דאכסנאי הוא כחיובא דבעה"ב בודאי דלכתחילה צריך להדליק.

ב. אי אמרינן דחיובא דאכסנאי היא חיובא קלישא דאינו מקיים כי אם חובת הגוף וקולא הוא דאקילו לגבי אכסנאי א"כ אם יש לו אפשרות לילך לביתו לא ידליק באכסנאי שהרי אינו

מקיים חיוב הבית, אבל אי ס"ל דחיובא דאכסנאי הוא כחיובא דבעה"ב הרשות בידו להדליק היכן שירצה.

ג. אי אמרינן דהשתתפות הוא דין מיוחד באכסנאי כיון שאין לו חובת הבית א"כ בב' בעה"ב הדירים בבית אחד דיש להם חיוב הבית י"ל דלא סגי בהשתתפות וכל אחד צריך להדליק הנר בפני עצמו, אבל אי ס"ל דדין אכסנאי כדין בעה"ב ואפ"ה משתתף בפריטי הו"ה בב' בעה"ב יכולים להשתתף בפרוטה.

ד. אי אמרינן דהשתתפות הוא דין מיוחד באכסנאי יבואר מה דרבי זירא הוי סגי ליה בהשתתפות דכך הוא מעיקר הדין ואין צריך להדליק אבל אי ס"ל דדין אכסנאי הוא כדין בעה"ב צריך להבין אמאי רבי זירא השתתף ולא הדליק בפ"ע, וצריך לומר דלא היתה לו אפשרות להדליק כי לא היה לו יותר מפרוטה.

ג. צ"ב מה דאמר רבי זירא בטר דנסיבי איתתא אמינא **השתא ודאי** לא צריכנא דקא מדלקי עלי בגו ביתאי דמלשון זה **השתא ודאי** לא צריכנא משמע דכל זמן דלא נסיב היה מסתפק אם יש לו חיוב הדלקה ולאחר דנסיב אמר דעכשיו נפשט לי הספק², אלא דזה צ"ע דאי נימא דכוונתו באומרו **השתא וודאי** דעכשיו בוודאי מחוייב הוא אלא דאינו צריך כיון דמדליקין עליו בביתו הכי הול"ל **השתא ודאי** מחוייב אני אלא דלא צריכנא וכו', **ומדאמר השתא ודאי לא צריכנא משמע דעיקר החידוש הוא דהשתא לא צריך ומעיקרא שמה היה צריך** ובמה הסתפק מעיקרא.

² וכ"כ השפ"א שבת שם ד"ה בגמרא א"ר זירא וז"ל קצת נראה דהיה מסופק בדינא דרב ששת אי אכסנאי חייב ולכך השתתף והיינו דאמר השתא ודאי לא צריכנא דמשמע דמעיקרא נסתפק בדבר, ומכאן יש להביא ראיה לשיטת התוס' לעיל (כא: ד"ה והמהדרין) דהמהדרין מן המהדרין לא היו עושין נר לכל אחד ואחד כמו המהדרין דאל"כ האריך סמך במה שהדליק בעה"ב דמסתמא היה רבי זירא מזהיר לפמ"ש התה"ד והט"ז (סי' תרע"ז) דאע"ג דמדליקין עליו בביתו צריך להדליק בפ"ע דגם זה בכלל המהדרין ע"ש ע"כ צ"ל שלא היה רבי זירא חושש לעשות כמהדרין ע"ש עכ"ל השפ"א.

ולמדנו מדברי השפ"א דמה דאמרינן דאכסנאי משתתף בפריטי הוא מעיקר הדין אבל המה"מ (לשיטת הרמ"א סי' תרע"א ס"ב) דכ"א מדליק עבור עצמו ה"נ ידליק בפ"ע ולא ישתתף, וראה בספר נר איש וביתו ח"א סימן ד' סעיף ד' ובהערה י"א שם.

יביא סברא לומר דגדר חיוב אכסנאי הוא חיובא קלישא

ואינו מקיים אלא חובת הבית

נד. ובבי מדרשא מבדרן סברא לומר דגדר חיוב אכסנאי הוא חיובא קלישא, וביתר ביאור הנה עיקר תקנת נר חנוכה היא נר איש וביתו, והיינו שמצוות נר חנוכה היא חיוב איש והיינו חיוב הגוף ובנוסף יש גם חיוב ביתו שכל בית ובית יהיו מדליקין בו נר חנוכה, ולא דמי למזוזה דמזוזה כין שהוא חיוב הבית בלבד גם ב' בעה"ב הדרינ בבית אחד סגי במזוזה אחת משא"כ לגבי נר חנוכה חייבים להדליק ב' נרות. ולפי"ז היה צריך להיות הדין דאכסנאי כיון שמקום שהייתו לאו ביתו הוא אינו יכול לקיים מצוות נר חנוכה שהוא נר איש וביתו, וזה בא רב ששת לחדש דחו"ל תקנו חיוב נוסף במצוות נר חנוכה למי שאינו בביתו ואין לו חיוב בית דחובת הגוף לבד נמי מצוה היא, וב' דרגות תקנו בחיוב מצוות נר חנוכה דרגה א' והיא עיקר החיוב שמקיים חיוב הגוף וחיוב הבית ודרגה ב' באופן שאינו יכול לקיים חיוב הבית תקנו שיקיים לכה"פ חובת הגוף.

יבאר דחיוב אכסנאי בנר חנוכה הוא להשתתף בפרוטה

ולא תקנו לו להדליק בפני עצמו

נה. ומעתה יתכן לומר דמה דאמר רבי זירא מריש הוי משתתפנא בפרטי לפרושי דברי רב ששת קא אתי דמה דאמרינן דאכסנאי חייב בנר חנוכה לאו למימרא דחיובו הוא ההדלקה בפועל אלא מעיקר הדין סגי בהשתתפות דכיון שאינו לו כי אם חובת הגוף לא תקנו לו מצוות הדלקה בפועל והעיקר שיהיה לגופו חלק בנרות, אבל מי שיש עליו גם חובת הבית לא סגי בהשתתפות דגבי חיוב הבית תקנו להדליק נר חנוכה ולהניחו על פתח ביתו מבחוץ, וכ"כ בחובת הדר חנוכה הערה ל"ה בביאור האי סברא דאין מועיל שיתוף דאכסנאי הוא רק חובת הגוף משא"כ ב' בעה"ב הוא גם חובת הבית ע"ש.

פתרון הספיקות הנ"ל אות א'

נו. ואם כנים אנו בזה יתיישבו כל הני ספיקות הנ"ל אות א' – א) דבאמת לולי דברי רב ששת הו"א דאכסנאי פטור מנר חנוכה כיון שאינו יכול לקיים חובת הבית, ואתי רב ששת לחדושי דבנר חנוכה תקנו חכמים דגם מי שאינו יכול לקיים חובת הבית יש עליו חובת הגוף. ב) באמת

האי חידושא דרב זירא דהוי משתתף בפריטי הוא דין מיוחד גבי אכסנאי ובכך הוא נפטר מידי חובת הגוף אבל חיוב הבית אינו יכול לצאת בזה ידי חובתו, ומעתה א"ש מה דרבי זירא לא הדליק בפ"ע אלא השתתף בפריטי דבאמת בכדי לקיים חובת הגוף לא נצרך יותר מהשתתפות בפריטי ואין מעלה בהדלקה כלל ואדרבא יתכן דאין רשות להדליק דהוי ברכה שאינה צריכה, אבל בכדי לצאת ידי חובת הבית נצרך הדלקה ממש ולא סגי בהשתתפות, ומעתה מי שיש לו אפשרות להדליק בביתו לא ידליק באכסניה דאינו מקיים שם חיוב הבית, וכן ב' בעה"ב אינם יכולים להשתתף אלא צריכים להדליק בפ"ע, ג) ומה שאמר רבי זירא לבתר דנסיב **השתא ודאי** לא צריכנא לאו למימרא דהוי מספק"ל אי אכסנאי חייב בנר חנוכה אלא עיקר כוונתו הוא להדגיש דאכסנאי יש לו עדיין חיובא קלישא דחובת הגוף וצריך לעשות מעשה כל דהוא בכדי לצאת ידי חובתו והוא להשתתף בפרוטה ולבתר דנסיב הגם דיש עליו חיוב גמור לא צריכנא למעשה כלל דקא מדלקי עליה בגו ביתאי.

במצוות נר חנוכה תקנו חכמים כמה דרגות של חיוב

שלכולם יהיה יכולת להשתייך למצוה זו

- נד.** נמצינו למדין דכמה דרגות חיוב תקנו חכמים במצוות נר חנוכה –
- א. עיקר מצוות נר חנוכה הוא נר איש וביתו והיינו שיש לו חיוב הגוף וחיוב הבית וכל זה היכא שהוא מדליק בביתו.
 - ב. אכסנאי כיון שאינו בביתו אינו יכול לקיים חובת הבית ואין מקיים אלא חובת הגוף וחיוב זה מקיים ע"י השתתפות בפרוטה.
 - ואל תתמה דלא מצינו בכל התורה כמה דרגות בקיום עיקר המצווה, דבאמת נר חנוכה שאני דהלא לא מצינו בכל התורה שתקנו ברכה לרואה ובנר חנוכה תקנו ברכה לרואה נר חנוכה כמבואר בשבת כג. ובסוכה מו. והכי קיי"ל בשו"ע סי' תרע"ו ג' מי שלא הדליק ואינו עתיד להדליק באותו הלילה וגם אין מדליקין עליו בתוך ביתו כשרואה נר חנוכה מברך שעשה נסים ובליל ראשון מברך גם שהחיינו, וה"נ נימא גם לגבי אכסנאי דכך תקנו מעיקרא דמי שאינו יכול לקיים חובת הבית יקיים לכה"פ חובת הגוף, וג' דרגות של חיוב תקנו א. חיוב בית וחיוב הגוף והוא בבעה"ב, ב. חיוב הגוף והוא באכסנאי, ג. חיוב הודאה והוא למי שאינו נמצא בבית כלל.

וכן בעיקר החיוב מצינו כמה דרגות מהדרין ומהדרין מן המהדרין כי מצוות נר חנוכה היא לכל הן למהדרין והן לפשוטי העם וכבר ידוע מש"כ רבותינו נ"ע בביאור מצוה זו על דרך הרמז.

דברי רבי ברוך פרענקיל זצ"ל

דאכסנאי אינו אלא חיוב הגוף וביאור דבריו

נח. ובאמת יש לדבריהם יסוד גדול, דבשו"ע או"ח סי' תרע"א ס"ז כתב ומדליקין ומברכין [הג"ה] צדית הכנסת משום פרסומי ניסא, [הג"ה] ולאין אדם יואל צננות של צית הכנסת ולריך לחזור ולהדליק צדיתו.

ובהגהות מהגר"ב פרענקיל זצ"ל כתב וז"ל ג.ב. בריב"ש [סי' קי"א] מבואר הטעם דאין יוצאין בנרות המדליקים בבהכנ"ס דמצות נר חנוכה **נר איש וביתו**, לפי"ז יש לכאורה לומר דאם אורח מדליק בנרות בית הכנסת אינו צריך להדליק באכסניה **דגופיה נפטר במה שהדליק בעצמו בבית הכנסת** ובביתו מדליקין עליו עכ"ל, והביאו השעש"צ שם ס"ק נ"ב וז"ל בהגהות ר"ב פ' **מסתפק** דאפשר דאם אורח מדליק בנרות בית הכנסת שא"צ לחזור ולהדליק באכסניא עכ"ל.

ולכי תידוק בדבריו תראה דנתחדש ב' דינים **א.** דס"ל דחובת ההדלקה לאכסנאי הוא חובת הגוף בלבד ואינו מקיים בכך חובת הבית, **ב.** דחובת הגוף יוצא ידי חובתו גם אם אין מדליק בבית כלל אלא בבהכנ"ס שאינו מקום אכסנייתו ואינו אוכל וישן שם, ולזה כתב דבשביל לצאת ידי חובת הגוף סגי במה שמדליק בבית הכנסת.

והגם דלהלכה למעשה נסתפק המ"ב בדין זה דהא כתב דבהגהות ר"ב פרענקיל **נסתפק בדין זה**, י"ל דכל הספק הוא אם ההדלקה בבית הכנסת שאינו מקום אכסניה פוטרת חיוב הגוף אבל בגוף החידוש דחיוב אכסנאי אינו כי אם חיוב הגוף בהא ליכא לספוקי.

ידחה הראיה מדברי ר"ב פרענקיל זצ"ל דאיירי באכסנאי שמדליקין

עליו בביתו והדלקתו מדין מהדרין ואז אינו מקיים כי אם חובת הגוף

משא"כ אם אין מדליקין עליו בביתו ויש עליו חיוב הבית

נט. ולאחר העיון בדברי רבי ברוך פרענקיל זצ"ל נראה דלא איירי כלל

בגדר חיוב דאכסנאי דהא כתב וז"ל **דגופיה נפטר במה שהדליק בעצמו בבית הכנסת ובביתו מדליקין עליו** עכ"ל ומבואר דלא איירי באכסנאי

המדליק באכסנאי בכדי לצאת ידי עיקר מצוות נר חנוכה אלא איירי במי שבביתו מדליקין עליו **והוא מדליק בבית האכסנאי מדין מהדרין** וכשיטת הרמ"א סי' תרע"ז ס"ג ע"ש, וס"ל דמי שמדליקין עליו בביתו הרי הוא נכלל בנר זה ואין עליו חיוב בית כלל ובהדלקתו באכסניה מדין מהדרין אינו מקיים כי אם חיוב הגוף וע"ז כתב הגר"ב פרענקיל דיתכן דהידור זה שייך לקיים גם בהדלקתו בבהכנ"ס הגם דאינו אכסנאי שם, אבל היכא שאין מדליקין עליו בביתו יש לאכסנאי חיוב הבית ובכה"ג לכו"ע אינו יוצא י"ח בהדלקתו בבהכנ"ס.

תמיה לומר דמי שמדליקין עליו בביתו אינו מקיים כי אם חובת הגוף

דכיון שאין ההדלקה מדינא אלא מהידור כיצד שייך לברך עליה

ס. אלא דצ"ע לומר כן דהלא בביאור דין זה דמדליקין בבית האכסניה מדין מהדרין ביאר המג"א שם ס"ק ט' וז"ל ובתשובת מהרי"ל סי' קמ"ה דמנהג פשוט הוא שאורחים ובחורים מדליקין וכו' ומשום ברכה לבטלה ליכא כיון שאינו רוצה לצאת בשל אשתו ממילא חל חיובא עליה עכ"ל, וכ"כ בשו"ת רעק"א מהדו"ת סי' י"ג כתב וז"ל ואין להביא ראיה דשייך לברך על ההידור דאנן מברכין כל ב"ב אף דמדינא נר איש וביתו ואינך בכלל המהדרין, זה אינו שאני התם כיון דרצונו להיות מהמהדרים כוונתו לא לצאת בשל זה המדליק וממילא מחוייב מדינא כמוש"כ המג"א סי' תרע"ז סק"ט, ומה"ט קשה לי במ"ש הרמ"א סי' תרע"ד ונהגו בנרות חנוכה שלא להדליק אפילו מנר לנר ובמג"א שם דבנר אחד סגי לכל בני הבית (פי' דכיון דהדלקת בעה"ב היא מדינא ושאר בני הבית הדלקתן רק מדין מהדרין חשיב כמדליק נר חול מנר מצוה), והא מ"מ כיון דאין רצונו לצאת בהדלקתו של זה המה מחוייבים מדינא בהדלקה והוי נר חנוכה ממש וצע"ג עכ"ל¹⁰, וכן מבואר בדברי הראב"ה עיין מש"כ לעיל אות ל"ב.

¹⁰ לחומר הקושיא נראה ליישב דשאני המהדרין הנמצאים בביתם ומדליקין בפ"ע דאז י"ל דהנמצא בבית הרי הוא נכלל ממילא בנר שהדליקו בבית ולא נתחדש חיוב הבית יותר מנר אחד וכל הדלקתו הוא מדין מההדרין ולזה כתב הרמ"א סי' תרע"ד דאין מדליקין מנר לנר אבל היכא שאינו בבית זה הגם דמדינא יכול ליפטר במה שמדליקין עליו בביתו אינו נכלל בהדלקה שבבית אם אינו חפץ בכך והדלקתו היא מדינא, אלא דתמוה לומר חידוש זה כיון דממנ"פ אי ס"ל דבכלל נר איש וביתו נכללים כל בני הבית גם אם אינם נמצאים בבית ולמהדרין המדליקין בפ"ע מה"ת לחלק אם הדלקתו בביתו זה או בבית אחר ודו"ק בכל זה.

ומבואר דהמהדרין המדליקין בפ"ע אינן יוצאין בהדלקה שמדליקין עליהן בביתן, ומעתה אכסנאי שמדליקין עליו בביתו דין אחד הוא עם אכסנאי שאין מדליקין עליו בביתו, והדרא קושיא לדוכתא האיק הוא יוצא ידי חובתו במה שמדליק בבית הכנסת הלא אינו מקיים חובת בית.

יבאר דזה עצמו נתחדש בדין המהדרין

דגם המדליק משום חיוב גברא מצוה קעביד ומברך עליה

סא. וצריך לומר דס"ל להר"ב פרענקיל דבאמת המהדרין אינן מקיימין אלא חיוב הגוף אבל חיוב הבית על הבית רמיא וכל בני הבית נכללין בנר זה גם בלי רצונם דדין נר איש וביתו קאי על הבית ולא תקנו הדלקה לצאת ידי חובת הבית יותר מנר אחד ונתחדש דלגבי חובת הגוף ניתנה הרשות להתחלק ולקיים המצוה בפני עצמו ולברך עליה, ומעתה בתקנת המהדרין נתחדש דשפיר דמי לברך גם באופן שאינו מקיים כי אם חובת הגוף, ובזה א"ש מה דהמ"ב בשעה"צ ס"ק נ"ב העתיק דברי הר"ב פרענקיל וז"ל בהגהות ר"ב פ' **מסתפק** דאפשר דאם אורח מדליק בנרות בית הכנסת שא"צ לחזור ולהדליק באכסניא עכ"ל, ומסתימת דבריו משמע דבכל גוונא איירי גם באופן שאין מדליקין עליו בביתו, ולדברי א"ש דכל המדליק באכסניה בפני עצמו אינו יוצא י"ח הגוף בנרות גם אם הדליקו עליו בביתו, וזה יהא סמך גדול למש"כ הגאון רבי נתן קופשיץ שליט"א הנדפס בסוה"ס ראה שם¹⁰.

¹⁰ אלא דבשבלי הלקט הל' חנוכה סי' קפ"ה כתב וז"ל כתב בעל הדיברות נהגו להדליק נר חנוכה בבית הכנסת וכו', ומורי ר' יהודה אחי שני נר"ו היה נמנע מלהדליקה שלא לברך עליה וכן דעתי נוטה כי מאחר שכל אחד ואחד מדליק בביתו מה צורך להדליק בבית הכנסת, ואילו היו אורחין ישנן בבית הכנסת היו הם צריכים להדליק דקיי"ל אכסנאי חייב בנר חנוכה ואין שם אורחין מה צריך להדליק עכ"ל.

וכ"כ בתניא הל' חנוכה סי' ל"ה וז"ל כתב בעל עשרת הדיברות שנהגו להדליק נר חנוכה בבית הכנסת וכו' ושמא נהגו להדליקה בעבור האורחים ובעבור מי שלא היה לו שמן להדליק נר חנוכה, אבל מורי הרב חביבי היה נמנע מלהדליקה בבהכנ"ס כדי שלא לברך עליה אבל אם היו אורחין ישנים בבהכנ"ס היו אורחין עצמן צריכין להדליקה דקיי"ל אכסנאי חייב בנר חנוכה עכ"ל, ומבואר להדיא דהדלקה בבית הכנסת אינה מועלת לאורחין אלא אם הם ישנים בבית הכנסת.

מיישב קושיית רעק"א דכיון דהדלקה מדין מהדרין אינו אלא חוב
גברא א"א להדליק נרו מנר בעה"ב שבהדלקתו מקיים נמי חוב הבית
סב. אם כנים אנו בזה א"ש פליאת רעק"א הנ"ל אות נ"ט דבאמת המדליק
 נרות מדין מהדרין לא אלים חיוביה כבעה"ב ולזה לא ידליק נרותיו
 מנרות בעה"ב וא"ש מש"כ הרמ"א בס' תרע"ד דהמהדרין לא ידליק
 מנר בעה"ב אבל לגבי ברכה שפיר דמי לברך.

תמיה לומר דאכסנאי אינו מקיים כי אם חובת הגוף

וראיה דלא מצינו בפוסקים אזהרה שלא להיות אכסנאי בחנוכה
סג. אלא דלאחר העיון הדברים תמוהים מאד דהלא לפי זה מי שיכול לחזור
 לביתו ולהדליק לא ידליק באכסניה כיון דאינו מקיים חובת הבית וא"כ
 אמאי לא מצינו רמז קל בדברי חז"ל והפוסקים דלא יצא אדם מביתו
 בחנוכה וילך לאכסניה.

ותו הלא כתב הרמב"ם בפ"א מהל' ברכות הלכה ב' ג' וז"ל יש מצוות
 עשה שאדם חייב להשתדל ולרדוף עד שיעשה אותה כגון תפילין וסוכה
 ולולב ושופר ואלו הן הנקראין חובה לפי שאדם חייב על כל פנים
 לעשות, ויש מצוה שאינה חובה אלא דומין לרשות כגון מזוזה ומעקה
 שאין אדם חייב לשכון בבית החייב במזוזה כדי שיעשה מזוזה אלא אם
 רצה לשכון כל ימיו באהל או בספינה ישב, וכן אינו חייב לבנות בית
 כדי לעשות מעקה, וכל מצוות עשה שבין אדם למקום בין מצוה שאינה
 חובה בין מצוה שהיא חובה מברך עליה קודם לעשייתה, וכן כל המצוות
 שהן מדברי סופרים בין מצוה שהיא חובה מדבריהם כגון מקרא מגילה
 והדלקת נר בשבת והדלקת נר חנוכה בין מצוות שאינן חובה כגון עירוב
 ונטילת ידים מברך על הכל קודם לעשייתן אשר קדשנו במצותיו וצונו
 לעשות וכו' עכ"ל, ואתה תחזה מדבריו דמצוות נר חנוכה בכלל המצוות
 החיוביות כתפילין וסוכה וכו' דצריך להכניס עצמו לחיוב בשביל
 לקיימן, ואי אמרינן דאכסנאי אינו מקיים כל פרטי הדלקת נר חנוכה הוי
 להרמב"ם לומר דכל אכסנאי ילך וישוב לביתו, ורק באופן שהוא אנוס
 ואין לו אפשרות להיות בביתו ישתתף בפריטי.

וראיה ברורה איכא דלכתחילה יכול האדם להדליק באכסניה ואינו צריך
 לחזור לביתו מדברי הט"ז הנודעים בס' תרע"ז ס"ק ב' במי שיש לו
 דירה בעיר והולך פעם אחת חוץ לביתו וסועד אצל חבירו פשיטא שלא
 יניח ביתו וידליק בבית שהוא אוכל שם פעם אחת אצל חבירו, אלא

צריך לילך לביתו ולהדליק שם וכו' ואפילו לפי מה שכתבתי בסמוך **דאכסנאי רשאי להדליק גם במקום שהוא שם היינו שעכשיו תהיה גם שכיבתו שם** משא"כ בזה שיאכל שעה או שתים וישוב למקומו אין שום סברא שידליק שם ולא בביתו דזה הוה כעומד בשעת הדלקה על רחוב העיר דאין שייך לו שם הדלקה עכ"ל, ומבואר להדיא בדבריו דאם אוכל אצל חבירו ותהיה שכיבתו שם בלילה הזה רשאי להדליק גם אם יש לו בית באותו העיר ואינו צריך לחזור לביתו להדליק.

הוכחה דאכסנאי מקיים מצוות נר חנוכה בשלימא

מדילפינן מיניה לב' בעה"ב דיכולים להשתתף בפרוטה

ד. ותו הלא רוב מנין ובנין דרבותינו הראשונים ס"ל דהרבה בעה"ב הדרין בבית אחד משתתפין בפרוטה ואי ס"ל דחיובא דאכסנאי הוא חיובא קלישא ואינו כי אם חובת הגוף מנין להו דבעה"ב נמי משתתף בפרוטה, הא י"ל דדוקא היא דליכא אלא חיוב הגוף סגי במה שמשתתף בפרוטה בכדי להיות נכלל בנר אבל היכא דאיכא נמי חיוב הבית צריך כל אחד להדליק בפ"ע ומדפשיטא להראשונים למילף דין השתתפות בב' בעה"ב מדינא דאכסנאי אלמא דבגדר החיוב שוה אכסנאי לדין בעה"ב.

דברי הרא"ש דהחידוש דאכסנאי חייב בנר חנוכה דס"ד שיהא נכלל

בנר של בעה"ב ולא ס"ד דאכסנאי פטור כיון דאינו מקיים חובת הבית

סה. ותו דאי ס"ל דאכסנאי הוא חיובא קלישא ואינו מקיים כי אם חובת הגוף א"ש היטב מה דבשבת כג. הוצרך רב ששת לחדש דאכסנאי חייב בנר חנוכה דכיון דאכסנאי אינו יכול לקיים חובת הבית ס"ד דיפטר קמ"ל דחייב בנר חנוכה.

אלא דהרא"ש שבת פ"ב סי' ח' כתב וז"ל אמר רב ששת אכסנאי חייב בנר חנוכה ואינו יוצא בנרו של בעה"ב דלא הוי בכלל איש ואשתו עכ"ל, ומבואר בדבריו דפשיטא ליה דאכסנאי חיובא כחיוב כל אדם אלא דס"ד שמא יהא נכלל בנרו של בעה"ב ככל נר איש וביתו קמ"ל דאינו נכלל בנרו".

¹⁷ ראה להלן הערה י"ח בביאור דברי הרא"ש.

דברי הארחות חיים והכל בו

דהחידוש דאכסנאי חייב בנר חנוכה דס"ד דחייב נר חנוכה הוא כחייב

מזוזה ולא ס"ד דאכסנאי פטור כיון דאינו מקיים חובת הבית

סו. ובארחות חיים הל' חנוכה סי' י"ד כתב וז"ל **הא דאכסנאי אתא לאשמועינן** דהוא אמינא חובת תרעא הוא כמו מזוזה כיון שאמר מצוה להניחה על פתח ביתו ואימא שמי שיש לו פתח חייב ומי שאין לו פתח יפטור קמ"ל חייב ולא דמי למזוזה דמזוזה אפילו יש לו כמה פתחים כלן חייבים ונר חנוכה בחדא מינייהו סגי עכ"ל, וכ"כ הכל בו הל' חנוכה סי' מ"ד בשם הרמב"ם ע"ש, ומבואר בדבריהם דלא הוי ס"ד דאכסנאי יהיה פטור כיון שאינו מקיים חובת בית אלא כל מה דס"ד הוא דחייב נר חנוכה הוא כחייב מזוזה ולא תקנו חכמים להדליק בבית אחד יותר מנר אחד, ואילו היה האכסנאי מדליק לא היה בעה"ב מדליק דלא תקנו בבית אחד יותר מנר אחד קמ"ל דכל אחד ואחד חייב ואינו כחייב מזוזה.

דברי הר"ן דהחידוש דאכסנאי חייב בנר חנוכה דס"ד דאכסנאי יהיה

פטור כיון דחייב נר חנוכה הוא חייב הבית

ויבאר דלמסקנא חיובא דאכסנאי אלימא כחיובא דבעל הבית

סז. אמנם הר"ן שבת י. כתב וז"ל אמר רב ששת אכסנאי אורח אע"פ שאין לו בית דלא תימה דין נר חנוכה כדין מזוזה דכל מי שאין לו בית פטור מן המזוזה קמ"ל עכ"ל¹⁰, ומבואר בר"ן דהרבנותא בחיובא דאכסנאי

¹⁰ וראה בהגהות פתח הדביר על בעל העיטור הל' חנוכה שכתב הנפק"מ להלכה בין הרא"ש לר"ן וז"ל והנה הדר בבית עכו"ם להרא"ש פשיטא דחייב להדליק וא"צ להשמיענו משא"כ להר"ן גם זהו בכלל אכסנאי דקמ"ל רב ששת דחייב, ואם אוכל האכסנאי על שולחן בעה"ב להרא"ש י"ל דגם הוא בכלל אכסנאי וצריך להשתתף בפריטי דאינו נכלל בכלל נר איש וביתו, ולהר"ן י"ל דבכה"ג פטור ורב ששת קמ"ל רק במי שהוא אוכל על שולחנו רק הוא דר בבית חבירו ואין לו בית בפ"ע, אבל אין מוכרח כן בדעת הרא"ש וי"ל דגם הרא"ש מיירי באינו סמוך על שולחן בעה"ב דווקא אבל בסמוך על שולחן בעה"ב גם הרא"ש מודה דא"צ להשתתף בפריטי עכ"ל.

ומה שכתב דהיכא דהוא סמוך על שולחן בעה"ב יתכן דגם להרא"ש א"צ להשתתף בפריטי לע"ד זה אינו דהלא הרא"ש כתב דס"ד דהוי בכלל איש ואשתו וע"כ דמיירי באכסנאי דהוא דומיא דאיש ואשתו ובני ביתו דסתמא דמילתא סמוכין הם על שולחן בעה"ב והיא גופא קמ"ל דאכסנאי לא דמי לבני ביתו, וכן כתב הפמ"ג באשל אברהם ס"ק ג' וז"ל ודע דאכסנאי **צריך להדליק** דלא תימא כיון שאוכל על שולחן בעה"ב כבני ביתו דמי ומדינא די בנר אחד קמ"ל דלא כיון דאורח הוא ולמחר ילך לביתו צריך לשתף בפרוטה.

דס"ד דאכסנאי יהיה פטור כיון שאינו מקיים חובת הבית וקמ"ל דהוא חייב, ולדבריו י"ל דבאמת אכסנאי קלישא חיוביה מבעה"ב ואינו מקיים חובת הבית והיא גופא קמ"ל דחכמים תקנו לאכסנאי חיוב הדלקה לקיים חובת הגוף.

אלא דיש לדון למסקנת הגמרא דקמ"ל דאכסנאי חייב מאי קמ"ל ויש לפרשו בב' פנים –

א. יש לפרש דהאי קמ"ל אתי לחדושי דין אכסנאי גרידא דבאמת חיובא דאכסנאי היא חיובא קלישא והגם דאינו מקיים חיוב בית צריך להדליק לקיים חובת הגוף.

ב. ויש לפרש דהאי קמ"ל לא אתי לחדושי דין אכסנאי **אלא אתי להגדיר יסוד דין נר חנוכה** ולאפוקי מסברת הס"ד אתי, דלא תימה דגדר חיוב נר חנוכה הוא חיוב הבית דומיא דמזוזה ולכן אכסנאי יהיה פטור קמ"ל דחיובא דאכסנאי לאו חיובא קלישא והשהיה באכסניה אינה פוטרת מחיוב נר חנוכה, וכבר כתבתי בספרי נר איש וביתו ח"ב אות ב' דהאי קמ"ל אתי לומר דבית כל דהוא נמי בית מקרי לגבי נר חנוכה, וע"ע שם דיש מפרשים דקמ"ל דחיוב נר חנוכה אינו חיוב בית כי אם חיוב הגוף.

וכבר כתבתי לעיל אות י"א דדוחק לומר דחיובא דאכסנאי היא חיובא קלישא דא"כ אמאי לא אשכחן בש"ס ופוסקים דלכתחילה לא יצא אדם מביתו בחנוכה כדי לקיים מצוות נר חנוכה, ולזה עדיפא טפי לומר דהאי קמ"ל הוא אתי לומר דחיובא דאכסנאי הוא כחיובא דבעה"ב הגם דאינו בביתו הקבוע ואכמ"ל יותר.

ומש"כ דלר"ן אם הוא סמוך על שולחן בעה"ב אינו צריך להשתתף לע"ד אינו מוכרח וכמו שכתב הפמ"ג דאכסנאי לא דמי לאנשי ביתו דהן סמוכין על שולחן בעה"ב בקביעות, ומה דלא אמר הר"ן האי חידושא הוא שמום דס"ד דאכסנאי לא יתחייב כלל וכן"ל ודו"ק בכל זה.

אם אכסנאי יש לו חיוב הדלקה או דחיובו היא השתתפות בפרוטה

יביא דעת המהרש"ל דמעיקר הדין אינו צריך להדליק אלא משתתף בפרוטה

סח. פש לן לברר דבשו"ת מהרש"ל סי' פ"ה כתב וז"ל בשו"ת מהרש"ל סי' פ"ה כתב וז"ל ומה שהאידנא הבחורים מחמירים על עצמם שלא להשתתף בפריטי ועדיפי לדעתיה מר' זירא זהו מנהג אשכנז שמגביהין הטפל ומניחין העיקר והלואי שלא יקילו במצוות החמורות עכ"ל, מבואר מדבריו דלאכסנאי לא תקנו מעיקר הדין הדלקה אלא השתתפות בפרוטה.

אלא דצ"ב דהא בגמרא שבת כג. אמר רב ששת אכסנאי חייב בנר חנוכה ומדקאמר חייב בנר חנוכה ולא אמר חייב להשתתף אלמא דחיבא דאכסנאי הוא כחיובא דבעה"ב.

וצריך לומר דהמהרש"ל יליף לדבריו מדברי הגמרא דמייתי דברי רבי זירא דאמר מריש הוי משתתפנא בפרוטה ובוודאי ר' זירא היה מהמהדרין במצוות ומדסמך על השתתפות בפרוטה ולא הדליק בפני עצמו ע"כ דאכסנאי מעיקר הדין משתתף בפרוטה ולא תקנו לו להדליק בפ"ע.

דעת השאילתות דמעיקר הדין אינו צריך להדליק אלא משתתף בפרוטה

סט. בשאילתות דרב אחאי גאון פרשת וישלח שאילתא כ"ו כתב וז"ל ואפילו אורח חייב לאישתתופי בהדי בעה"ב בנר חנוכה וכו', כי הא דאומר רב ששת אכסנאי חייב בנר חנוכה ואמר רבי זירא כי הוינן בי רב הוה משתתפנא בפריטי בהדי אושפזאי וכו' עכ"ל, ומשמע מדבריו דדס"ל דדברי רבי זירא דאמר כי הוינן בי רב הוה משתתפנא בפרוטה לבאר דברי רב ששת אתי דקיום חיוב אכסנאי הוא ע"י השתתפות ואינו צריך להדליק בפני עצמו ודו"ק.

דעת המאירי דמעיקר הדין אינו צריך להדליק אלא משתתף בפרוטה

ע. וכן כתב המאירי שבת כג. כתב וז"ל אכסנאי חייב בנר חנוכה ומ"מ אינו צריך להדליק לעצמו אלא שישתתף עצמו עם בני הבית ויסייע להם בפרוטה לשמן עכ"ל.

יביא דעת הרמב"ם ויבאר דס"ל דמעיקר הדין אינו צריך להדליק אלא משתתף בפרוטה והרמב"ם לשיטתו אזיל דעיקר המצוה היא שכל בית ובית מדליק נר אחד

עא. ברמב"ם פ"ד מחנוכה הל' י"א אורח שמדליקין עליו בתוך ביתו אינו צריך להדליק עליו במקום שנתארח בו, אין לו בית להדליק עליו בו **צריך להדליק במקום שנתארח בו ומשתתף עמהן בשמן עכ"ל.** ולכאורה נראה דס"ל דחיובא דאכסנאי הוא ההשתתפות ולזה כתב צריך להדליק במקום שנתארח בו ומשתתף בשמן ואי ס"ל דמעיקר הדין תקנו לו הדלקה הכי הול"ל צריך להדליק במקום שנתארח בו או משתתף בשמן, וכיון דדרכו של הרמב"ם להעתיק לשון הגמרא כתב צריך להדליק ומבאר **דמעיקר הדין חייב ההדלקה הוא מה שמשתתף בשמן**, (שו"ר בחידושי מהרצ"א סוגיא ז' בביאור שיטת הרמב"ם אות א' דס"ל נמי דכוונת הרמב"ם במש"כ ומשתתף בפרוטה לומר דאינו מדליק אלא משתתף וע"ש מה שביאר, וע"ע בשו"ת משנת יוסף ח"ו סי' קל"ד מש"כ בזה).

ויתכן דהרמב"ם לטעמיה אזיל שכתב בפ"ד מחנוכה ה"א מצותה **שיהא כל בית ובית** מדליק נר אחד בין שהיו אנשי הבית מרובין בין שלא היה בו אלא אדם אחד עכ"ל, וכבר לעיל אות ל"ז דמש"כ שיהא כל בית ובית לאו למימרא דהוא חייב הבית כמזוזה דזה ברור דהדלקת נר חנוכה יש בה חיוב הגוף אלא כוונתו לומר דקיום מצות ההדלקה המוטלת על כל אחד ואחד הוא באופן שיהא כל בית מדליק נר אחד ובכך מקיימין כל אנשי הבית חיובם, ולדבריו לא תקנו יותר מנר אחד בכל בית, ולפי"ז הו"ה לאכסנאי כיון דבבית זה מדליק בעה"ב נרו הגם דחייב בנר חנוכה מ"מ אופן קיום מצוותו יהיה ע"י השתתפות בפרוטה דלא תקנו להדליק בבית אחד יותר מנר אחד.

דעת הטור דמעיקר הדין תקנו לאכסנאי שידליק בפני עצמו
עב. הטור סי' תרע"ז ס"א כתב וז"ל אכסנאי חייב להדליק **בפני עצמו** ואינו יוצא בשל בעה"ב, ומיהו בפרוטה שיתן לו וישתתף עמו סגי עכ"ל, וממה שהדגיש וכתב אכסנאי צריך להדליק **בפני עצמו** מבואר דמעיקר הדין תקנו לו הדלקה בפ"ע ואם ירצה יכול להשתתף בפרוטה, וכ"כ בחידושי

מהרצ"א סוגיא ז' בביאור שיטת הטור אות א' וז"ל משמע מצוה מן המובחר שידליק בפ"ע ולא להשתתף עכ"ל.

דעת השו"ע דמעיקר הדין אינו צריך להדליק אלא משתתף בפרוטה
עג. כתב השו"ע סי' תרע"ז ס"א כתב אכסנאי שאין מדליקין עליו בביתו צריך לתת פרוטה לבעה"ב להשתתף עמו בשמן של נר חנוכה עכ"ל, דו"ק בדברי השו"ע ותחזה דהשמיט האי לישנא דרב ששת דאכסנאי חייב בנר חנוכה ולא כתב אלא דין השתתפות בפרוטה אלמא דס"ל דקיום חיוב נר חנוכה שע"י אכסנאי הוא ע"י השתתפות בפרוטה.

יבאר טעם הסוברים

דאכסנאי מעיקר הדין משתתף בפרוטה ואינו צריך להדליק בפ"ע
עד. כבר כתבתי לעיל לעיל אות ס"ב דאין לומר דאכסנאי קלישא חיוביה ע"ש, ומעתה טעמא בעי אמאי מעיקר הדין סגי ליה בפרוטה ולא תקנו לו הדלקה, ולאחר העיון נראה דחלוקין הדעות בביאור דין זה.
א. י"א דמעיקר הדין לא תקנו בבית אחד כי אם הדלקה אחת ואפילו ב' בעה"ב הדרין בבית אחד לא ישתתפו יחד ולא ידליקו יותר מנר אחד וכ"ש אכסנאי שאינו בעה"ב בבית זה לא ידליק בפ"ע וישתתף עם בעה"ב, כמבואר בתניא רבתי הנ"ל אות ט"ז ובספר התרומה ומחזור ויטרי הנ"ל אות כ"ז ובתשובות רש"י הנ"ל אות ל"ו, וכן נראה דעת הרמב"ם כנ"ל אות ל"ז ל"ח ע'.
ב. וי"א דמעיקר הדין ב' בעה"ב בבית אחד אם הם רוצין להיות מהמהדרין מדליק כל אחד בפני עצמו הגם שההדלקה היא בבית אחד וכשיטת רמ"א סי' תרע"א ס"ב, ואפ"ה לא תקנו לאכסנאי הדלקה בפ"ע כיון שהוא בדרך הממעטת את השמן ואת הממון חשו חז"ל שמא לא יהיה לו אפשרות להדליק, ונראה דזה שיטת המהרש"ל בשו"ת סי' פ"ה דלא פליג על דברי הרמ"א וס"ל נמי דהמהדרין מה"מ מדליק כל אחד בפ"ע אבל באכסנאי ס"ל דליכא דינא דהמהדרין, וכן הוא שיטת הראב"ה הנ"ל אות ל"ב ושיטת הפרנס הנ"ל אות כ"ט שכתבו דב' בעה"ב בבית אחד מדליק כל אחד בפ"ע ואפ"ה גבי אכסנאי כתב הראב"ה שם שאינו מדליק מדין המהדרין.

אם באכסנאי נתחדש דין מהדרין מן המהדרין

יביא דעת המהרש"ל דלא נתחדש דין מה"מ

ודעת המאירי וסיעתו דנתחדש דין מה"מ

עה. בשו"ת מהרש"ל סי' פ"ה כתב וז"ל מה שהאידנא בחורים מחמירים על עצמם שלא להשתתף בפריטי ועדיפא לדעתייהו מר' זירא זהו מנהג אשכנז שמגביהין הטפל ומניחין העיקר עכ"ל, וכן משמע בדברי ראבי"ה הנ"ל אות ע"ג.

אמנם בדברי השפ"א שבת כג. בגמרא א"ר זירא מבואר דלמ"ד דהמהדרין מדליק כל אחד בפ"ע הו"ה לאכסנאי, וכ"כ בחידושי בית הלוי על התורה בביאורים לחנוכה עמ' 60 יעו"ש, וכן משמע ממש"כ במ"ב סי' תרע"ז ס"ק א' וז"ל והו"ה הבחורים שלומדים שלא בביתם צריכין להשתתף **עכ"פ** עכ"ל, ומבואר מדבריו דהאי השתתפות הוא לכה"פ ובוודאי דמדינא דמהדרין מה"ה ידליקו בפ"ע, וע"ע מש"כ בספר נר איש וביתו ח"א סי' ד' אות י"א, וע"ע בשו"ת משנת יוסף ח"ו סי' קל"ד דפשיטא ליה דהמהדרין מן המהדרין מדליק כל אחד בפ"ע.

שוב ראיתי בדברי המאירי שבת כג: שכתב ז"ל נר שיש לו שני פיות עולה לשני בני אדם וכו' ויש מפרשים אותה לענין **בעה"ב ואכסנאי** או שאר בני אדם הדרים בבית אחד עכ"ל, ומבואר מדבריו דשייך דין מהדרין גם בבעה"ב ואכסנאי שמדליקין ב' נרות ודו"ק.

דעת חידושי הר"ן דב' אכסנאין מדליקין בפני עצמם

עו. ובחידושי(ם) המיוחסים לר"ן שבת כג: ד"ה עולה לכמה בני אדם כתב וז"ל פרש"י ז"ל למהדרין העושה נר לכל אחד ואחד, וי"מ עולה לשני אכסנאים שאינם נשואין שצריכים הן להשתתף **או להדליק בפ"ע** בלא להוסיף נר עליהם עכ"ל.

ובביאור דבריו נראה דהר"ן לא ניחא ליה לפרש כפרש"י דהא מלישנא דגמרא משמע דאירי בב' בני אדם שכל אחד מהם מדליק עבור עצמו ואפ"ה עולה להם להחשב כב' נרות ולרש"י איירי באופן שהבעה"ב מהדר ומדליק עבור הסמוכים על שולחנו וע"כ פליג ע"ד רש"י ומפרש דאירי בשני אכסנאים דמדינא יכולים הם להשתתף עם בעה"ב והכא איירי שאינם משתתפין אלא כל אחד ואחד מהן מדליק בפני עצמו ואפילו בכה"ג שיש לכל אחד חיוב בפ"ע עולה לשני בני אדם.

ומה שכתב בסוף דבריו או להדליק בפ"ע בלא להוסיף נר עליהם בא לאפוקי מפרש"י דפירש דאירי במהדרין שבעה"ב מוסיף נר על כל האכסנאין שבביתו ופליג עליה הר"ן ומפרש דכל אחד ואחד מדליק עבור עצמו ודו"ק (וע"ע מש"כ לעיל אות מ"ט בביאור דברי הנמוקי יוסף והוא עולה בקנה אחד עם מש"כ כאן) .

אכסנאי שיש לו בית באותו העיר לכתחילה

מדליק באכסניה וא"צ לילך לביתו להדליק

עז. דע מדלא מצינו בפוסקים הגבלה שלא לצאת מביתו בחנוכה ולהדליק באכסניה ע"כ דלכתחילה שרי להדליק באכסניה גם אם יש לו אפשרות לחזור לביתו ולהדליק וכמבואר בדברי הט"ז הנודעים סי' תרע"ז ס"ק ב' וז"ל במי שיש לו דירה בעיר והולך פעם אחת חוץ לביתו וסועד אצל חבירו פשיטא שלא יניח ביתו וידליק בבית שהוא אוכל שם פעם אחת אצל חבירו, אלא צריך לילך לביתו ולהדליק שם וכו' ואפילו לפי מה שכתבתי בסמוך דאכסנאי רשאי להדליק גם במקום שהוא שם היינו שעכשיו תהיה גם שכיבתו שם משא"כ בזה שיאכל שעה או שתיים וישוב למקומו אין שום סברא שידליק שם ולא בביתו דזה הוה כעומד בשעת הדלקה על רחוב העיר דאין שייך לו שם הדלקה עכ"ל, ואין לומר דשני הכא דבני ביתו מדליקין בביתו והדלקתו אינה אלא מדין המהדרין אבל היכא דהדלקתו היא מעיקר הדין צריך לחזור לביתו להדליק דהלא כתב רעק"א במהדו"ת סי' י"ג דהיכא דרצונו להיות מהמהדרין כוונתו לא לצאת בשל זה המדליק וממילא מחוייב מדינא וכו"ל אות מ"ט, ומבואר להדיא בדבריו דאם אוכל אצל חבירו ותהיה שכיבתו שם בלילה הזה רשאי להדליק גם אם יש לו בית באותו העיר ואינו צריך לחזור לביתו להדליק, וע"ע מש"כ באות ס"ב ופשוט.

דיני השתתפות בפרוטה באכסנאי ובב' בעה"ב

אכסנאי משתתף בפרוטה גם אם אינו סמוך על שולחן בעה"ב
עח. דע דהאי דינא דאכסנאי משתתף בפרוטה איירי גם אם אינו סמוך על שולחן בעה"ב וכדמוכח מדברי המאירי כמו שכתבתי לעיל אות מ"ד, וכן מבואר בארחות חיים ובכל בו הנ"ל אות י"ב, וכן מוכח בפמ"ג וכו"ל אות נ"ב וכן כתב המג"א ריש סי' תרע"ז ובמ"ב סי' תרע"ז ס"ק א' וז"ל

והו"ה הבחורים שלומדים שלא בביתם צריכין להשתתף על כל פנים ודוקא בבחור שאוכל בפני עצמו, אבל אם סמוך על שולחן בעה"ב הוא בכלל בני ביתו ע"ש.

ב' אכסנאין משתתפים זה עם זה בפרוטה

עט. הנה דין השתתפות בפרוטה אשכחן בגמרא שבת כג. ברבי זירא שהיה אכסנאי אצל בעה"ב, ויש לעיין היכא דהם ב' אכסנאין אי שייך האי דינא בהשתתפות בפרוטה, מי אמרינן דדוקא היכא שהאכסנאי הוא אצל בעה"ב וטפל אליו ואז מהני האי פרוטה להיותו נכלל בנר של בעה"ב אבל בשניהן שוין לא מהני השתתפות בפרוטה וכל אחד צריך להדליק בפ"ע, או דאמרינן דהפרוטה פועלת שייכות לנר בכל אופן. והנה להלכה למעשה כיון דקיי"ל כדעת הסוברים ד' בעה"ב בבית אחד משתתפין בפרוטה אלמא דגם באופן ששניהם שוין במעלתם בדירה זו מהני ההשתתפות בפרוטה פשיטא דהו"ה לב' אכסנאין.

כי קמבע"ל לדעת הפרי חדש הנ"ל אות מ"ז דב' בעה"ב לא מהני השתתפות בפרוטה וכנ"ל אות מ"ז מי אמרינן דדוקא בב' בעה"ב לא מהני השתתפות כיון דחייב בית רמיא על כל אחד אבל בב' אכסנאין דקלישא חיוביהו מהני השתתפות בפרוטה או דילמא כל היכא דהשוהין בבית זה שוין במעלתן לא מהני להו השתתפות דלא מהני ההשתתפות כי אם להכליל את הטפל לעיקר.

ומסברא נראה דגם לדעת הפרי חדש מהני דהא מה דלא מהני ליה השתתפות בפרוטה בב' בעה"ב הוא משום דס"ל דכל דין זה נאמר באכסנאי דקלישא חיוביה אבל בב' בעה"ב דאלימא חיוביהו לא נתחדש השתתפות בפרוטה ולפי"ז היכא דתרווייהו אכסנאין וקלישא חיוביהו סגי להו בהשתתפות בפרוטה דהא שוין הן במעלתם^ט.

אכסנאי המדליק אצל בעה"ב

בעה"ב יוצא ידי חובתו ע"י השתתפות בנר של האכסנאי

פ. יש להסתפק מי שהוא אכסנאי אצל בעה"ב ומדליק שם בפני עצמו האם יכול בעה"ב להשתתף עם האכסנאי בפרוטה ולצאת י"ח בהדלקת

^ט ומדברי הר"ן הנ"ל אות ע"ה שכתב דב' אכסנאין צריכין הן להשתתף ליכא ראייה דכוונתו להשתתף עם בעה"ב ע"ש ודו"ק.

האכסנאי, והוא דבר מצוי כגון המאכסן אצל אמו האלמנה וכיו"ב ומדליק שם אם אמו תצא בהדלקתו ע"י השתתפותה בפרוטה. ומסברא היה נראה דאינה יכולה לצאת דהלא דין השתתפות בפרוטה נתחדש באכסנאי הרוצה לצאת בנר של בעה"ב ובכה"ג ע"י הפרוטה הרי הוא נכלל בנר של בעה"ב אבל באופן שהאכסנאי מדליק כיצד יהא העיקר שהוא בעה"ב ויהא נכלל בנר של האכסנאי הטפל.

ולאחר העיון נראה דשפיר דמי לצאת בנר של האכסנאי דהלא הראשונים כתבו דב' בעה"ב בבית אחד יכולים להשתתף ואי אמרינן דדין השתתפות בפרוטה נתחדש רק באופן שהטפל יהא נכלל בעיקר היכא מהני בב' בעה"ב שכל אחד מהם הוא בעה"ב בפ"ע וע"כ דפעולת ההשתתפות בפרוטה לא אתי לשייך הטפל בעיקר אלא דמעיקר הדין צריך לכל אחד ואחד מבני הבית שייכות ממונית לנר וע"י ההשתתפות בפרוטה יש לו שייכות לנר, ומעתה לא שאני לן אם המדליק הוא הבעה"ב או האכסנאי וכל היכא דיש שייכות לבית זה ומדליק שם שפיר דמי להשתתף עמו בפרוטה².

הסמוך על שולחן בעה"ב בקביעות

נחלקו הפוסקים אם ישתתף בפרוטה

פא. כתב המג"א ריש סי' תרע"ז וז"ל כתב בתשובת רש"ל סי' פ"ה שגם הבחורים צריכים להשתתף, ואפשר דדוקא כשאוכל בפני עצמו אבל אם סמוך על שולחן בעה"ב הוא בכלל בני ביתו ומדינא אינו צריך להדליק אלא אם רוצה להיות מהמהדרין, וכן מובא בבית יוסף בשם מהר"י אבוהב ע"ש עכ"ל, וכן מבואר בפמ"ג שם א"א ס"ק ג' וכן"ל אות נ"ב, וכ"כ המ"ב שם ס"ק א'.

² אלא דיש לדון באופן שאינו אכסנאי בבית זה אלא בא להדליק בשביל האשה דמבואר במ"ב סי' תרע"ה ס"ק ט' וז"ל וכן איש מברך לאשה ויוצאת ידי חובתה אם עומדת שם בשעת הברכה ע"ש וכל זה באופן שהנרות שלה. **אבל אם הנרות של המדליק והוא אינו יוצא ידי חובתו בנרות אלו** צ"ע אי מהני השתתפות בפרוטה דהא ביסוד האי דינא דהשתתפות מקשים העולם הלא מעות אינן קונות ותירץ כ"ק האמרי אמת זצ"ל במכתבי תורה סי' י"ד ב' תירוץ א. דבדבר מצוה קונה כמו הנותן מעות לקידוש היום על יין קונה דבדבר מצוה העמידו דבריהם על ד"ת, ב. דמה"ט הזכירו כאן חז"ל עניין שותפות דבשותפין קיי"ל דאין צריך קנין כגון הקונה חפץ מחבירו במעות חצי כלי ע"מ שיהיה שותף עמו באותו כלי ע"ש, והניחא לתירוץ א' דבדבר מצוה מעות קונות גם באופן זה יוצאת י"ח, אבל לתי' ב' דמה שהמעות קונות הוא מחמת השותפות צ"ע באופן שאינו יוצא ידי חובתו בהדלקה זו אי שייך לומר דשותפין נינהו ואכמ"ל.

אמנם הפרי חדש שם ס"ק א' כתב דגם בבן הסמוך על שולחן אביו בעי לאשתתופי בפריטי עם אביו, וכל זה הוא הדין בחתן האוכל אצל חמיו עכ"ל.

ובאמת כבר נחלקו בזה הראשונים וכמו שכתב הארחות חיים הלכות חנוכה סי' ל"ה וז"ל ובן גדול בבית אביו ואינו סומך על שולחנו הרי הוא כאכסנאי וי"א דאפילו סומך הרי הוא כאכסנאי דאין ידו כיד אביו עכ"ל, ומבואר דנחלקו הראשונים בהאי דינא דנר איש וביתו די"א דדוקא בבניו ובני ביתו דידן כיד אביהן הרי הם בכלל נרו של בעה"ב אבל אם אין ידו כיד בעה"ב גם אם סמוך על שולחן בעה"ב בקביעות אינו נכלל בנרו וצריך להשתתף ולכן בנו הנשוי גם אם סמוך על שולחן אביו בקביעות צריך להשתתף, וי"א דכל היכא דסמוך על שולחן בעה"ב בקביעות גם אם אין ידו כיד בעה"ב צריך הרי הוא בכלל נרו של בעה"ב ואינו צריך להשתתף.

וראה עוד במאירי שבת כג. דס"ל דבשאר אינשי הסמוכין על שולחן בעה"ב צריכין להשתתף, ובבנו הנשוי דעת חכמי התוס' דצריך להשתתף והוא פליג עלייהו וכתב דאינו צריך להשתתף, וכבר הארכתי בזה בספר נר איש וביתו במילואים פרק ב' סי' ב' ס"ו ע"ש. ולהלכה למעשה נראה דיש להחמיר להשתתף בפרוטתו וכן משמע מדברי הבה"ל שם ד"ה לתת ע"ש.

ב' בעה"ב הדריין בבית אחד או בחצר אחת אם יכולין להשתתף בפרוטתו

שיטות הראשונים דב' בעה"ב בחצר אחת וכו"א דר בבית בפ"ע יכולין להשתתף בפרוטתו

פב. בדין זה הארכתי לעיל מאות א' עד אות נ"ב קחנו משם, וכאן אכתוב סיכום שיטות הראשונים –

י"א דב' בעה"ב כל אחד דר בביתו ויש להם חצר משותפת לשניהם הגם דאינם סמוכין על שולחן אחד מעיקר הדין יכולין להשתתף בפרוטתו, והמהדריין ידליק כל אחד בפני עצמו, כ"כ רב שר שלום גאון הובא בטור סי' תרע"ז וכו"ל אות ב' - ז', וכ"כ רב האי גאון הובא בשערי תשובה תשובות הגאונים סי' רל"ד וכו"ל אות כ"ג - כ"ד, וכ"כ

בעל העיטור הל' חנוכה וכן"ל אות ח', וכ"כ הריטב"א שבת כב. ד"ה
הא דאמר רב הונא וכן"ל אות י"ז - כ"ב, וכ"כ בשבלי הלקט הל' חנוכה
סי' קפ"ה וכן"ל אות ט', וכ"כ הארחות חיים הל' חנוכה סי' י"ד וכן"ל
אות י' - י"ב, וכ"כ הכל בו הל' חנוכה סי' מ"ד וכן"ל אות אות י' - י"ב,
וכ"כ בתניא רבתי הלכות חנוכה סי' ל"ה וכן"ל אות י"ג - ט"ז,
**ולדבריהם כ"ש אם הבעה"ב דרין בבית אחת דיכולין להשתתף
בפרוטה.**

שיטות הראשונים דב' בעה"ב בבית אחד משתתפין בפרוטה

וידון לדבריהם אם כל אחד דר בבית בפני עצמו

אלא שהם בחצר אחת האם יכולין להשתתף

**פג. וי"א דב' בעה"ב הדרין בבית אחד משתתפין בפרוטה ולא ידליק
כ"א בפ"ע, כ"כ בספר התרומה במפתחות סי' רכ"ט ובמחזור ויטרי סי'
רל"ח וכן"ל אות כ"ה - כ"ז, וכ"כ הראב"ה שבת סי' קצ"ט וכן"ל אות
ל"א - ל"ב, וכ"כ רש"י בתשובותיו סי' מ"ח וכן"ל אות ל"ה - ל"ח,
וכ"כ המאירי שבת כג. וכן"ל אות מ"ב, וכ"כ הלבוש סי' תרע"ז ס"ג,
וכ"כ בספר הפרנס סי' קנ"ב וכן"ל אות כ"ח - ל' ומסתימת דבריהם
משמע דגם כשאין סמוכין על שולחן אחד יכולין להשתתף.**

**ויש להסתפק לדבריהם בב' בעה"ב בחצר אחת וכל אחד דר בבית
בפני עצמו אם יכולין להשתתף בנר, ואני בעניי כתבתי לעיל אות ט"ז
כ"ז כ"ח דגם אינהו מודו דשייך להשתתף אלא דבב' בעה"ב הדרין בבית
אחד לא ידליקו בפ"ע אלא ישתתפו משא"כ אם כל אחד דר בבית בפ"ע
מדינא מדליק כל אחד בפ"ע ואם ירצו יכולים להשתתף.**

אלא דמדברי הלבוש סי' תרע"ז ס"ג שכתב וז"ל שורת הדין הוא אפילו
אנשים הרבה **הדרים בבית אחד** יכולים להשתתף כולן בשמן ולצאת
בנר אחד, אבל להידור מצוה נוהגין להדליק כל אחד בפני עצמו עכ"ל,
ואתה תחזה דלהלכה למעשה לא הזכיר האי דינא דהשתתפות כי אם בב'
בעה"ב הדרין בבית אחד וכמוש"כ לעיל אות נ"א, וכן נראה מדברי
הבה"ל סי' תרע"ז ד"ה עמו שהשמיט דברי רב שר שלום גאון ולא
העתיק להלכה אלא דברי השבלי הלקט הל' חנוכה סי' קפ"ה דב' בעה"ב
בבית אחד יכולין להשתתף.

שיטות הראשונים דב' בעה"ב שאין סמוכין על שולחן אחד אינם יכולים להשתתף בפרוטה

פד. וי"א דכל שאינם סמוכין על שולחן אחד כל אחד ואחד חייב להדליק בפ"ע, כ"כ הפרי חדש סי' תרע"ז ס"א בביאור דעת הרב המגיד וכנ"ל אות מ"ה – נ', וכ"כ רבנו דוד הביאו רש"י בתשובות סי' מ"ה וכנ"ל אות ל"ג ל"ד יעו"ש דיתכן דרבנו דוד כתב כן משום דחייש לחשדא, והפמ"ג סי' תרע"ז א"א ס"ק ג' ספוקי מספק"ל בדין זה וכנ"ל אות נ"ב.

שיטת השו"ע ומסקנת ההלכה

פה. הנה השו"ע סי' תרע"ז ס"א כתב אכסנאי שאין מדליקין עליו בביתו צריך לתת פרוטה לבעה"ב להשתתף עמו בשמן של נר חנוכה, והוא פלאי שלא התייחס כלל לדין המפורש בדברי הטור בשם רב שר שלום גאון מה דין ב' בעה"ב בבית אחד או בחצר אחת.

והנה כבר כתבתי לעיל אות ע"ב דדעת השו"ע דמעיקר הדין לא תקנו לאכסנאי חיוב הדלקה כלל וכמדויק בלשונו אכסנאי כו' צריך לתת פרוטה לבעה"ב להשתתף עמו, וי"ל דס"ל דאכסנאי קליש חיוביה ולזה אינו חייב בהדלקה וסגי ליה בהשתתפות, וכיון דהאי דינא דהשתתפות נתחדש באכסנאי דקליש חיוביה ליכא למילף מיניה להיכא דחיוב ההדלקה מעיקר הדין וב' בעה"ב הדרין בבית אחד ולפי"ז א"ש מה שהשמיט האי דינא דב' בעה"ב בבית אחד דלשיטתו הני בעה"ב חייבים בהדלקה ואינם יכולין להשתתף, וע"ע מש"כ בספר נר איש וביתו ח"א סי' ב' אות כ"ח.

אלא דלאחר העיון ליכא למימר הכי דהא רוב מנין ובנין הראשונים ס"ל דב' בעה"ב יכולין להשתתף ומנא ליה לשו"ע להחמיר כשיטה יחידאי. וע"כ לומר דאכסנאי חיוביה אלים כחיוביה דבעה"ב ושפיר ילפינן מאכסנאי דב' בעה"ב ברשות אחת יכולין להשתתף, אלא דצ"ע אמאי השמיט האי דינא וה' יאיר עיני.

וראה עוד בבה"ל סי' תרע"ז ד"ה עמו דמשמע דס"ל להלכה דב' בעה"ב הדרין בבית אחד יכולין להשתתף, וכ"כ בברכי יוסף סי' תרע"א ס"ד שהביא דברי מהר"י זיין בספרו שערי ישועה כת"י שער ז' סי' ד' דב' בעה"ב אינם יכולין להשתתף והשיג עליו דאישתמיטתיה דברי השבלי הלקט דמבואר מיניה דיכולין להשתתף, והביאו גם בשערי תשובה סי' תרע"א ס"ק א', וכ"כ בבן איש חי פרשת וישב שנה שניה הל' י"ז וז"ל

שני בעה"ב שאוכלין כל אחד בפ"ע ודורים יחד ישתתפו בפריטי כדין אכסנאי עכ"ל והביאם נמי הכף החיים סי' תרע"א ס"ק י"ב.
וכל זה בב' בעה"ב הדרין בבית אחד אבל אם הם בחצר אחת וכל אחד דר בביתו צ"ע להלכה אם יכולין להשתתף וכנ"ל אות פ"ב.

המשתתף בפרוטה פוטר בזה כל אנשי ביתו

פו. פש לן לבאר הנה מעיקר הדין מצוות נר חנוכה נר איש וביתו ופוטר בהדלקתו כל אנשי ביתו הסמוכין על שולחנו כמבואר בשו"ע סי' תרע"א ס"ב, ויש לדון באופן שאינו מדליק בפ"ע אלא משתתף בפרוטה האם הוא פוטר בכך כל אנשי ביתו.

ולכי תידוק תראה דשפיר כל בני ביתו נכללין בהשתתפותו בפרוטה דהא מבואר להדיא בדברי הראשונים הנ"ל אות פ' – פ"ג דב' בעה"ב משתתפין בפרוטה ואי אמרת דאין בי ביתו נכללין בפרוטה הו"ל לפרש בהדיא דשאר בני הבית ידליקו בפ"ע וע"כ דכיון דההדלקה הא ברשות המשותפת לכולם ובעה"ב השתתף בפרוטה כל בני ביתו נכללין בפרוטה ושייכים לנר שהודלק ברשותם.

וכל זה כשהוא בביתו אבל אם הוא אכסנאי ומשתתף בפרוטה באכסניה בודאי דלא יפטור אנשי ביתו שאינן עמו כאן במקום הזה
דהלא אפילו אם הוא מדליק נר באכסניה אינו פוטר בזה אנשי ביתו וכמבואר במ"ב סי' תרע"ז ס"ק ט"ז, וכ"כ בחידושי מהרצ"א סוגיא ז' בביאור שיטת הרמב"ם אות א', וכ"כ בקובץ מבית לוי חנוכה ופורים עמ' ז' אות ג' וראה מש"כ בספר נר איש וביתו סי' ד' אות י"ח.

כי קמבע"ל היכא דהוא ובני ביתו אכסנאים יחדיו בבית אחר ומשתתף שם בפרוטה אי שייך לומר דבני ביתו נכללים בפרוטה, ובפשטות נראה כיון דהאי דינא דהשתתפות הוא גם בב' בעה"ב דאלימא חיוביהו אלמא דהשתתפות נחשב כהדלקה ממש וכיון דקיי"ל דהיכא דהוא ובני ביתו אכסנאין בבית אחד כולם נכללין בנרו וכמוש"כ בספר נר איש וביתו ח"א סי' ד' ס"ט הו"ה אם הוא משתתף בפרוטה הרי כל בני ביתו נכללין בנר זה שהשתתף בפרוטה ודו"ק בכל זה.

ההשתתפות היא בשמן או בכל חלקי הנר

יביא מחלוקת הראשונים בזה

וסתימת רוב הראשונים דסגי בהשתתפות בשמן

פז. פש לן לברר דהנה הרשב"א בשו"ת ח"א סי' תקמ"ב כתב להדיא דצריך שיקנה לו חלקו גם בפתילות, וכ"כ רבנו דוד בפסחים ז: ד"ה והלכתא, וכ"כ הפמ"ג סי' תרע"ח א"א ס"ק ג', וקיצור שולחן ערוך סי' קל"ט סי"ט.

אלא דמסתימת דברי הראשונים נראה דסגי בהשתתפות בשמן וכמבואר בדברי רב שר שלום גאון הובא בטור סי' תרע"ז וכן"ל אות ב', וכ"כ רב האי גאון הובא בתשובות הגאונים שערי תשובה סי' רל"ד וכן"ל אות כ"ג, וכ"כ בבעל העיטור הל' חנוכה וכן"ל אות ח', וכ"כ בשבלי הלקט הל' חנוכה סי' קפ"ה וכן"ל או ט', וכ"כ הארחות חיים הל' חנוכה סי' י"ד והכל בו הל' חנוכה סי' מ"ד וכן"ל אות י', וכ"כ בתניא רבתי הל' חנוכה סי' ל"ה וכן"ל אות י"ג, וכ"כ המאירי שבת כג. ד"ה אכסנאי וכן"ל אות ל"ט, וכ"כ הלבוש סי' תרע"ז ס"ג וכן"ל אות נ"א. וכ"כ בשו"ע שם ס"א אכסנאי שאין מדליקין עליו בביתו צריך לתת פרוטה לבעה"ב להשתתף עמו בשמן של נר חנוכה.

מי שאוכל סעודה אחת בבית חבירו

באופן של קביעות האם נחשב לאכסנאי

פח. אני בעניי כבר הארכתי לברר בספר נר איש וביתו ח"א וז"ב מדחז"ל סתמו ואמרו אכסנאי חייב בנר חנוכה ולא נתנו חילוקים בזה דבאמת כל היכא דאוכל בבית חבירו באופן של קביעות ואפילו סעודה אחת שפיר מקרי אכסנאי ויכול להדליק שם, ואפילו אם יש לו בית באותו העיר אינו צריך לחזור לביתו ולהדליק וכן"ל אות ע"ו. ובאמת דברים אלו מבוארים בב"ח סי' תרע"ז ס"ג דהאוכל סעודה אחת בבית חבירו שפיר דמי להדליק שם וכמו שכתב בשו"ת שבט הלוי ח"ג סי' פ"ג וסמך על דבריו להלכה בשעת הצורך, ובשו"ת שרגא המאיר ח"ז סי' ג' צירף דעתו דסעודת שבת נחשב לקביעות יעו"ש, וכבר הארכתי בזה באריכות גדולה בספר נר איש וביתו ע"ש דגם לשיטת הט"ז היכא דשהייתו בבית חבירו הוא באופן של קביעות שפיר דמי להדליק שם, וכן הוא שיטת המג"א יעו"ש.

וראה זה חדש-

- א. **בספר חובת הדר** מהדורא בתרא פרק ב' הערה ל"ט דבשעת הצורך אפשר להדליק באולם חתונות.
- ב. **וראה עוד בקובץ תורה אור שנה א (ב) עמ' ע"ג ואילך מש"כ שם הגר"י סופר זצ"ל אבדק"ק ערלוי** להצדיק מנהג חסידים הבאים נסיעה לשבת חנוכה ויוצאים ידי חובתם בהדלקת רבם.
- ג. **ושמעתי דמרון בעל שבט הלוי זצ"ל סמך בשעת הצורך על שיטת הב"ח דסגי בסעודה אחת להחשב אכסניה** ראה במכתב מהרה"ג יוסף מאיר מושיקוביץ שליט"א הנדפס בסוף הספר.
- ד. **וע"ע בשו"ת שרגא המאיר שם** דצירף שיטת הב"ח לומר דסעודת שבת נחשב לקביעות ויכול להדליק במקום שאוכל, ע"ש עוד.
- ה. **וראה עוד שיטת הגר"נ קופשיץ שליט"א** בהאי מילתא במכתב הנדפס בסוף הספר.

דין אכסנאי

לפי הוראת הגאון רבי נתן הכהן קופשיץ שליט"א

הדברים נשמעו מפי הגאון רבי נתן הכהן קופשיץ שליט"א
ונכתבו על ידי תלמידו הרב מרדכי הלוי פטרפרוינד שליט"א

הדין של אכסנאי הוא תקנה מיוחדת למי שאינו יכול להדליק בביתו, שרשאי להדליק בבית אחר היכן שהוא נמצא בשעת ההדלקה, למרות שהוא לא גר שם וזה לא ביתו. ואף שצריך שיהיה למקום שהוא מדליק בו תורת בית, ולכן אי אפשר להדליק ברחוב, אך מ"מ אין צריך שזה יהיה בית שלו, דזו היתה כל התקנה של אכסנאי, שכיון שאינו יכול להדליק בביתו רשאי להדליק בבית אחר היכן שהוא מתאכסן בשעת ההדלקה.

וראיה לזה מדברי השעה"צ (סי' תרע"א סקנ"ב) שהביא מהגהות הגר"ב פרענקיל שמסתפק דאפשר שאורח שהדליק בבית הכנסת אינו צריך לחזור ולהדליק באכסנאי שלו, ומבואר שיש צד שיוצא ידי חובה בהדלקה בבית הכנסת למרות שהוא בודאי לא גר שם. [וע"ע בדברי הגר"ב פ"ב בפנים, וצ"ע. וע"ע בלקט יושר (עמ' 151) מה שהביא מהתרוה"ד]. והפוסקים דנו אם אפשר להדליק ברכבת ואם יש לרכבת שם בית, אף שזה בודאי לא ביתו, ומשמע נמי דאכסנאי מדליק גם בבית שאינו שלו. ואין לתמוה על הוראה זו מדברי הט"ז (סי' תרע"ב סק"ב) שהובאו במשנ"ב (סי' תרע"ז סק"ב) שכתב שמי שסועד אצל חברו באקראי ויש לו שם בית באותה העיר צריך לילך לביתו להדליק שם נר חנוכה. דהתם כיון שיש לו שם בית באותה העיר ויש לו אפשרות להדליק שם, לא נתנו לו דין של אכסנאי שרשאי להדליק בבית אחר, אלא עליו להדליק בביתו. ודין אכסנאי נאמר רק למי שלא יכול להגיע בזמן ההדלקה לביתו.

ומסתבר שבזמנינו, שהנסיעות מעיר לעיר אינן כה ארוכות, אין זה תלוי אם נמצא באותה העיר או בעיר אחרת, אלא כל שיש לו אפשרות לחזור לביתו תוך זמן ההדלקה עליו לעשות כן ולא נתנו לו דין אכסנאי, וכל שקשה לו לחזור, יכול להדליק היכן שנמצא בפועל בשעת ההדלקה, ובלבד שיהיה זה בבית ולא ברחוב, וכמש"נ.

ועל כן נראה להלכה ולמעשה שמי שנמצא בשעת ההדלקה בבית אחר, ואין לו אפשרות לחזור לביתו, עליו להדליק באותו הבית אף אם הוא לא אוכל ולא ישן שם. ודוגמא לדבר, מי ששוכה בזמן הדלקת הנרות בבית החולים ליד חולה, ואינו יכול לחזור לביתו במשך כל זמן ההדלקה, וגם אשתו אינה נמצאת בביתו, ידליק בבית החולים אף שאינו אוכל ואינו ישן שם^{כא}.

פאית' את הפה"ק האלו ונראה לע"ז נכון אלא כפי וז' יא"י עינינו
מתאמת

נתן הכהן קופשיץ

^{כא} ראה לעיל אות נ"ח-ס"א